ВІСТІ
КОМБАТАНТА

1

ТОРОНТО – НЬЮ-ЙОРК 2006



Nadia Kostruba Estates Inc.



Заснувавши Фундацію в імені і у світлу пам'ять своєї коханої дружини Наді, я втілив в життя ідеали допомоги, якими ми керувались впродовж всього нашого щасливого подружнього життя.

Це підтримка і сприяння розвитку і діяльності
- української Церкви,
- суспільно-громадських і політичних організацій в Канаді і Україні,
- української молоді і студентства,
- видавничої діяльності УДО та СУМу,
- спонсорування важливих національно патріотичних проектів та проведення різноманітних акцій для процвітання України та добра українців у світі.

Евген Коструба
Президент Фундації

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 2006 Торонто–Нью-Йорк. Ч. 1 (245)

ЗМІСТ ст.

Закінчення на ст. 108

ВІСТІ КОМБАТАНТА

1

2006

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків І-ої УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців Об'єднання кол. вояків УПА,Броди-Лев Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді

РЕДАКТОР: Роман Колісник

АДМІНІСТРАТОР: Іларій Кушніренко, тел. (416) 247-5039

VETERAN'S NEWS, quarterly published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soildiers of the 1st Ukrainian Division of the UNA.
In association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc.; Brody - Lev, Inc.; Ukrainian War Veterans' Association in Canada

VETERANS' NEWS
P.O. Box 279, Stn. "D", Toronto, ON
Canada M6P 3J9

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора. не завжди відповідають поглядам редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:
В Канаді річна передплата 35.00 дол. В США і інших країнах 35.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

УКРАЇНА
Гудзій Василь
вул. О. Великановича 9, кв. 10
79034 Львів
тел. (322) 70-00-36

АНГЛІЯ
Mr. S. Wasylko
4 The Hollows, Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND
тел. (115) 981-8978

АВСТРАЛІЯ
Mr. Wasyl Stanko
3 Jean Ave.
Paradise, S.A. 5075
AUSTRALIA

Typesetting and layout by
Creative Touch
COMMUNICATIONS

Printed by

TRIDENT Associates Printing
Українська Друкарня ТРИЗУБ
1-800-216-9136


Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ
м. Київ

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКА (ГАЗОВА) ВІЙНА

У той час, коли в Україні найпопулярнішим заняттям стало ворожити на кавовій гущі, обговорювати всякі передвиборчі альянси й розкладати політичні пасьянси, люто вдарили морози і, як знак, „глибокобратської" підтримки, мов грім з ясного неба, прозвучало „глибокобратнє" новорічне привітання від Росії: ціни на газ для України вона підвищує в кілька разів.

Отже, російський „газават"* розпочався в особливо драматичний для України час. По-перше, вже згадувані, давно небувалі (досить сказати, що їх жертвою в Україні стало кількасот людей, а ще понад п'ять тисяч потрапили до лікарень з обмороженнями). По-друге, передвиборний маратон, у якому знову розігрується російська карта. Всі „регіонали", есдеки, комуністи, вітренківські маргінали та інші проросійські сили запевняють наш розтерзаний електорат, що тільки в російському ярмі (тобто в СНД (Співдружності незалежних держав), в ЄЕП (Єдиному економічному просторі) чи в чомусь іще позначеному цілковитою втратою державного суверенітету України) — щастя та економічне благополуччя українського народу.

Російський „газават"–не тільки економічний тиск на Україну й промовистий сигнал усім проросійським силам у нашій державі, а й ще й акт неприховано мародерських пожадань, спрямованих на цілковите підпорядкування собі всіх газових магістралей нашої держави. Тобто те, що вже фактично відбулося в Білорусі, яка вже цілковито поступилася своєю незалежністю. Бо ж, як відомо, ніколи не можна бути незалежним політично, якщо ти залежний економічно.

Російський „газават"–ясна річ, не звичайні погрози й не шантаж, а ретельно спланований епізод у дипломатичній та економічній війні Росії проти України. Те, що сталося з грузинськими газопроводами,–виразно підтверджує, що Росія легко переходить од погроз до дій. І ніякі заяви російського загальнополітичного відомства про те, що підірвані газопроводи–це справа терористів, нікого ні в Грузії, ні в Україні, ні в Росії, очевидно ж, не перекона-

* *„Газават"–в арабському світі–священна війна. Тут гра словами: починаючи зі слова газ, тобто: „газова атака".*

ють. Невже знайдеться бодай одна людина, яка повірить, що мусульманин Бін Ладен і його сподвижники вирішили розправитися з християнською Грузією?! Але офіційний Кремль те анітрохи не цікавить. Він наполягає на своїй версії тих подій, які поселили холод у кожному грузинському домі.

Те ж, що Росія неодмінно перейде до атак на Україну, можна було спрогнозувати ще тоді, коли на виборах президента України раптом (для Росії саме–раптом) посмів перемогти не запланований Путіним на цю роль Віктор Ющенко. В Росії почала нагнітатися антипомаранчева істерія. Президент Путін ще крізь зуби, згідно з етикетом, якось видавлює з себе дипломатичні фрази про те, що він, мовляв, визнає вибір українського народу, але команду дано всій його раті–й атака на Україну розпочалася. І не випадково все розпочалося саме газовою увертюрою. Адже це перше, що є в Росії під рукою. Не випадково ж у такому програмовому документі, як „Енергетична стратегія Російської Федерації: до 2030 року", ухваленою 2002 року, є такі постулати: „Росія має у своєму розпорядженні значні запаси енергетичних ресурсів і потужний паливно-енергетичний комплекс, котрий є базою розвитку економіки, інструментом проведення внутрішньої та зовнішньої політики. Роль країни на світових енергетичних ринках багато в чому визначає її геополітичний вплив".

І коли російський віце-прем'єр-міністер, а заодно й міністр оборони пан Іванов одверто заявляє про те, що Європі не варто тривожитися, що Росія намагатиметься трохи змінити геополітичну реальність у зоні своїх стратегічних інтересів (тобто на пострадянському просторі), то це слід прочитувати так: Україна, як і інші колишні республіки Союзу, лишається у сфері російських політичних інтересів, і Росія відверто й катерично демонструє це сьогодні всьому світові. А енергоносії–то один із найголовніших інструментів впливу на непокірних. І зовсім не робить таємниці Росія з того, що вона може знизити ціни на газ тільки у тому разі, якщо Україна не тільки поступиться правом власності на транзитні газомагістралі, а взагалі зречетьея своїх помаранчевих амбіцій і декларацій.

„Газаватовий" тиск Росії на Україну впродовж кінця грудня і всього січня був настільки брутальним, що навіть традиційно проросійський політик–лідер Партії Регіонів–Віктор Янукович також змушений був виступити з критикою Кремля. Інакше він зробити не міг. Адже має висловлювати настрої електорату. А український електорат–навіть традиційно проросійський його сегмент–дедалі більше настроєні проти Росії. Чимало таких людей

уперше висловилися проти Росії кілька років тому під час українсько-російського конфлікту з приводу Тузли. Далі було невдоволення цього сегменту українського суспільства поведінкою російського політичного істеблішменту й особисто президента Путіна під час президентських виборів в Україні, під час яких Путін, як пам'ятаємо, умудрився аж двічі привітати Віктора Януковича з його буцімто обранням президентом України. Це і багатьом росіянам, які живуть в Україні й таки почуваються спершу росіянами, а вже потім громадянами України, було елементарно соромно за Путіна, бо, очевидно ж, ще ніколи російські провідники так не оголювали суті свого ставлення до України, як до своєї вотчини, де все має відбуватися тільки під російським диктатом. І все це виглядало просто непристойно.

У часи слухняного до Кремля президента Кучми до такого конфліктного сюжету або не дійшло б, або ж, якщо навіть теоретично допустити таку ситуацію, то Україна смиренно проковтнула б свої образи та амбіції і виконала б побажання російських владців. Он уже скільки стратегічно важливих підтриємств, починаючи з нафтопереробних заводів, передано в часу кучмізму у російську власність.

Сьогодні ж ситуація, цілком природно, інша. Київ різко відповів на кремлівські дії у газпромівському виконанні й почав не тільки енергійно заперечувати московську демагогію, а й заявив: ми, своєю чергою, переглянемо ціну за оренду російські флотом українських територій та воєнних баз. І тут російські владці–щонайперш кола таких „яструбів", як згадуваний попереду Іванов,–здійняли справжню істерію й шантаж. Україна не відступила й пішла далі. Як з'ясувалося, російські війська без права оренди займають майже сотню різних об'єктів (маяки, гідрометеостанції і т. ін.) в акваторії Чорного моря. Навіть здали частину з них, заробляючи на цьому гроші, в оренду.

Виявляється, це було від самого початку нашої незалежності; весь український політичний істеблішмент про те знав. Але й президент Кравчук, і президент Кучма, а за ними й майже вся політична еліта, демонструючи свою вірнопідданість Росії, на такі обставини не зважали. Це ж зовсім не випадково, що всі ті, кого оголошено в розшуку, щоб притягти до кримінальної відповідальності за всі антизаконні діяння в часи кучмізму й під час президентських виборів (це такі колоритні фігуранти, як, наприклад, керівник Державного управління справами Ігор Бакай, у розпорядженні котрого було все те майно, техніка, будинки, підпри-

ємства, які обслуговували Президентську адміністрацію; екс-голова Київської обласної адміністрації Анатолій Засуха та екс-міністер внутрішніх справ Микола Білокінь) приземлилися в сусідній державі. Не за їхні красиві очі прихистила їх Росія від органів українського правосуддя, порушуючи всі відповідні міжурядові угоди, в яких обидві сторони брали на себе зобов'язання видавати на вимогу іншої сторони громадян її держави, які мають стати перед карними інституціями. Вони, як мовиться, і вірою, і правдою служили не українським, а російським інтересам, а тому й перебувають нині під захистом Росії. Ще один–винятково характерний–епізод зі сфери російсько-українських відносин.

Отже, Україна заявила, що починає наводити лад у справі з неорендованими Росією, а ґвалтовно захопленими нею об'єктами в севастопольській акваторії. Це маяки, гідрометеорологічні станції тощо. Українська сторона наголосила: там господарюють представники Росії, хоч ніякої документації на таке для них право немає. У відповідь на це не тільки здійнявся ґвалт у Кремлі (мовляв, ці об'єкти–насправді російська власність), а й чи не на кожен із цих об'єктів було послано російських моряків, які одержали наказ від флотського командування (чи ж тільки від флотського?) навіть не впускати українських інспекторів на зазначені об'єкти. Як заявила недавно голова Фонду державного майна Валентина Семенюк, кількість цих об'єктів може сягнути навіть до 4000, хоча попервах у пресі йшлося тільки про якусь сотню їх.

Ще російська сторона виразно дала зрозуміти Україні, що до політики має найбезпосередніший стосунок не тільки газ, а й те, що люди їдять. Наприклад, усі м'ясо-молочні продукти. В Росії–головний ринок української м'ясо-молочної промисловості.

І ось слідом за „газаватом", який ще не завершився ніяким фіналом, з'являється російський вердикт про заборону ввезення з України м'яса, молока, сметани, масла, сирів, консервів і інших продуктів. Мотивація–найхимерніша: то курячий грип, то поява неякісної продукції, то ще щось. Насправді ж це–логічне продовження газової війни. Промовисто, що Міжнародний ветеринарний орган кваліфікував російську заборону на українську м'ясо-молочну продукцію як абсолютно необґрунтовану. Але політика–це політика. Буває, що Росія завдає своєю забороною відчутного удару по українській економіці–наші підтриємства вже зазнають серйозних збитків. Однак не минає це безболісно й для Росії–в ній уже почали зростати ціни на м'ясо-молочні продукти. А на майбутнє аналітики прогнозують ще більше підвищення цін. Отже, в такий спосіб

проблеми створено не тільки для України, яку треба провчити за її прагнення до справді реальної незалежності від Росії.

Отже, україно-російський „газават" з усіма його складовими у розпалі. І, хоч працюють спеціяльні комісії з обох сторін, які мають підготувати оптимальні угоди, якими буде регламентовано ціни за постачання російського газу в Україну, а також створено спільне російсько-українське підтриємство, яке опікуватиметься постачанням його, немає жодних підстав сподіватися, що „газаватний" епізод російсько-українських відносин цим завершиться. Протистояння то притихатиме, то спалахуватиме з новою силою, приносячи нові кризи і взаємозвинувачення. Й, очевидно, це триватиме доти, доки російський політичний істеблішмент не здолає в собі імперських амбіцій.

Коли це може статися? Ясна річ, шо це запитання–не до України.

ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ ГЕРОЇВ КРУТ

29 січня 1918 року поблизу залізничної станції Крути, на лінії Москва-Бахмач-Київ, відбувся нерівний бій сотні Юнацької школи ім. Б. Хмельницького, „Помічного куреня студентів–січових стрільців" та чоти гайдамаків (всього 600 осіб) з чотиритисячним загоном більшовицької армії під командуванням колишнього царського жандармського полковника М. Муравйова, де полягло триста студентів. Це був той самий Муравйов, що 29 січня видав „Наказ по арміях №14", в якому цинічно заявив: „Цю владу ми несемо з далекої Півночі на вістрях своїх багнетів, і там, де її встановлено, всемірно підтримуємо її силою цих багнетів".

У тому нерівному бою загинуло близько половини юних, ще необстріляних і незагартованих бійців. Серед полеглих був і командир студентського куреня сотник Омельченко. Проте їхня смерть не була марною. Опір під Крутами на кілька днів стримав окупацію Києва більшовицькою армією, що мала політичний вплив на успішне закінчення Берестейського договору. Не меншим було і моральне значення бою, що став символом жертовности, на якому виховувалися покоління молоді, зокрема студентської.

19 березня на Аскольдовій могилі відбувся величавий похорон убієних за вільну незалежну Україну. В урочистій похоронній процесії взяли участь члени Української Центральної Ради, очолюваної М. Грушевським, та міністри уряду на чолі з В. Голубовичем. На мітинґу біля будинку Центральної Ради прозвучали такі слова М.

Грушевського: „Якраз в цей момент, коли ми ховаємо цих молодих героїв, тут, з будинку Центральної Ради, здіймається російський орел, цей символ нашого довгого гноблення. Не випадково ці два факти збіглися. Така операція не могла відбутися без болю... Стримайте ж ваші сльози, які котяться. Ці юнаки поклали свої голови за визволення Вітчизни, і Вітчизна збереже про них вдячну пам'ять на віки вічні..." У похороні взяли участь тисячі киян, славетний хор під орудою О. Кошиця, військові відділи січовиків. Єпископ Никодим відслужив заупокійну літію...

Трагедія під Крутами знайшла палкий відгук у серцях свідомих громадян України і далеко за її межами. На жаль, з приходом влади більшовиків братська могила з хрестом була зруйнована і стерта з лиця землі.

Наприкінці 90-их років минулого століття неподалік від Аскольдової могили було встановлено скромний пам'ятний знак: могилка, на ній дерев'яний хрест із зображенням розп'ятого Ісуса Христа. На хресті текст: „Борцям за волю України, Героям Крут– вічна слава".

На могилі встановлено меморіяльну дошку з текстом: „На заклик Вітчизни вони озвалися, пішли і віддали, що мали..." І нижче: „В пам'ять про студентів, які полягли за волю України у січні 1918 року під Крутами у нерівному бою з більшовицькою навалою".

Вічна Слава Героям Крут!

Ярослав КОЛОДІЙ



Веселих Свят

Христового Воскресіння

для всіх дивізійників і членів їхніх родин

від

УКРАЇНСЬКОГО БРАТСЬКОГО СОЮЗУ

бажає

Микола БОЙЧУК, Головний Радник

Інші пишуть

ПОГЛЯНЬМО БЛИЖЧЕ НА УКРАЇНУ

Редакційна стаття *Нью-Йорк Таймс*, 29 січня 2006

Проблеми Віктора Ющенка в Україні нагадують нам про інших політиків у пострадянському світі, на яких у Західному світі покладали багато сподівань, але вкінці розчарувалися ними. Тому варто ближче розглянути, що діється у колишньому СРСР.

Під час Помаранчевої революції в 2004 році в Україні Захід переважно бачив те, що хотів бачити: народ повстав проти корупції, маніпульованої політики, російського тиску, щоб прийняти демократію, економіку вільного ринку і зблизитися до Заходу. Ющенко, переживши підлий замах на його життя, і його приклонниця Юлія Тимошенко стали зірками Революції. Владімір Путін був лиходієм, котрий старався не допустити українців до свободи. Захід не хотів бачити того факту, що Ющенко був більше технократом, аніж провідником, що пані Тимошенко, в найкращому випадку, була тактичним союзником, підозріло набуте багатство та пупулістська політика котрої, мусили зударитися з нелегким прагматизмом Ющенка.

Іншими словами, багато за Заході бажало недоглянути того факту, що Україна, як і інші радянські республіки (за вийнятком трьох малих балтицьких держав), тісно пов'язані з Росією та іншими республіками. В Україні, як частині слов'янської серцевини Радянської імперії, половина жителів близько ідентифікують себе з Росією—з етнічного й національного аспектів. Вірити, що Ющенко сам одинокий зможе просунути Україну на Захід, було наївно. В тому не тільки Росія перешкоджає, але Захід більше зацікавлений російським газом, як українською демократією.

Впродовж останніх 15 років розпад СРСР продовжується, а політика далі залишається жорстокою боротьбою з безчисленними гравцями й блоками. В Україні 45 партій та тисячі кандидатів виборюють для себе 450 депутатських місць на виборах 26 березня. Типово й як було передбачено, теперішні депутати оскаржують Ющенка за те, що він прийняв вдвоє більшу ціну на газ з Росії. Незвичайно й це, що Путін робить це, що Ющенкові не вдалося зробити. Караючи Ющенка за те, що він хоче відтягнути Україну від Росії, Путін відпихає Україну від Росії.

Микола РЯБЧУК

УКРАЇНСЬКА ПОМАРАНЧЕВА СКЛЯНКА: НАПІВПРОЗОРА ЧИ НАПІВПОРОЖНЯ?

Десь від травня 2005 року заголовки статей, присвячених Україні, у багатьох іноземних газетах дедалі частіш почали нагадувати політичні некрологи. За тональністю ці статті досить різні–від злостивих і упереджених текстів у лівацьких та москвофільських виданнях типу британського *The Guardian* до істотно об'єктивніших і компетентніших коментарів у *Financial Times* та *Wall Street Journal*. Проте в сумі всі вони створюють відчуття якщо не цілковитої катастрофи, то принаймні глибокої кризи, що її начебто переживає Україна через рік після Помаранчевої Революції. На підтвердження цього найчастіше наводяться наступні факти.

По-перше, відсутність чи, радше, брак сподіваних економічних реформ, що в поєднанні з непослідовною і, як стверджують експерти, популістською економічною політикою уряду Юлії Тимошенко призвело до погіршення економічних показників. Ідеться насамперед про сповільнення темпів економічного зростання (з 12% у 2004 році до 4% у 2005-му), зростання інфляції (з 8-9% до 12-14%), деяке зменшення інвестицій та погіршення зовнішньоторгового балансу.

По-друге, „помаранчевий" уряд не здійснив необхідних інституційних реформ, насамперед у правовій сфері, внаслідок чого ані масова заміна керівних кадрів, ані широко розрекламована антикорупційна кампанія не змогли дати тривалого ефекту. Спостерігачі відзначають схильність нової влади до непрозорої політики, до сумнівних зв'язків із бізнесом та намагань використовувати механізми неправової держави, успадкованої від попередників. Політична культура нових владних еліт виявилася до великої міри (пост)совєтською, а моральний та інтелектуальний ресурс обмеженішим, ніж це видавалося напочатку.

І нарешті, по-третє, помаранчева коаліція виявилася занадто широкою, різношерстною і нездатною до вироблення цілісної, компромісної і прийнятної для всіх політики. Внутрішні чвари закономірно завершилися скандалом і гучним публічним розлученням–зі звинуваченням одне одного у корупції, некомпетентності та зраді ідеалів Майдану. Це, зрозуміло, поглибило розчарування багатьох прибічників Помаранчевої Революції у своїх учорашніх кумирах, один із яких відразу ж після „розлучення" подався до Москви шукати підтримки в Путіна, другий–уклав сумнівний компроміс зі своїм недавнім затятим противником, представником донецького олігархічного клану Віктором Януковичем.

Усі ці три арґументи є по-своєму слушні, однак жодною мірою не вичерпують української дійсності, котра є насправді набагато різнобарвнішою і складнішою.

По-перше, економічне зростання хоча й істотно сповільнилося, проте й надалі залишається одним із найвищих в Европі. Уряд Юлії Тимошенко несе лише часткову відповідальність за це сповільнення, оскільки фахівці вказують і на цілий ряд інших, цілком об'єктивних чинників: „ефект зіставлення нових показників із високою попередньою базою, зростання цін на енерґоносії, зменшення світового попиту на чорні метали" (*Pogarska & Segura 2005*). Що ще цікавіше–ані трикратне сповільнення темпів економічного зростання, ані більш як півторакратне (58,5%) зростання соціяльних виплат (насамперед для пенсіонерів та інших найбідніших верств населення) не спричинили істотного бюджетного дефіциту. Навпаки, бюджет 2005 року за таких начебто „кризових" умов виконується набагато краще, ніж бюджети попередніх років:

> За січень-серпень 2005 надвишок консолідованого бюджету склав 6,8 мільярдів гривень, що становить 2,7% ВНП за цей самий період... Надходження до бюджету склали 84 мільярди гривень, на 35,8% більше, ніж за цей самий період торік. Зокрема надходження від податку з доходів підприємств зросли на 48,2%, з митних зборів–на 55,7%. Надходження від податку на додану вартість зросли на 81,3% (*Pogarska & Segura 2005*).

Якщо врахувати, що розмір податків в Україні не змінювався, то істотне зростання податкових надходжень можна пояснити лише істотно вищою податковою дисципліною, запровадженою новим урядом, зменшенням корупції та обмеженням тіньової економіки.

Хоч інфляція справді зросла в Україні майже у півтори рази–всупереч вимогам Міжнародного валютного фонду,–слід, однак, пам'ятати, що вона є, по-перше, глобальним явищем, зумовленим стрімким подорожчанням нафти; по-друге, вона в Україні є все-таки меншою, ніж зростання доходів населення; і по-третє, її розкрутив головним чином попередній уряд Віктора Януковича, котрий перед виборами зробив популістський жест–істотно підвищив пенсії та зарплати, не маючи на це жодних грошей передбачених бюджетом. Помаранчевий уряд, треба визнати, досить гідно впорався із проблемою, створеною попередниками.

Попри звинувачення у надмірному патерналізмі та намаганні волюнтаристськи реґулювати економіку, саме цей уряд скасував сотні офіційних документів, які ускладнюють реєстрацію та діяльність приватного бізнесу, і ще близько тисячі таких документів переглядає із наміром їх скасувати. Навіть скептики визнають, що

попри певне занепокоєння в Києві, позитивні процеси відбуваються в українській глибинці. До прикладу, податкова поліція почала трактувати компанії радше як клієнтів, аніж ворогів. Іноземці мають змогу тепер в'їжджати в Україну без візи-істотне заохочення для туризму. Злочинці, яким протеґував попередній режим, потрапляють тепер до в'язниць, навіть у східному місті Донецьку (*Shriver 2005*).

Так само неднозначно виглядає й ситуація з інвестиціями та торговим балансом. В обох випадках погіршення показників, вочевидь, зумовлене зміною правил гри, проте про остаточні наслідки цих змін говорити зарано. Зовнішньоторговий баланс України дещо погіршився головним чином через зменшення або зняття багатьох обмежень на імпорт–у рамках вступу України до Світової організації торгівлі. Більша відкритість української економіки має, однак, стимулювати її конкурентоздатність, а помітне зростання імпорту має поступово компенсуватися таким самим зростанням експорту.

Щодо зменшення FDI (закордонних прямих інвестицій), то воно зумовлене головним чином „пореволюційною" панікою в середовищі українських та російських олігархів, котрі донедавна були головними „закордонними" інвесторами України, здійснюючи цю діяльність, як правило, через офшорні зони. (Невипадково список цих інвесторів традиційно очолювали такі світові „потуги", як Кіпр, Вірджинські острови, а також офшорні території США, Голляндії та Великобританії). Нині таких інвесторів, призвичаєних до непрозорої, напівкримінальної економіки в Україні справді поменшало, натомість помітно зростає кількість поважних кампаній, що дедалі активніше входять на український ринок. Досить, зрештою, переглянути заголовки міжнародних економічних новин, аби зауважити, що страх перед „реприватизацією" та гаданою „політичною нестабільністю" поширюється не на всіх потенційних інвесторів: „Прибалтика та Україна очолюють список найпривабливіших місць у Європі для інвесторів у нерухомість" (*Wall Street Journal, 19 October 2005*); „Інвестиційний бум" (*Kyiv Post, 31 August 2005*), „Олігархи воліють ставати прозорішими" (*Intelnews, 7 November 2005*).

Компанія Mittal Streel, котра нещодавно придбала металургійний комбінат Криворіжсталь на прозорому авкціоні за 4,8 мільярди долярів, не має жодних підстав побоюватися „реприватизації"–на відміну від Віктора Пінчука, зятя екс-президента Кучми, котрий роком раніше „приватизував" собі це підприємство у шість разів дешевше.

Другий блок аргументів супроти помаранчевих лідерів виглядає серйозніше; в кожнім разі, тут їхня суб'єктивна провина є очевиднішою: ні Ющенко, ні Тимошенко, ні будь-хто інший з їхнього близького оточення, схоже, не усвідомлюють, що саме інституційні реформи є ключовими до будь-яких інших змін і що творення европейської Укра-

їни слід починати саме з утвердження правової держави, з неухильного дотримання і відстоювання верховенства права, про яке помаранчеві вожді, судячи з їхньої дотеперішньої поведінки, мають вельми приблизне уявлення.

Нова українська влада, поза сумнівом, відчуває всі спокуси влади попередньої. Насамперед–зберегти механізми неправової держави, щоб тримати своїх опонентів на „шантажистському" гачку, завдяки накопиченому на них „компромату". А по-друге, за змогою,–маргіналізувати опозиційну критику, звівши усіх своїх опонентів до блазнюватих „лівих", яких доповнюють тепер ще й кримінальні (і тому теж малопривабливі та неавторитетні) „олігархи". Критика з цього табору не є для нової влади загрозливою, оскільки сам табір безнадійно скомпрометований. Натомість критика з боку „своїх" є для нового уряду справді болісною–як показала нервова реакція президента Ющенка на запитання українського журналіста про схильність його старшого сина (від першого шлюбу) до dolce vita. Президент, щоправда, невдовзі вибачився–і цей епізод можна вважати під багатьма оглядами символічним. Він, з одного боку, показує, як глибоко в'їлася в українське суспільство і, зокрема, у ментальність його еліт совєтчина чи, навіть, візантійщина, а з іншого–як відчайдушно суспільство намагається цієї спадщини позбутися. Незалежні мас-медіа, до їх честі, доволі успішно виконують роль „четвертої влади", обстоюючи насамперед інтереси суспільства і до певної міри забезпечуючи усе ще недорозвинений в Україні розподіл влад (checks and balances).

І тому, як визнає російський оглядач, „попри збсолютно тріумфальне здобуття влади, і президент Ющенко, і пасіонарна Тимошенко вмикають телевізор чи розгортають газети із трепетом, бо мас-медії в цій країні працюють нормально і, можна не сумніватися, не оминуть своєю увагою й коментарем жосного їхнього кроку" *(Gevorkyan 2005).*

> Майдан (продовжує російська авторка) став Москві поперек горла не лише тому, що кремлівський кандидат програв, а й тому, що Україна почала жити в демократичній системі координат, яку Кремль завзято намагається витерти з пам'яті росіян в останні п'ять років. Навіть Януковичеві знайшлося місце в цій системі координат, а не у в'язничній камері. І його голоси відіграють і далі вагому роль у парляменті, не відкинуті й не заглушені голосами проурядових лоялістів. Та й сам парлямент залишається цілком демократичним і багатоголосим,–у чому кандидат на посаду прем'єр-міністра мав нагоду пересвідчитись особисто; це зовсім не той парлямент, що діє в Москві за принципом „чего изволите?" *(Gevorkyan 2005).*

„Компромісний" характер „Помаранчевої революції", безумовно, не міг не позначитись на перебігу сподіваних радикальних змін у бага-

тьох галузях. Коаліція лібералів, соціялістів, популістів і націоналістів, що повстала проти авторитарного режиму Кучми, виявилася занадто широкою для формування ефективного і стабільного уряду. Ідеологічна, а подеколи й персональна несумісність багатьох його учасників досить скоро далася взнаки. Близькі парлямнтські вибори по-своєму теж ускладнили перебіг реформ, спонукуючи всіх учасників коаліції більше дбати про власну політичну рекламу, аніж про марудну і часто невидиму для широкої публіки повсякденну працю. Рано чи пізно така коаліція мала розпастися–як це трапилося давніше і в Литві, і в Польщі, і в Чехословаччині. „Досвід перехідних процесів у інших східноевропейських країнах за останні п'ятнадцять років показує, що Україна є лише одним із багатьох прикладів цих важких, проте конче потрібних змін" (*Pourchot 2005*). Тож під цим оглядом політичне розлучення лібералa Ющенка з популісткою Тимошенко у вересні 2005 навряд чи варто вважати національною драмою, а тим більше–„крахом помаранчевих ідеалів". Інша річ–що не кожне розлучення мусить супроводжуватися биттям посуду та витягуванням спільної брудної білизни на публіку.

Певне розчарування, зрозуміло, заторкнуло багатьох помаранчевих ентузіястів, але не трансформувалося поки що–і навряд чи колинебудь трансформується–у зростання підтримки для їхніх суперників із олігархічно-комуністичного табору. У стратегічному пляні поява демократичної опозиції того самого, що й влада, „помаранчевого" походження є фактом надзвичайно важливим і позитивним. З одного боку, „помаранчева" влада нарешті отримала справжнього авторитетного опонента, який має повне моральне право критикувати всі її помилки. А з іншого, пост-кучмівська опозиція виявилася остаточно марґіналізованою ідеологічно, оскільки всі подальші політичні баталії в Україні точитимуться, скоріше за все, вже не між „помаранчевими" та „біло-блакитними" (чи, тим більше, „червоними"), а, радше, між різними відтінками „помаранчевого". Революція фактично встановила нову точку відліку, нову систему координат, у якій тепер основна боротьба точитиметься не „за" чи „проти" помаранчевих ідеалів, а за їхні послідовніше та ефективніше втілення.

Для населення України загалом Помаранчева революція створила національний міт–визначальний момент, що встановлює певну сукупність ідеалів, супроти яких можна оцінювати всі політичні дії. Як 1776 рік для американців, 1789 для французів, 1968 для поколінь юних бунтівників у Сполучених Штатах, Франції та Німеччині й 1980 для поляків, 2004 рік репрезентує різкий розрив із минулим та прорив до нового майбуття для народу України. Вперше за історію модерної України українських політиків можна зіставити з безумовно проґресивним стандартом. Так само, як критики Ющенка й Тимошенко звинувачують їх у

зраді Помаранчевої революції, критики їхніх наступників оцінюватимуть їхні дії в світлі цього ідеалу *(Motyl 2005)*.

Іншими словами, революція встановила нову суспільну аґенду, зафіксувала нову якість суспільства й фактично унеможливила масштабне повернення до старих, „передреволюційних" практик. Незалежно від інших своїх результатів–може, й надто наразі вражаючих–вона подолала драматичну розбіжність між якістю владних еліт і самого суспільства, що виникли при кінці 90-х років–великою мірою внаслідок фатального для України рішення Леоніда Кучми балотуватися на другий термін та мобілізації задля цього всіх ресурсів неправової держави. Українське суспільство, можна сказати, виштовхнуло зі свого тіла той тромб, на який перетворився олігархічний режим цілком деґрадованого Кучми-2, і відкрило собі „нормальний" шлях до подальшого еволюційного розвитку.

Жодна владна еліта, у принципі, не може бути набагато кращою, ніж те суспільство, частиною якого вона є. Зате вона може бути набагато гіршою–як це трапляється у випадку узурпації влади–чи то клікою більшовиків, чи то клікою олігархів. На те, власне, й громадянське суспільство, щоб не допускати такої узурпації. За великим рахунком, лише поступово поліпшуючи якість суспільства, можна поліпшити якість владних еліт. Це тривалий процес, і навряд чи Україна–зважаючи на її історію, ментальність і політичну та іншу культуру–виявиться успішнішою від цивілізаційно подібних Румунії, Болгарії чи Македонії. А всеж це куди краще, ніж той російсько-білорусько-евразійський шлях авторитарного розвитку, до якого значна частина українського суспільства все ще тяжіє.

Попередні підсумки виглядають загалом оптимістично:

Хоч Україну важко назвати зрілою демократичною державою, сьогодні це радикально інакша країна, ніж вона була тільки рік тому. Помаранчева революція виявилася поворотним моментом. Системна траєкторія України змістилася від чимдалі авторитарнішого напряму до ще недосконалого, але змістовно демократичного.

Нині громадянське суспільство та медії в Україні здорові, відкриті політичні дебати стали вже звичною річчю, прозорість зросла, демократичні інститути працюють. Україна й далі є економічно злиденна та скорумпована–і політичне безладдя не конче сприятиме реформам, –але вона аж ніяк не є авторитарною державою зі схильним до диктатури керманичем і пасивним населенням, як у Росії. Насправді постійна критика Ющенка й Тимошенко, яку вільно висловлюють у медіях ті чи інші групи громадянського суспільства, студенти й політичні діячі, свідчить про утвердження демократичних норм і зразків поведінки (Motyl 2005).

ЙОГО СПАДОК-ЛЮБОВ

Першого серпня 2005 р. ми мали б святкувати 80-річчя Петра Тимочка–всебічно обдарованого тернополянина, людини високої моральної проби, борця за волю України, талановитого письменника, перекладача, публіциста та громадського діяча. Але доля розпорядилася інакше. Петро Тимочко помер увечері 25 лютого, не доживши до ювілею усього п'ять місяців.

Минуло 67 років від того часу, коли я з Петром зустрівся в коридорі Тернопільської рідношкільної гімназії, куди він приїхав зі свого Долішнього Івачева складати вступні іспити. І сталося так, що цей селянський хлопець і я, міський житель, від першого погляду відчули взаємну прихильність, яка скоро переросла у справжню дружбу. Хоч ми були разом в одному класі та в одному місті лише два роки, та наша дружба тривала все життя.

Переїхавши в 1940-му до Львова в чуже довкілля, я болюче відчув брак Петра. Ми почали жваво листуватись. Він писав мені про події в Тернополі, про глибоке розчарування селян радянською владою, надсилав свої перші віршовані спроби. На жаль, вони пропали під час мого перебування в радянському фільтраційному таборі.

Несподівано Петро вразив мене вісткою: він записався в дивізію „Галичина", мотивуючи тим, що досить уже балачок про любов до України, треба чином це довести. Ще двічі, переїжджаючи через Львів, він гостював у мене, і ми до пізньої ночі сперечалися, обговорюючи тогочасну ситуацію.

Потім ми не бачилися ціле десятиріччя, тяжке для нас усіх, а особливо для Петра, який карався в шахтах Забайкалля. У тяжких умовах він склав іспити на атестат зрілості, закінчив професійні курси, вступив у Всесоюзний заочний Інститут і вибився в майстри. Але в душі залишився поетом-мислителем.

Повернувшись до Тернополя і працюючи на керівних посадах, він, недосипаючи, переливав свої гіркі роздуми про долю України у стрункі поетичні рядки:

Співав я, стуливши міцно рота,
Аби не чула керівна голота,
Якій раби кадили фіміям.

Він складав їх у шухляду, а копії зберігав у мене та в нашого однокласника, тернопільського лікаря Романа Івашкевича. За моєю порадою та за підтримки відомого філолога Юрія Мушака Петро почав перекладати з польської Яна Кохановського (у 1980 переклади вийшли окремою книжкою), Леопольда Стаффа, Тадеуша Бой-Желенського, а з німецької–Вальтера фон дер Фогельвайде, Ганса Закса, Йогана Гельдеріна та низку нових поетів. Проте справжній його

подвиг–це український том майже всієї (крім драм) віршованої спадщини великого Йоганна Вольфґанґа Ґете. Упродовж багатьох років він із завзяттям Франкового Каменяра посвячував цій праці кожну вільну хвилину. Вона принесла йому заслужену премію ім. М. Рильського. Водночас він не припиняв віршувати. Відшліфоване на перекладах перо досягло великої майстерності.

Та ось настав вимріяний час розвалу імперії та відновлення Української держави. З невичерпною енерґією Петро кидається у вир громадського життя: виступи на зібраннях і святах, на підприємствах, у школах, статті в періодиці, головування у Тернопільському відділенні Спілки письменників, організація Всесвітнього з'їзду учнів рідношкільної гімназії (1992) та святкувань століття української гімназії в Тернополі. І все нові цикли поезій, драми, спогади. Урешті він має можливість видавати свої твори. Одна за одною виходять його збірки: „Рідний клин" (1994), „Із болем у душі" (1995), „В стрімкім потоці часу і подій" (1995), „Премудрість Божу в собі я хованю" (1996), „Із вічності у вічність" (2000); драматичні твори: „Трагедія зради, або Українська трагедія" (1993), драматична поема-містерія „Пекельний суд" (1994), „День перемоги" (1994); переклади: Й.-В. Ґете „Невгасима любов" (1997) та „Вибрані твори" Ґанса Закса (1997); автобіографічна повість „Роздуми над пережитим"; збірник фейлетонів та есе „Мовчати було негоже" (2003). Готував ще книжечку своїх перекладів, що розсіяні по збірках та журналах, але не встиг закінчити.

Як поет Петро Тимочко зробив помітний внесок у суспільно-філософську лірику. Усю його творчість пронизувала любов до Батьківщини. Він з гордістю заявляє:

Я–українець, русич чи русин,
Що завжди йшов крізь смерть до воскресіння.

Петро відзначався непохитною громадянською позицією, чесністю та зичливістю до людей, що викликало пошану навіть у ворогів. Тернопільська громадськість вшанувала його урочистою академією з нагоди 70- і 75-річчя від дня його народження в залі драматичного театру. Я вітав його як представник Наукового товариства імені Т. Шевченка.

Для мене усе життя він був вірним другом, на якого можна було покластися. Ось його рядки, мені присвячені:

Коли, бува, на серці важко стане
І білий світ затьмариться навкруг,
Я тільки й тим втішаюся, Степане,
Що є у мене давній щирий друг.

Уже хворий, він писав:

Свою любов до України
Живим у спадок передаю.

Після смерти знайшли такі його рядки:

Я вірив–сонце людові засяє.
Ні, не журюсь, чи люд мене згадає,
Я вдячний долі, що дала мені
Зустріти з ним його воскресні дні.

Степан ЯРЕМА

Петро ТИМОЧКО

З ВОРОГАМИ ПРОТИ ВОРОГІВ

В історії людства є чимало прикладів, коли поневолені народи в боротьбі за свою державність і незалежність створювали військові формування у складі окупантських або просто чужинецьких збройних сил. Такі національні формування добре пам'ятають, приміром, поляки і чехи. Пам'ятаємо й ми, українці, своїх Січових стрільців–леґіон, що утворився у складі австро-угорської армії й вимушений був воювати проти російської, у багатьох частинах якої служили переважно східні українці. Що вдієш, народ, який не має власної армії, отримує чужу та ще й сам проти себе, за чужі справи воює. Проте згадаймо, що коли настав час, Січові стрільці відіграли належну роль у національно-визвольній війні та в організації українського війська. На щось подібне були надії під час Другої світової війни.

Ґарячі, сонячні липневі дні 1944 року. Осипається колосся пшениці, у садах ряснiють перестиглі незібрані вишні, горять будівлі підбродівських сіл. На невеликому клаптику нашої землі, обабіч залізничної лінії Красне–Броди, обороняється, стікає кров'ю і тане XIII армійський корпус німецьких збройних сил, до складу якого нещодавно ввійшла українська дивізія „Галичина". З 11 тисяч введених у бій вояків цього формування, за неточними даними, понад чотири тисячі всіяли своїми тілами поля та гаї, що прилягають до багатьох сіл Бродівського та Золочівського районів Львівщини.

Сьогодні, по десятиліттях ворожого ставлення більшовицького режиму до національно-визвольних змагань нашого народу в роки Другої світової війни та в повоєнні літа, нелегко розшукати й поховання тих, переважно молодих людей, що поза всяким сумнівом, належали до цвіту української нації.

Але нині, коли минуло шість десятиліть цій сумній події, пора вже, гадаю, нашим дослідникам, спираючись на історичні документи та спогади учасників, сумлінно й правдиво відповісти на три головні запитання:

1. Що спонукало тоді багатьох молодих галичан взяти до рук зброю і воювати на німецькій стороні?

2. Чому добре вишколена та озброєна стрілецька дивізія була так швидко і з такими жахливими наслідками щодо її особового складу розбита?

3. Чи можна виправдовувати цю акцію взагалі?

Спробую, хоч коротко, як людина, що від перших днів організації дивізії і до останнього дня прориву її решток з оточення (хоч там я опинився в більшовицькому полоні) була причетною до всіх цих подій, дала свої відповіді на ці запитання. Отже, чому, приміром, я, що не мав тоді ще й вісімнадцяти років, та інші галицькі юнаки пішли добровольцями в дивізію? Через повагу до Гітлера, його фашистських порядків та його озвірілого вояцтва? Якщо хтось колись так думав, або думає ще й нині, то він нічого не розуміє в історії України взагалі і в тому, що пережив зокрема наш галицький люд у двадцятому столітті, або він хоче так думати, бо виходить з позицій духовного ренегата. Маю не на увазі тільки українців, бо сперечатися з цього приводу з нашими інородними недругами немає жодного сенсу. Роздумуючи над цим чи не найголовнішим питанням, кожна мисляча людина, повинна знати, що молодь на західноукраїнських землях у своїй переважній більшості виховувалась у справді патріотичному дусі наперекір реакційним колам польських държавних чинників. Коли з цим народом у так званій Українській РСР московсько-більшовицька система, що була чи не найжорстокішою формою фашизму XX століття, розправилася в жахливий спосіб (насильницька колективізація та розкуркулення, небачений досі, штучно організаований голодомор, арешти і розстріли, особливо інтеліґенції, депортація в Сибір тощо) та зробила неможливим будь-які прояви українського патріотизму, то санаційна польська держава так далеко не заходила, а цими контрзаходами ще більше сприяла національному самоутвердженню українців. Що ж побачили наші люди, навіть ті, які пішли в „рай за Збручем", коли прийшли „визволителі" 1939 року? Гадаю, що це нині загальновідомо і не варто на цьому особливо зупинятись, бо навіть наші галицькі комуністи, які боролися за пришестя цього „раю", наприкінці тридцятих побачили: радянська дійсність незрівнянна навіть з Дантовим пеклом.

У 1939 році нас, у тому числі й неповнолітніх, автоматично зробили громадянами СРСР, але не могли так само автоматично зробити патріотами цієї імперської потвори, хоч оте „громадянство" невдовзі стало приводом, аби трактувати нас не як полонених, а як „зрадників батьківщини". Хтось може сказати, що й німці не принесли нам добра та волі, то чому ж ми пішли боротися проти більшовизму у складі їхньої армії? І справді, хіба галичани не бачили, що гітлерівці розтоптали нашу оголошену в перші дні війни державність? Хіба не усвідомлювали їхньої жорстокої сутності? Добре бачили та й усвідомлювали тим більше, що гітлерівський фашизм, на відміну від більшо-

визму, ніколи не рядився в овечу шкуру, не називав себе „найдемократичнішим і найгуманнішим", а недвозначно показував свої хижацькі зуби. Згадаймо, однак, події, що відбулися на початку 1943 року. Німці, дійшовши до Волги і програвши Сталінградську битву, почали відступати, втративши навіть частку східно-українських земель. Настав суттєвий перелом у борні цих двох тоталітарно-імперських потуг, і багато людей думали тоді, що вони доведуть себе до повного знекровлення та безсилля, якими скористаються західні дежави, які хоч і допомагали більшовикам, але робили це зі зволіканням, особливо щодо відкриття Другого фронту в Европі, і, поза всяким сумнівом, чекали, як розвиватимуться події на Сході. Така ситуація наштовхувала з одного боку німців, імперська пиха яких трохи охолола, мобілізувати людські резерви народів, що пізнали на собі більшовицький гніт, а з другого–галицькі керівні кола до організації за допомогою окупантів збройних формувань, що могли б, як понад чверть століття тому вже згадувані Січові стрільці, відіграти вирішальну роль в утворенні збройних сил і в становленні нашої державности.

Не можна тут не сказати хоч декілька слів про політичну ситуацію, яка панувала тоді в Галичині, чи взагалі в Україні, особливо на Правобережжі. Коли почався набір добровольців до дивізії, проти цього виступила Організація українських націоналістів (ОУН), яка тоді інтенсивно займалася утворенням Української повстанської армії (УПА). Та скоро виявилося, що агітувати проти такого утворення–це майже марна справа. Ось що писав з цього приводу сотник Богдан Підгайний: „Незважаючи на те, що більшість проводу ОУН була категорично проти дивізії, ген. Роман Шухевич, тодішній член проводу ОУН і керівник відділу військових справ, вирішив використати дивізію для визвольної боротьби українського народу, як засіб вишколу старшин, підстаршин та вояцтва і як зв'язок для розбудови реґулярної української збройної сили. Навесні 1943 року він викликав мене до своєї головної квартири і, з'ясувавши свої пляни щодо дивізії, наказав мені записатися до неї. У його пляні був намір, щоб на кожних сім вояків дивізії був принаймні один член ОУН і була певність, що німці не використають дивізію для цілей своєї загарбницької політики" (Збірник Броди–Мюнхен, 1951).

Понад 80 тисяч молодих галичан зголосилися піти добровольцями в дивізію „Галичина", тож наміри Р. Шухевича були правильні й мудрі. Була тут, звичайно, іще одна болюча, вже згадувана, проблема. Усі ми прекрасно розуміли, що в складі Червоної армії є мільйони наших братів-українців і що нас чекає братовбивча війна. Та хіба це не одвічне прокляття нашого поневоленого народу? Хіба наші батьки, змушені служити в австрійській армії не протистояли українцям у російському царському війську? Але, коли настав слушний час, вони об'єд-

нувалися в армії Української Народної Республіки та Української Галицької Армії і боролися за соборну незалежну Україну. А хіба сотні тисяч росіян в армії Власова не повернули зброї проти своїх братів? І винна в цьому насамперед нелюдська більшовицька система.

Відповідь на друге поставлене запитання, чому дивізія була так швидко розгромлена і тільки невеликій частині вояків пощастило вирватися з оточення, є однозначною–найбільшше винне в цьому німецьке командування, хоч у нього, мабуть, не було вже тоді достатніх технічних засобів. Згадаймо також, що саме тоді американці й англійці відкрили на Заході так званий Другий фронт, і німецьке командування змушене було перекинути туди частину своїх бойових з'єднань. Чого можна було чекати від необстріляних, хоч і добре вишколених, стрілецьких полків без ніякої підтримки танків та авіації, тоді коли в декілька разів чисельно переважаючий противник, прорвавши оборону на обох флангах XIII армійського корпусу, мав їх удосталь? І це вирішило долю не тільки нашої, а й добре обстріляних німецьких дивізій, що потрапили в Бродівське оточення. До речі, є чимало підстав твердити, що німецьке командування українцям не довіряло. Наведу два незаперечні факти. Перед тим, як відправити нас під Броди, було вже вирішено, що дивізію введуть у дію на Прикарпатті, в районі Коломиї. Але близькість Карпат і наявність там чималих сил УПА, до яких ми в цих умовах могли легко приєднатися, змусило німців змінити свої пляни, і ми опинились на найважчому відтинку східного фронту. Усі ми також, прибувши на фронт, дуже здивувалися, що до нас, в усіх частинах, були приставлені німці-вояки Вермахту з очевидними функціями нагляду та контролю за нашими діями. Щоправда, всі вони, коли почались бої, кудись пощезали.

На третє запитання, чи можна виправдовувати акцію, пов'язану з дивізією „Галичина", дозвольте мені, дорогі читачі, відповісти поетичними рядками–сонетом.

До загиблих галицьких стрільців

В тяжку годину юними стрільцями
Вітчизні віддавали ви борги,
Стояв одвічний ворог перед вами
Й на смертний бій вели вас вороги.

Світ кров'ю сходив–збройними зубами
Впилися в нього нелюди-боги,
Вони і вам пекельними вогнями
Дороги перекрили навкруги.

У цім жахнім та безнадійнім колі
Навіки обривались ваші долі.
Злітали душі в зоряні світи,

Аби витали вічною журбою
І залишатись пам'яттю святою,
Що врешті мусить волею цвісти.

У багатьох західних державах, що давно визнали дивізію явищем національно-визвольного змагання, живуть нині наші комбатанти як повноправні громадяни. І тільки в рідній незалежній Україні ніхто по-справжньому навіть не ставить питання про визнання галицьких стрільців повноправними учасниками війни. А тим часом пільги, якими, на наш погляд, заслужено користуються фронтовики-учасники антигітлерівської війни, мають нині і ті, хто на нашій же землі вбивав і репресував наших людей, вів антинародну війну з УПА, до якої після Бродівської битви вступило чимало дивізійників. І коли хтось ще сьогодні не розуміє, що УПА не могла б протриматись у боротьбі майже десяток років без підтримки народу, то він розумово обмежена людина. Була дітищем нашого народу і дивізія „Галичина", тому він, сьогодні вже відкрито, віддає її полеглим стрільцям належну честь і шану. Завдяки самовідданій праці ветеранів дивізії, мешканцям довколишніх сіл, а також численним пожертвам постав меморіяльний цвинтар між селами Ясениці та Ляцьке при шоссе Львів–Золочів у місці, де зневірені вояки вирвалися з оточення. На ньому знайшли вічний спокій дивізійники, а також воїни радянської й німецької армій–усі, чиї поховання запам'ятали місцеві селяни. Ті хлопці, які понад півстоліття непробудно сплять на підбродівських полях, не шукали якихось скарбів для себе, вони були українськими патріотами, тож гідні поваги з боку всіх мислячих людей.

(„Літературна Україна")

ЦЮ ПОСТАТЬ ЧАС НЕ ЗІТРЕ

До 80-річчя вбивства Симона Петлюри

25 травня 1926 року біля входу до книгарні неподалік від свого помешкання в Парижі Головний Отаман Симон Петлюра став жертвою терористичного акту.

Минули десятиліття. Протягом такого часу, звичайно, приходить до проводу нова ґенерація діячів зі своїми інтересами, а минуле відходить у тінь. Але окремі постаті історія не стирає з пам'яті, а навпаки–уяскравлює, надає їм більшої виразности. Саме до таких безсмертних людей належить Симон Петлюра.

Від смерти Симона Петлюри наступив цілий ряд політичних вбивств, що їх вчинила червона Москва супроти провідників українського національно-визвольного руху. Так, що шлях до нинішньої незалежности не був легким і безкровним. Скільки місць відомих і рядових борців за Україну назавжди залишаться безіменними. бо ворог добре знав, що пам'ять про них воскресає там, де є могили!

У подіях 1917-1921 років Симон Петлюра був одним з тих. хто в ті буремні роки чітко орієнтувався в шляхах і перспективах української революції. Він став символом збройної боротьби України за власну державність. В Статті „Пам'яті поляглих за державність", опублікованій в часописі „Тризуб" 22 січня 1926 року, він пише: „Шлях звільнення кожної нації густо кропиться кров'ю, нашою–так само. Кров'ю чужою і своєю. Ворожою і рідною. Кров закінчує глибокі процеси національних емоцій, усвідомлень, організаційної праці, ідеологічної творчости, всього того, що нація і свідомо, і ірраціонально використовує для ствердження свого права на державне життя. Кров, пролита для цієї величної мети, не засихає. Тепло її все теплим буде в душі нації. все відограватиме ролю непокоючого, тривожного ферменту, що нагадує про нескінчене і кличе до продовження розпочатого".

С. Петлюра добре знав, усвідомлював, що здобуття Україною державної суверенности можна досягти ціною втрат і крові, розбудовою Національних Збройних Сил. Його титанічна праця, спрямована на організацію Національної Армії. вражає нашу уяву тим більше, що С. Петлюра був, власне, цивільною людиною, талановитим журналістом, публіцистом і літератором, а не військовиком.

У багатогранній діяльності С. Петлюра був Генеральним Секретарем Військових справ в уряді Української Народної Республіки,

пізніше Головним Отаманом військ УНР. Головою Директорії УНР.

Розпочавши свою кар'єру в РУП, після її розколу стає членом УСДРП, але варто звернути увагу, що С. Петлюра сповідував соціял-демократичні ідеї в їх европейському розумінні. Бере участь в роботі „Товариства Українських Поступовців". В його політичних статтях того часу відображено не лише хід подій, але їх аналіз з політичними висновками. С. Петлюра вивчає політичні програми різних партій, знайомиться з багатьма діячами і від юнацького захоплення соціял-демократичними ідеями еволюційним шляхом йде до ідеї української самостійности, від дріб'язковости тогочасних партій до великої політики.

Варто нагадати, що весною–влітку 1917 року в Україні розпочався процес відродження української державности. Виникає Центральна Рада і створюється Генеральний Секретаріат–як перші національні державні структури (законодавча та виконодавча влади). Універсали Центральної Ради стають своєрідними сходинками поступу українського народу до незалежности. У всіх цих подіях С. Петлюра бере активну участь. Він делеґат Всеукраїнських Військових З'їздів, Голова Українського Військового Генерального Комітету, перший секретар військових справ Генерального Секретаріяту. Власне, очолюючи Військовий Секретаріят, він своїми діями найбільше сприяв відокремленню України від Росії, провів велику роботу, українізуючи військові відділи російської армії.

В часі антигетьманського повстання С. Петлюра стає членом Директорії, яка з керівного повстання незабаром трансформується в найвищий орган влади Української Народної Республіки. Розпочалася друга війна Радянської Росії проти УНР. Жорстока, кровопролитна іноземна інтервенція та спровокована громадянська війна триватиме увесь 1919 та 1920 роки. Увесь цей час на посту голови Директорії та Головного Отамана військ УНР був С. Петлюра. Справді, можна подивуватися, яка сила тримала С. Петлюру над хвилями розбурханої стихії і звідкіля надходила йому наснага протягом багатьох років боротися за волю і права свого народу у таких складних і невідрадних умовах!

Наприкінці 1920 року розпочинається останній період політичної біографії С. Петлюри, який тривав до травня 1926 року.

В цьому періоді С. Петлюра не тільки відомий журналіст–публіцист, політичний діяч, військовий і державний муж, а насамперед голова держави–Української Народної Республіки, яка хоча і тимчасово втратила свою територію, але була леґітимною, законною, походила від народу. Всі дії С. Петлюри, в тому числі і теоре-

тично-публіцистична спадщина, мали за мету відновлення української державности.

Він постійно вказує на головного противника України–більшовицьку Москву, він уважно стежить за подіями в Україні, підтримує безпосередні зв'язки з повстанським рухом в Україні, мріє про швидке повернення в Україну. Поза сумнівом, така енергійна діяльність С. Петлюри надзвичайно турбувала більшовицьких лідерів. І це саме вони організували злочинне вбивство 25 травня 1926 року.

Ярослав КОЛОДІЙ



СИМОН ПЕТЛЮРА
Портрет Володимира Каплуна. Ріміні, 1947.

ГОЛОДОМОР 1932-1933– ГЕНОЦИД ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ!

У Києві, 26 листопада 2005 року на панахиді за жертвами українських Голодоморів президент України Віктор Ющенко наголосив, що злочинну ситему, що призвела до національної трагедії, мало засудити–її треба остаточно демонтувати. „Комуністична система не розкаялася в тому, що вчинила, а нерозкаяний гріх стає причиною подальших нещасть. Чи не тому нам так важко змінити свою свідомість, затруєну страхом і ідеологічним рабством?"–зазначив президент. Він підкреслив: „Мало лише засудити злочинну систему, її остаточно треба демонтувати, адже її отрута просочилася у всі пори Української держави–в її законодавство, адміністративні норми і неписані правила для суспільного життя. Щоб подолати її, потрібна енергія і ефективна співпраця між усіма гілками державної влади, включно із „четвертою".

Також потрібна співпраця між владою і суспільством, „бо паростки злочинної системи все ще живуть у серці кожного із нас. Виполоти їх–наш спільний обов'язок, який ми визнаємо сьогодні перед пам'яттю жертв Голодомору.

Ніхто з тих 10-ти мільйонів, що загинули у 1932-1933 роках, не міг зрозуміти, чому в них відбирають останню крихту хліба, і що погляд вмираючого землероба спрямований на сьогоднішнє покоління. ..Перед ним крижаніють усі наші спроби пояснень. Найменше, що ми можемо сьогодні зробити, це–не відвернути своїх очей і пом'янути невимовну жертву"–сказав президент.

Голодомор в Україні, безумовно, має політичний вимір, адже він є злочином перед людством, який мав виконавців, але з точки зору права так і не знайшов винуватців. „Дивний парадокс: за вбивство однієї людини несе відповідальність її вбивця, за знищення мільйонів людських життів не поніс відповідальности ніхто"–сказав В. Ющенко. „Чи не в цьому, можливо, шановні громадяни, головна причина того, чому нам так важко сьогодні в Україні відновлювати і верховенство права, і добро, і справедливість?"

Голодомор 1932-1933 років має національний вимір: „Удар прийшовся на основу нашого духу–родину, віру в Бога і любов до землі. Матері їли своїх дітей, люди проклинали небо і ниву,–совєтський режим знав: тільки так можна було стерти національну пам'ять". Також, за словами голови держави, Голодомор має і історичний вимір: „Майже всі виконавці злочину постали вже сьогодні перед судом Господнім, але перед судом історії має бути оскаржено хоча б ту державну сис-

тему, яка не унеможливила ті страшні злочини".

Епоха ідеологічних табу закінчилася і це мають почути всі аналітичні і дослідницькі інститути України, в секретних відділеннях яких досі приховується справжня історія України, „Переконаний, одужання нації можливе тільки на дорозі правди"–наголосив він.

В. Ющенко знов звернувся до міжнародної спільноти із закликом визнати Голодомор 32-33 років геноцидом проти українського народу ще до його 75-ї річниці: „Я вдячно схиляю голову перед пам'яттю тих, хто доносив світові катастрофу українського народу, подвиг тих, хто пройшов через це пекло і доніс нащадкам всю правду про Голодомор в Україні... Ми вдячні також тим державам світу, які визнали штучний голод в Україні актом геноциду–їхня смілива позиція допомагла розірвати тенета мовчання впродовж багатьох десятиліть, а їхня нинішня підтримка свідчить, що трагедія українського Голодомору мала і має світовий вимір".

Президент подякував дипломатам іноземних держав, які у Києві розділили з українцями скорботу за загиблими. Зазначивши, що сьогодні, у день національної скорботи, над всією Україною линуть слова молитви і поминальні дзвони, а люди запалять поминальні свічки. „Хай буде тих свічок не менше, ніж було жертв Голодомору та політичних репресій". Нагадавши, що в 32-33 роках в Україні від голоду щодоби вмирало 25 тисяч людей, президент сказав: „Хай кожна невинно убієнна душа знайде свою свічку і спочине в певності, що її невимовну муку Україна вже не забуде ніколи. Нехай пам'ять про муки загиблих від голоду і терору земляків згуртує сьогодні нас, живих. Нехай вона допоможе сьогодні будувати свою державу на тих цінностях, які унеможливлять Голодомори і людиноненависництво, утвердять в нашому житті гідність людини та її священні права".

Віктор Ющенко, разом з дружиною Катериною і дітьми, взяв участь у скорботній ході, присвяченій вшануванню пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій. Кількатисячна колона, зформована з представників усіх регіонів України, рухалася з Софіївського майдану до Михайлівського собору. На чолі колони несли хоругви та Державний прапор України із жалобними стрічками. Поруч із президентом ішли люди, які пережили голодомори. Учасники акції несли у руках букети з квітів і пшеничних колосків та запалені свічки. Після покладання квітів до Пам'ятника жертвам Голодомору у Михайлівському соборі розпочалася Панахида з участю ієрархів різних християнських конфесій.

* * *

Керівники держави взяли участь у закладенні Калинового гаю і пам'ятного знаку, де буде побудовано Меморіяльний комплекс пам'яті жертв голодоморів і політичних репресій. Калиновий гай і пам'ятний знак закладено біля каплиці святого Андрія Первозванного на Дніпров-

ському узвозі. В. Ющенко зазначив: „Коли ми говоримо про трагедію, сліди Голодомору, мені здається дуже важливою наша сьогоднішня ідея: калина, як символ українського виміру, нехай засяє на цих схилах. Нехай кожна людина, яка буде їхати в авті, або проходити по цих доріжках, спитає: чому тут тисячі калин? Це тому, що в нас більше 10 тис. сіл українських косила голодна смерть". Президент підкреслив, що під час Голодоморів громадянської війни, 1932-33 років та 1946-47 років в Україні голодною смертю загинуло близько 15 млн. людей, а до сьогодні у пам'ять про них немає жодного пам'ятника, залишилися лише „політичні спекуляції". „Переконаний, нам треба поспішати до каяття. Нам треба до цього трагічного моменту ставитися так, щоб з цього винесли лекції не лише ми самі, але й весь світ".

В Калиновому гаю посадили близько трьохсот кущів калини, привезених з різних куточків країни та з усіх районів столиці. Загалом їх плянують посадити 10 тисяч–по одному з кожного села, яке пережило голод. Невдовзі біля кущів встановлять таблички з назвами сіл, з яких вони привезені. 33 дерева власноруч посадили президент та інші керівники держави.

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 1644/2005
Про відзначення Дня пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій

З метою належного відзначення в Україні Дня пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій і впорядкування проведення відповідних заходів постановляю:

1. Започаткувати традицію у День пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій, який у 2005 році відзначається 26 листопада, покладати траурні вінки з житніх і пшеничних колосків до пам'ятних знаків, місць поховань жертв голодоморів та політичних репресій, вшановувати пам'ять загиблих хвилиною мовчання та запаленням свічок.

2. Оголосити 26 листопада 2005 року о 16 годині на вшанування пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій хвилину мовчання, зупинивши на цей час роботу в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях (крім підприємств, де це не допускається за технологією виробництва), рух громадського та приватного транспорту у населених пунктах з поданням відповідних звукових сигналів.

На території України 26 листопада 2005 року приспустити Державний Прапор України, обмежити проведення розважальних заходів, внести відповідні зміни до програм радіо і телебачення.

3. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям забезпечити проведення вечорів-реквіємів та інших заходів щодо відзначення Дня пам'яті жертв голодоморів та політичних репресій.

Президент України ***Віктор Ющенко***
22 листопада 2005 року

МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ „СОВЄТСЬКИЙ ТОТАЛІТАРИЗМ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ ТА СПАДЩИНА"

2-6 вересня 2005 року в Києві пройшла міжнародна конференція „Совєтський тоталітаризм в Україні: історія та спадщина". В роботі конференції взяли участь понад п'ятдесят науковців–істориків і політологів, філософів і філологів–з України та ще одинадцяти країн світу, зокрема Ален Безансон (Академія моральних і політичних наук, Франція), його доповідь друкуємо.

Було виголошено 31 доповідь, в обговореннях виступили кілька-десят дискутантів.

Головна мета конференції полягала в тому, щоби зусібіч дослідити специфіку тоталітаризму в Україні, окрему увагу приділивши культурному вимірові та способам, в які совєтський світогляд і триб життя (як офіційна культура і як „совок") стали частиною соціяльної реальности, системи цінностей суспільства та його інституцій, еліт і масової культури, адже, як стверджує один із координаторів конференції, науковий керівник Інституту Критики професор Григорій Грабович, „критичний аналіз совєтського минулого протягом цілого постсовєтського періоду так і не посів чільного місця серед пріоритетів академічних і наукових інституцій незалежної України (так само як і в більшості країн колишнього СРСР). Зрештою, ці інституції самі є прямими й досі здебільшого незреформованими продуктами і спадкоємцями совєтської системи, що до її настанов аж ніяк не належать саморефлексія й аналітична тверезість і відвертість. З огляду на це західні дослідники подеколи говорили навіть про „проєкт амнезії", впроваджуваний в Україні та й загалом у постсовєтських суспільствах".

Алєн БЕЗАНСОН

НЕПОБІЧНІ ЕФЕКТИ КОМУНІЗМУ

Дорогі друзі,

Попри мою давню прихильність до України, я довший час вагався, чи варто мені сюди їхати. Я боявся, що це може зашкодити моєму здоров'ю–адже в мене алергія на найменші флюїди совєтщини. Але після дивовижної події, відомої під назвою Помаранчева революція, всі мої сумніви залишилися позаду: для мене немає нічого кращого, як відвідати прекрасне місто Київ.

У середині сімдесятих років я очолював катедру русистики в такому елітному закладі, як паризька Школа високих студій. Я був дуже поінформований про страхіття і злочини совєтської системи. Я відкрито говорив про це на лекціях, тож моя репутація серед колеґ була не надто високою. Але тут я хочу зізнатися вам в одному прикрому для мене й дуже показовому епізоді.

У цей час (1972 року) мені до рук випадково потрапила книжка

Васілія Гроссмана „Все тече", де, як ви пам'ятаєте, є приголомшливий розділ про голод в Україні. Раніше я знав загалом, що в ті часи справді був голод. Я знав, що офіційні звістки про нього, а надто повідомлення, яке зробив тодішній прем'єр-міністер Франції Едуард Еріо, були всуціль брехливі. Голод уявлявся мені побічним ефектом колективізації. У Ґроссмана описано хронологію голоду. Операція X розпочалася 1930 року–через рік після завершення колективізації. коли опір було остаточно зламано коштом мільйона життів і все скінчилося. Ґроссман розповідав, як у 1931-1932 роках конфіскували насіння, як СРСР експортував у ці роки два мільйони тонн збіжжя, щоби продемонструвати успіхи аґрарної революції. Як збіжжя, що не пішло на експорт, збирали в скирти й залишали псуватися під дощем, під охороною військовиків. Як українських дітей, котрі намагалися прокрастися до скирт, пристрілювали, мов зайців. Як люди по селах повільно помирали з голоду: спершу старі. відтак–чоловіки. за ними–жінки, які божеволіли й іноді навіть з'їдали власних дітей. Як поля перетворювалися на пустелю–ні худоби, ні коней, ні собак, ні птиць, ні мишей, ні ховрахів. Тоді прийшли російські бриґади з лопатами. Вони вигрібали з хат нечистоти й залишки трупів–і спорожнілі села залюднювали російські колгоспники.

Я пережив шок. Мені стало моторошно. Я посприяв, щоб цю книжку переклали французькою, і надрукував сповнену ентузіязму рецензію у „Figaro". Та дарма: не минуло й декількох днів, як книжка зникла з книгарень. Не знати, чи то наклад викупило безпосередньо совєтське посольство, чи то його було сконфісковано стараннями СJТ і французької компартії. Книжку не перевидавали до розпаду СРСР.

Показово. що навіть дипломований фахівець не знав, як-от це було зі мною, всієї правди про події. Пізніше мої знання поглибилися. З-поміж найінформативніших документів назву звіти італійських консульств у Києві, Харкові та Одесі, призначені для італійського уряду. Їх оприлюднив у спеціяльному часописі "Cahiers du monde russe et sovetique" блискучий молодий історик Андреа Ґраціозі. З'явилися „Жнива скорботи" Роберта Конквеста й твори українських письменників на цю тему. Але й тепер. коли я порушую де-небудь питання, пов'язані з Росією та комунізмом, і запитую слухачів, чи чули вони про те, що сталося в Україні в 1932-1933 роках, то одержую неґативну відповідь. Вже цього року, будучи в театрі, я мав розмову з Пьєром Жоксом, сином довголітнього посла Франції в СРСР, що колись був міністром внутрішніх справ в уряді соціялістів, а нині очолює Рахункову палату. Я запитав його, чи він чув про геноцид в Україні. „Який іще геноцид? Ви маєте на увазі жертви колективізації?" „Ні, я маю на увазі саме геноцид. знищення від п'яти до семи мільйонів людей–знищення цілеспрямоване, планомірне". „Вперше чую".

Ось вам лиш один вияв ширшої ситуації. Як сталося, що комунізм, на відміну від нацизму, не постраждав від memoria damnata? Відповісти на це запитання непросто. Я написав про це книжку, яку переклали польською та російською і, наскільки мені відомо, перекладуть українською. Якщо говорити коротко, йдеться про два різні підходи до цього явища на Заході та на Сході.

Всі без винятку західні країни вирішили амністувати комуністичне минуле, швидко піддавшись амнезії. Тільки нацизм визнано абсолютним злом. Комунізм уважається злом відносним. Чому? Суть комунізму важче збагнути. Якщо нацизм проголошує ідеали виразно гідні осуду (принаймні в очах суспільної моралі), комунізм напозір відданий ідеалам справедливости, рівности, свободи. Люди приймають ці слова за чисту монету, тимчасом як для комуністів вони означають тільки одне: комунізм. Людей уводять в оману, видаючи омоніми за синоніми, і потрібен час, аби зрозуміти, що сутністю комунізму, його справжнім змістом є брехня. Переставши сприймати комунізм як загрозу, ми не можемо розраховувати, що Захід сушитиме голову над філософським питанням про суть комунізму. Його зазвичай потрактовують як різновид тиранії, деспотії, класової диктатури. Але комунізм, на жаль, цим не є. Ось вам прикметний випадок: у німецькому перекладі моєї книжки слово „комунізм" у заголовку заступив „сталінізм". До поняття комунізму на Заході ставляться з пошаною, іноді вживаючи натомість слово „ленінізм". Загалом намагаються вигородити батька ідеології– доброноміреного Леніна. І тільки Сталіна визнають уособленням зла– як Мусоліні, Франко чи Піночета.

Східні країни пішли іншим шляхом. Їхні чільники, які давно не мали жодних сумнівів щодо безглуздя марксизму-ленінізму, вирішили враз його зректися. Вони вдали, нібито ідеології, яка, за слушним зауваженням Солженіцина, була підґрунтям і призвідницею злочинів комунізму, ніколи не існувало. Те, що сталося за більшовиків, було випадковістю– „історично склалося", як вони кажуть. А те, що сталося насправді, ретельно замовчують. Жодної статистики жертв. Жодного покарання винних. Бути комуністом–це не ґандж. І жодної мови про спокуту. З другого болу, комунізм врятував Російську державу й зберіг Російську імперію. Це частка славетної історії Росії. Леніна залишили святим. Пізніше настала черга Дзержинського й Сталіна, чию пам'ять нині вшановують.

Так вони тримаються при владі.

Що ж слід робити? По-перше, маємо визнати, що дух кожної нації, яка пережила комуністичний режим, а наразі йдеться про українців, потребує очищення. Це вже збагнули. Але наступним важливим кроком має стати очищення історичної пам'яті. Що сталося, коли більшовики повернулися в Україну? Як Ленінові вдалося маніпулювати

Райхсвером і відновити більшовицьку владу? Як Франція, перейнята ідеєю єдиної та неподільної Росії, підтримала Денікіна? Голод двадцятих років. Голодомор. Чистки тридцятих. Складна історія Другої світової війни. І так далі. Все це має ввійти до підручників історії. Дістати належну оцінку. Стати часткою національної свідомости українців. Це нагальне завдання.

На завершення–дві цитати. Одна–з американського філософа Сантаяни: „Хто не знає історії, приречений її повторювати". Інша–з Орвела: „Хто опанував минуле, той опанує сучасність". Додаймо: і майбутнє.

Переклав з англійської Степан Захарків
(„Критика")

У ВАШИНҐТОНІ БУДЕ ПАМ'ЯТНИК ЖЕРТВАМ ГОЛОДОМОРУ

Палата представників Конгресу ухвалила резолюцію, якою дозволила українському уряду спорудити у Вашинґтоні пам'ятник жертвам Голодомору. 30 листопада 2005 року була ухвалена відповідна резолюція, у ній прямо не говориться, що ця трагедія була геноцидом. Все ж у ній дуже чітко описано, що таке Голодомор і цей опис дехто кваліфікує як визнання події геноцидом.

Ініціятором резолюції був відомий в українських політичних колах конґресмен Сандер Левін. Її співспонсорами виступили 36 його колеґ.

ПРЕЗИДЕНТ США БУШ ВИСЛОВИВ СПІВЧУТТЯ

Переклад з англійської

Шлю поклін усім, що зібралися спом'янути 72-у річницю Українського Голодомору. Разом з моїми співгромадянами-американцями висловлюю наші найглибші співчуття. Тоталітарний режим Сталіна поневолював народ України й він зазнав нещадних терпінь під час голодомору 1932-33. Народ виявив велику мужність і силу впродовж цієї жорстокої події, і цілий світ пам'ятатиме усіх, що віддали своє життя в боротьбі зі злом. Ми мусимо стреміти, щоб такі жорстокості не повторилися ніколи. Бажання справедливости, свободи, прав людини, і відповідальної перед народом влади–це універсальне бажання. Від часу незалежности України, 1991 року, український народ проявив повсякчасне зобов'язання щодо свободи для всіх людей, а Помаранчева Революція минулого року стала прикладом могутньої сили демократії в дії. Український народ в особі Президента Віктора Ющенка має відважного провідника, і Америка з гордістю називає Україну своїм приятелем.

Лаура і я посилаємо найкращі побажання з нагоди цієї урочистості.

George W. Bush

23 листопада 2005 р.

Богдан КАНДЮК

ТАМ, ДЕ МОВА ГИНЕ, ГИНЕ НАРОД

Так каже народна мудрість. Сьогодні, як бачимо, наша рідна українська мова завмирає. Здається, ще так недавно наш народ на Майдані виборював свої права: свободу, справедливість і свою рідну мову. Сьогодні ми в тривозі, бо наша мова стоїть перед загрозою. Пам'ятаємо, як ще Леонід Кучма старався надати російській мові статус державної, а за ним і Віктор Медведчук,–його права рука.

Кандидат у президенти Віктор Янукович у своїй передвиборчій кампанії виступав за надання російській мові другої державної, а вже після вибору Віктора Ющенка президентом України Олександер Мороз–голова Соціялістичної Партії України, поновно видвигнув це питання перед українським парляментом.

Великі надії у цьому питанні покладалися на „помаранчевий уряд". Однак читаючи пресу і звідомлення з інтернету, прямо не хочеться вірити, що тодішня прем'єр-міністер Юлія Тимошенко спілкувалася на службовому рівні російською мовою. В іншому місці довідуємося, що колишній секретар Ради Національної безпеки та Оборони (РНБО) Петро Порошенко виїхав до Москви, щоби здати урядову позицію відносно бензинової кризи, при чому також користувався російською мовою. З інтернету (Ukraine Report 2005) довідуємося, що віце-пре-м'єр з гуманітарних питань, міністер Микола Томенко настоював, щоби в Україні російській мові надати статус другої офіційної мови, мовляв, це запевнить рівні права росіянам в Україні. Його позиція: „Якщо людина не може вивчити української мови, вона має право спілкуватися російською мовою в офіційних документах". Чи не назвати це ганьбою?

Читаємо, що і Президент В. Ющенко–Глава Української Держави, на якого звернені очі Українського Народу, також користується російською мовою.

Ми затривожені проєктом президентського указу „Про захист прав громадян на використання російської мови". Адже президент Віктор Ющенко у своїй інавґураційній промові заявив: „Наше коріння не дасть вітрам історії погнати нас перекотиполем... Майдан–символ вільної нації, вказав нам хто ми, чиї ми діти... Для мене, як і для вас, національні інтереси України є понад усе".

Мені не відомі обставини, серед яких доводилося нашим державним мужам спілкуватися, але, якби це не було, я таки оправдання не знаходжу. Отже, ці люди мають святий обов'язок зберігати все що рідне, українське, включно з мовою. Вони є нашими провідниками, які мають нас повчати та виховувати.

Це є приниження, почуття меншовартости. Україна болів душею. Як же можна вимагати мовного патріотизму від пересічної людини, коли, беручи приклад з поведінки наших державних мужів-міністрів, ми втрачаємо обов'язок розмовляти рідною мовою, до якої зобов'язує нас наша ж таки рідна Конституція. Українських законів мають дотримуватися і їх поважати всі, хто живе на нашій землі.

Олександер Сіромаха, автор статті „Помаранчева депресія" слушно пише, що всі ми несемо відповідальність за нашу владу. Наш обов'язок–„допомагати їй, критикувати її, робити її кращою або змінювати, але не кричати і складати руки". Тож нехай наша критика буде позитивною і будуючою, бо, як пише автор тої статті: „Україна і все, що в ній відбувається–це ми". Це наш священний обов'язок захищати наші національні права, бо історія нас учить, що живуть і житимуть тільки нації сильні духом.

Оксана ЗАБУЖКО

ПОГОВОРИМО ПО-КРЕОЛЬСЬКИ?

В моїй електронній скриньці опинився інтриґуючий лист: професор Єйлського університету, відомий фахівець із давньоримської культури, цікавиться, чи існують по-англійському які-небудь матеріяли про українсько-російський суржик,–професор колекціонує зразки мовної асиміляції, якими, мовляв, завжди позначені в історії окраїни імперій... Довелося, згнітивши серце, відповідати шановному дослідникові імперій, що таких матеріялів, на превеликий жаль, досі нема і в нас–і не тільки по-англійському. Просто, не „емансипувалася" ще наша „окраїна" настільки, щоб усерйоз застановитися над тим, як, власне, вона говорить. Щоб почути саму себе збоку–і вжахнутися.

Бо вжахнутися таки, далебі, є від чого–від вулиці до парляменту, з радіо- й телеефіром включно, наш мовний простір гоготить таким калічним, диким „базаром", перед яким хоч вуха затуляй! І дедалі важче стає за тим „базаром" уторопати, про що саме йдеться,–навіть для останніх вістей перекладач би не завадив! От що то,

наприклад, за „пожежні" такі мелькають раз у раз у міліцейських звітах–пожежні крани? шланги? драбини? Ба ні, це, виявляється, люди–пожежники. (Хамувато воно якось звучить–живу людину, та прикметником обзивати: кривий, рябий, товстий, пожежний...). А ось урядовець, не кліпнувши оком, зачитує ухвалу, за якою плянується „скорочення кількости мовників", і я знов нашорошую вуха: чим же ті „мовники", сиріч філологи-лінґвісти, завинили? Хвилин за дві-три до мене доходить: ідеться про ліцензування телекомпаній, отже, зовсім не „мовників" (свят, свят!), а „мовців": суб'єктів ефірного мовлення,–то в нас просто панове урядовці „падєжов не знають"... І так–на кожному кроці, перепрошую, на кожному слові: чого тільки не почуєш! І страхітливе „правомочний" (це ж кого „мочать"?!) замість „правочинний", і „віросповідання" замість „віровизнання", і „затребуваний" (о жах!) замість „запотребований", і так далі без кінця-краю, на воловій шкурі всього не списати,–і все те, підкреслюю, в мовленні державному, отже, за задумом, зразковому, нормативному (!!!),–про недержавне краще взагалі помовчати, там нервовій людині без валідолу не обійтися.

Наївно було б гадати, ніби проблема виключно в тім, що величезна кількість людей, від роду російськомовних, змушена була притьмом перейти на українську, не знаючи її до ладу. Бо–от же в чім штука!–до ладу вони не знають і російської. З погляду питомого росіянина (чи принаймні освіченого філолога!) наша, „українська" російська є таким самим інвалідним покручем–і не лише в устах депутатів „лівих" фракцій або членів Спілки радянських офіцерів... Розгортаю, приміром, новий роман популярного російськомовного автора (українського) й натикаюсь на цілком сюрреалістичну фразу: „струсил песок". Це ж, вибачте, як? Що то за пісок такий боягузливий? По хвилині шибає здогад: для автора наголос стоїть не на першому, а на другому складі, як і в українському „струсив",–по-російському мало би бути „стряхнул"... В інтерв'ю київській газеті відомий режисер нарікає, що молодші колеґи його належно не шанують, хоч і „наследуют",–успадковують „щось", а не „когось"... Ах, ні, це, виявляється, просто черговий українізм, нормальний „рашен по-київськи": по-російськи було би „подражают"... І подібне, знов-таки,–на кожному кроці.

Випадок, коли мені на практиці довелося здибатися з аґресивним поборником прав нашого російськомовного населення був і сумний, і кумедний: охоронець у магазині, незрозуміло вороже насторожившись на звук моєї української, не без виклику заявив, що говоритиме „по-русски",–та ради Бога, миролюбно погодилась

я, прошу друже!–і почула: „Идемте, я вас проведу!" Е ні, кажу, „меня не проведешь!" Парубок витріщився вже й геть ошаліло, довелося пояснювати: якщо „по-русски", то треба сказати „провожу", від слова „проводить", а „провести" когось по-російському значить–ошукати, тобто те саме, що „нажухать, кинуть".. Словом, не склався в нас діалог: моя російська виявилася для бідного хлопця такою ж чужою, як і моя українська...

І не дивно: його рідною є–не російська (хоч він у це щиро вірить!), і не українська, і навіть не суржик, а та мова, котра в світовій лінґвістиці класифікується як „креольська": є такий термін. Якщо суржик–це, сказати б, „мічурінський гібрид", наслідок вимушеного схрещення двох мов в силу комунікативної необхідності, то креольська–уже суржик „просунутий", розвинений і збагачений в одному-двох поколіннях: перетворений на рідну мову. Нинішнє наше російськомовне населення (за винятком етнічних росіян)–то, в переважній більшості, і є діти і внуки „суржикомовців" (не забуваймо, російська на київських теренах–мова історично молода: ще в середині минулого століття освічений Київ говорив здебільше по-польськи, і по-справжньому інтенсивне „обрусение края" почалося щойно після польського повстання). Це, дійсно, феномен, типовий для всіх без винятку „імперських окраїн", американський професор має рацію,–не в останню чергу саме такою „полумовністю" й забезпечуються тим окраїнам інтелектуальна другорядність, і нікуди од того не дінешся. Адже мова–далеко не тільки „засіб спілкування", тобто передачі „вже готових" думок, як нас всіх учили в імперській школі. Куди серйозніше її місія–бути способом народження тих думок: коли „нема мови", людині просто-напросто „нема чим думати".

Говорити по-креольськи–значить і думати теж „по-креольськи": носити в голові калічну, закаламучену і неминуче зашорену картину світу. Ну, й життя своє будувати–теж відповідно до неї. А коли такі „креольськомовні" складають не просто охорону в магазині, а владний істеблішмент країни, то будуть вони, самі розумієте, життя не лише своє (хоча й тут, судячи за вишикуваною з парляменту до слідчого ізолятора чергою, успіхи їхні теж чисто „креольські": якраз типові для всіх пост-колоніальних держав третього світу). Але й життя цілої країни також будується „по-креольськи", і всі розмови про якусь нашу грядущу европейську інтеґрацію, боюся, приречені ще довго залишатися колисанкою для малят...

(Уривок з книги Оксани Забужко „Репортаж із 2000-го року)

„Hromada"

СВЯТКУВАННЯ ДНЯ ВМС УКРАЇНИ

СІМФЕРОПОЛЬ. –Президент України Віктор Ющенко 1 серпня 2005 р. взяв участь в урочистостях з нагоди святкування Дня Військово-Морських Сил України. На палубі флагмана української фльоти „Гетьман Сагайдачний" глава держави привітав моряків зі святом, наголосив, що українська влада працює над тим, щоб знайти можливості для озброєння ВМС сучасним обладнанням і вирішити соціяльні проблеми військовослужбовців. „Забезпечення стабільности в Чорноморському реґіоні є частиною ваших зусиль, вашої мужности і праці,–сказав В. Ющенко.–Український народ вірить вам і пишається вами. Економічні результати, які ми маємо, дають нам підстави стверджувати, що у держави з'являються засоби для забезпечення Збройних сил України і Військово-Морських Сил зокрема",–наголосив Президент. В. Ющенко відзначив важливість співпраці ВМС України з міжнародними партнерами. „На цих берегах буде збудовано великий міст між вільними націями. Співпраця української фльоти з европейськими і евроатлантичними партнерами–одна з його опор",–сказав Президент.



Президент України Віктор Ющенко на кораблі „Гетьман Сагайдачний" під час святкування Дня Військово-Морських Сил України в Севастополі 1 серпня 2005 р.   Фото: УНІАН

СУЧАСНІ СТАНДАРТИ РЕФОРМУВАННЯ АРМІЇ

Помаранчева революція змінила ставлення до багатьох сфер внутрішньої і зовнішньої політики, нашого життя. Вона зобов'язує по-новому подивитися і на проблеми ґарантування національної безпеки, реформування Збройних сил України. Саме цій темі присвячений „круглий стіл", за яким зустрілися представники громадських і політичних організацій, які активно підтримали Помаранчеву революцію.

Тож можна вважати, що їхні погляди на сучасний стан і перспективи реформування нашого війська–це і волевиявлення Майдану. У цьому заході взяли участь народні депутати України, фахівці Ради національної безпеки і оборони, Міністерства оборони, Національної академії оборони та інших установ.

У вступному слові голова Спілки офіцерів України В. Білоус зазначив, що ще на зорі незалежности держави патріотично налаштовані військовослужбовці почали закладати підвалини національного війська. Але багато із заплянованого через супротив старої влади не вдалося втілити в життя. І лише сьогодні ідеї і пропозиції щодо подальшої його розбудови знаходять підтримку вищих ешелонів влади.

Один з ветеранів Спілки офіцерів, голова оргкомітету з проведення „круглого столу" В. Лазоркін у доповіді окреслив коло питань для обговорення. На перший плян він запропонував винести питання активного запровадження державної мови в усіх сферах, пов'язаних із ґарантуванням національної безпеки. А не лише видання нормативних актів, статутів, довідників, технічної літератури, спілкування між військовослужбовцями. У підсумковому документі–зверненні учасників „круглого столу" до вищого керівництва держави записано: під час розробки змін до військової доктрини України суворо дотримуватися сучасних вимог української мови. Вони активно виступили проти надання статусу російській мові, виходячи з того, що армія–це державний інститут. Тому все життя і служба військових повинні ґрунтуватися на використанні виключно державної мови. Про те, що наша армія вже стає осередком запровадження її у російськомовних реґіонах, свідчить досвід Одеського інституту Сухопутних військ. Виступаючи за „круглим столом", представник партії народний депутат України Ю. Кармазін зауважив, що перспектива формування цього закладу може призвести також до обмеження сфери вживання державної мови у цьому реґіоні.

Оцінюючи пройдений шлях, учасники досить критично говорили про попередні результати розбудови національного війська. Кожен новий міністер оборони на свій лад проводив заходи з його реформування. Але всі вони фактично цей процес зводили до механічного скорочення чисельности особового складу і військових структур. Про те, що скорочення і реформування–це різні речі, били на сполох аналі-

тики незалежних установ і організацій ще на перших етапах цього процесу. Президент Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова Анатолій Гриценко, сьогодні обіймаючи посаду міністра оборони, активно розпочав усувати недоліки, що накопичилися в розбудові армії. Фахівці центру ставили питання про відсутність справжнього реформування Збройних сил, називали причини, які уповільнюють цей процес, падіння боєздатності військових части, престижу служби, професіоналізму військовослужбовців. Це недостатнє фінансування військового відомства, відсутність дієвого цивільного контролю за діяльністю військових, нецільове використання бюджетних коштів, корупція і свавілля серед певних представників командирів і начальників, інші причини гальмування процесу створення армії европейського зразка. Так, у законі про оборону записано, що видатки на цю сферу мають бути не нижче трьох відсотків від ВВП. Але жодного року оборонний бюджет не досягав цього показника. Як наслідок, за всі роки існування Збройних сил не надійшли на озброєння нові зразки танків, літаків, а більшість існуючої бойової техніки застаріла. За попередні роки втрачено значну частину військово-промислового комплексу, ресурсних можливостей для задоволення потреб Збройних сил Укаріни, виконання програм розвитку озброєння і військової техніки, відновлення боєздатности основної маси. Наводилися приклади того, коли Збройні сили дедалі частіше підпадають під вогонь громадської критики і невдоволення через пожежі на військових складах, авіяційні катастрофи, невдалі ракетні пуски тощо.

У ході обговорення аналізувалися напрямки реформування армії з урахуванням того, що в світі відбувається перегляд концептуальних засад військового будівництва та застосування військових формувань. Вони пов'язані з появою нових викликів та загроз національній безпеці. У минуле відходять „класичні" військові конфлікти і війни. На зміну їм приходять інші типи протистоянь, в яких традиційно застосовувати збройні сили дуже складно. Це терористичні акти, військові перевороти, конфлікти низької інтенсивности, економічні, інформаційні, психологічні війни тощо. Як стверджують військові фахівці, після Другої світової війни в світі мали місце близько 120 конфліктів такого типу. Тому учасники „круглого столу" висловилися за те, що головним змістом перспективного військового плянування і будівництва Збройних сил України має бути оптимізація їхньої чисельності з урахуванням перспективи вступу України до НАТО, їх ролі і місця в системі міжнародної безпеки. В Брюсселі на засіданні комісії Україна–НАТО розглядалося питання реформування нашого сектора безпеки і оборони у контексті інтенсифікованого діялогу та залучення підрозділів Збройних сил України до операцій з підтримання миру під егідою

НАТО. Міністер оборони України Анатолій Гриценко, говорячи про суто військовий аспект співпраці, зазначив: теоретично Україна може бути готовою до вступу вже протягом двох-трьох років. Він також зауважив, що і річні цільові пляни, і плян дій Україна–НАТО містять лише 20 відсотків заходів стосовно військової реформи. Головна частина цих документів передбачає більш істотні реформи у сфері економіки, системи правосуддя, дотримання прав людини, розвитку демократичної системи тощо.

Але у будь-якому разі на шляху до НАТО Збройним силам треба пройти перехідний процес. Саме на цьому треба визначити майбутню структуру Збройних сил, чисельність, інші аспекти реформування їх. Пріоритетними напрямками мають розвиватися Повітряні сили, високочастотна зброя, розвідка.

Дані соціологічного опитування виявили, що 60 відсотків громадян довіряють військовикам. Такий високий рейтинг засвідчує позитивні зміни в армії, що стали можливими завдяки виконанню програм нової влади. Зокрема, таким її крокам назустріч людям, як скорочення терміну строкової служби, прискорення переходу на професійну армію, збільшення грошового забезпечення ряду категорій військовослужбовців, запровадження нових підходів до забезпечення їх житлом, прозорості і відкритості в діяльності Міністерства оборони. Є підстави стверджувати, що Помаранчева революція поклала початок реальному реформуванню Збройних сил України, приведенню їх до сучасних стандартів військової доктрини нашої держави.

Володимир ЧІКАЛІН,
„Урядовий кур'єр"

ВІЙСЬКО УКРАЇНИ ВИКОНАЛО СВОЮ МІСІЮ В ІРАКУ

7-а окрема механізована бриґада, під командою генерал-майора Сергія Попка, яка успішно завершила ротацію українського миротворчого контингенту в Іраку й повернулася минулого року в Україну, виконала своє завдання з честю. Зокрема, українцями здійснено 800 конвоїв та 4500 патрулювань на контрольованій території. Реалізовано близько сотні проєктів з відновлення соціяльної та економічної інфраструктури провінції Васіт, відбудована більшість освітніх та лікувальних закладів, цивільних установ та культурних пам'ятників. Неодноразово за участю наших миротворців проводилися акції щодо забезпечення найбідніших верств населення продуктами харчування.

Крім того, завдяки зусиллям українських інструкторів укомплектовані та навчені піхотні батальйони 27-ої бриґади іракської армії. Чимало добрих слів почули від місцевого населення і наші військові лікарі: за півроку їх перебування в Іраку кваліфіковану медичну допомогу отримали понад 5000 іракців.

У СВОМУ ВІЙСЬКУ–СВІЙ ХРАМ



У Львові відбулося освячення першого в Україні військового храму. Будівля розташована на території Львівського військового інституту сухопутних військ України ім. П. Сагайдачного НУ „Львівська політехніка" і носить ім'я Святого Архістратига Михаїла.

Освятив відновлений храм Львівський архиєпископ владика Ігор Возьняк. Культову споруду вперше відкривають на території військового корпусу. „Це прецедент для України,–розповів кореспонденту „ВЗ" заступник начальника відділу з гуманітарних питань Інституту сухопутних військ Юрій Гусар.–Богослужіння в цьому храмі відбувалися ще з 2000 року. Сюди приходять молитися не тільки військовики з нашого інституту, а й з інших частин. Наша мета–духовне виховання майбутніх офіцерів".

Цей храм було засновано ще у 1899 році, там існував Кадетський корпус. За радянської влади приміщення використовували як навчальну авдиторію. Ідея відбудувати храм виникла у військовиків у 2000 році, коли вони натрапили на архівні документи, що свідчили про проведення у храмі богослужінь. Втілити задумане у життя вдалося лише через п'ять років–20 листопада 2005 року. Інститут сухопутних військ налагодив тісну співпрацю з семінаристами Львівської духовної семінарії Святого Духа УГКЦ.

Сергій БАРАШЕВСЬКИЙ

„Високий замок"

„Короткострокова" армія

Верховна Рада України ухвалила Закон України „Про внесення змін до статті 23 Закону України „Про загальний військовий обов'язок і військову службу", внесений Президентом України. Згідно з цими змінами, солдати і сержанти Збройних сил України служитимуть рік; матроси і старшини на кораблях, суднах і в берегових частинах бойового забезпечення Військово-Морських Сил України, в морських частинах інших військових формувань–півтора року; особи, які мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки спеціяліста або маґістра.–9 місяців.

ВІЙСЬКУ УКРАЇНИ 14-ть

6 грудня 2005 р. Збройні сили України відзначили 14-річчя. З нагоди Дня ЗСУ вранці члени колеґії Міністерства оборони України поклали в Києві вінки і квіти до пам'ятника Тарасу Шевченку і до могили Невідомому солдату. Цього ж дня в ґарнізонах пройшли заходи, присвячені вшануванню пам'яті державних діячів України, її захисників і визволителів.

Увечері 6 грудня з нагоди святкування в містах-героях Києві, Севастополі, Одесі і Керчі, а також у Львові, Вінниці і Чернігові прогримів святковий салют з двадцяти залпів. Президент України Віктор Ющенко привітав особовий склад і ветеранів з Днем Збройних сил України.

У привітанні він відзначив: „Впевнений, що сьогоднішні військовослужбовці, спадкоємці високої ратної слави українського козацтва, героїв визвольних воєн і переможців фашизму, і надалі напрямлятимуть свої зусилля і професійну майстерність на підтримку високої бойової готовності і зміцнення обороноздатності держави".

Президент України висловив пошану ветеранам війни і військової служби, „чий безцінний досвід сприяє відродженню у воїнів почуття патріотизму, гідности, гордости за свій народ, бажання якісно освоювати одну із найбільш почесних професій–захисника Батьківщини".

ЧОРНОМОРСЬКА ФЛЬОТА РОСІЇ ЗАЛИШАЄТЬСЯ У СЕВАСТОПОЛІ

Міністер оборони Росії Сергій Іванов заявив про те, що РФ плянує зберегти штаб Чорноморської фльоти і базування його кораблів у Севастополі.

„Ми із Севастополя йти не збираємося. Те, що ми зараз будуємо в Новоросійську свою другу базу Чорноморської фльоти, не означає, що ми кудись переносимо першу базу в Севастополі",–сказав він.

„До 2017 року, як мінімум, оскільки це передбачено документом, наша база буде в Севастополі. Починаючи з 2013 року вже думатимемо про пролонгацію термінів перебування",–додав він.

На початку лютого стало відомо, що Росія збирається побудувати під Новоросійськом дві бази ВМФ. За словами Головкому ВМФ Росії адмірала В.Куроєдова, обидві бази буде споруджено до 2017 року.

На Чорному морі перебуває 30-та дивізія надводних кораблів, 197-ма бриґада десантних кораблів, 68-ма і 184-та бриґади кораблів охорони водного району, 418-й дивізіон тральщиків, 41-ша бриґада і 295-й Сулінський дивізіон ракетних катерів, 112-та бриґада розвідувальних кораблів, а також різні підрозділи постачання і забезпечення, гідрографічні, пожежні та рятувальні судна.

КАНАДСЬКА АРМІЯ І ЇЇ РЕЗЕРВІСТИ

Армія–(від латинського слова amo–озброюю)–це сукупність збройних сил держави. Головне призначення армії в мирний час–оборонна підготовка, а в стані війни–захист свого народу та держави. Відповідають цьому призначенню і типи армії–дієва, тобто реґулярна, і резервна. Канадська реґулярна і резервна армії мають однакові завдання і мету. Існуючі резервні підрозділи–це головна структура, яка мобілізується або розширюється у випадку світових війн та локальних конфліктів. Резервні підрозділи, що знаходяться у сотнях районів по всій Канаді, є свого роду сполучними ланками армійської структури. Підготовляючи поповнення молодших і старших військових спеціялістів, резервні підрозділи підтримують та розширюють професіоналізм Канадських Збройних Сил. Армія не змогла б повністю виконати свого завдання без їхньої участи. З другого боку, резервісти вносять унікальний та цінний досвід, одержаний в армії, на свої цивільні робочі місця, такий як: плянування і організація, управління виробництвом та ресурсами, керівництво й контроль. Це люди, як правило, з високим мотивуванням і якісною ефективністю працівники.



Військово-навчальна база „Петавава". На спочинку.

Резервісти присвячують армії від 30 до 45 днів у році. Крім служби, вони займаються навчанням молоді, перепідготовкою, самоудосконаленням, що є невід'ємною частиною армійського життя.

Всі резервісти–добровольці. Вони є спеціяльною і важливою сполучною ланкою між Збройними Силами та громадськістю по всій Канаді.

Олександер КУЧЕРУК

ГЕНЕРАЛ ВАСИЛЬ ГЕРАСИМЕНКО
Перший народний комісар оборони УРСР

(Скорочено)



Генерал В. Герасименко

Доля Другої світової війни вирішувалася в Україні. Якісь сподівання на можливість відновлення самостійної української держави в тій чи іншій формі, що виникли були в національно орієнтованих колах на початку війни, швидко розвіялися. Німецький окупаційний режим аж ніяк не сприяв „любові" до нового окупанта, порівняно з яким сталінська система для колишніх громадян УРСР, тобто переважної більшості українців, що жили на своїх етнічних землях, була „нормальним життям". Після Сталінградської битви гітлерівська військова машина спинилася у просуванні на Схід. Вислід війни багато в чому залежав від того, кого підтримає прифронтове запілля і, зокрема, Україна, хто зможе прихилити на свій бік українців. Сталін це добре розумів, розуміли це і в оточенні Гітлера. Так, у травні 1943 р. вкотре на нараді в нього розглядалося питання політики щодо України. Перемогла точка зору групи Гімлера й керівника райхс-комісаріату Україна Е. Коха. Гітлер однозначно висловився за збереження жорстокого окупаційного режиму, що мав забезпечувати надходження до Німеччини продовольства й робочої сили.

Для привернення на свій бік українців німці обмежилися лише деякими заходами, переважно на місцевому рівні. Найголоснішою справою стало формування навесні 1943 р. української добровільної дивізії „Галичина" в складі військ СС. З розрізнених „східних" батальйонів утворено Українське визвольне військо (УВВ). Щоб якось приглушити незадоволення населення, передусім примусовим вивезенням людей на роботи до Німеччини, обіцяно розформування колгоспів, що під німецькою окупацією існували під зміненою назвою громгоспів–громадських господарств. Найперш оголошено про початок передачі землі в приватну власність.

Тим часом Сталін розгорнув велику пропаґандивну кампанію. Стосовно України стали вживати означення „національна суверен-

на українська держава у формі Української РСР". Восени 1943 р. замінено „географічні" назви фронтів на 1-й, 2-й, 3-й, 4-й Українські. Тоді ж засновано державну нагороду–орден Богдана Хмельницького трьох ступенів. До речі, це єдиний радянський орден, напис на знаку якого зроблено не російською мовою (у даному разі українською).

В умовах певного послаблення партійного тиску з'явилися літературні твори й історичні праці з українськими патріотичними мотивами. Зокрема В. Сосюра 1944 року опублікував вірш „Любіть Україну", пізніше відзначений, разом з іншими його творами, Сталінською премією.

У той же час між урядами країн антигітлерівської коаліції активізувалися контакти й переговори в справі повоєнного устрою, зокрема розпочалися попередні заходи щодо утворення Організації Об'єднаних Націй. На переговорах серед іншого вирішувалося, які країни зможуть стати країнами-засновницями й країнами-учасницями ООН. Спроби Сталіна внести до списку майбутніх членів ООН усі союзні республіки не вдалися, він домігся визнання в такій ролі–поруч з СРСР–лише Української і Білоруської РСР. (Питання про російську союзну республіку навіть не ставилося).

Для надання союзним республікам ознак державности було вирішено внести деякі зміни й доповнення до їхніх конституцій і Конституції СРСР. Уже в січні 1944 р. пленум ЦК ВКП(б) (це був єдиний випадок проведення пленуму за час радянсько-німецької війни) розглянув питання про розширення прав союзних республік у галузі оборони й зовнішніх зносин. Потім рішенням сесії Верховної ради СРСР внесено зміни до Конституції СРСР, згідно з якими загальносоюзні наркомати оборони й закордонних справ перетворено на союзно-республіканські. Одночасно Головою Ради Народних Комісарів УРСР замість українця Л. Корнійця президія Верховної Ради УРСР призначила росіянина М. Хрущова. Рада ухвалила указ про створення Народного комісаріату закордонних справ УРСР. Цей наркомат очолив письменник О. Корнійчук. Щоправда, М. Хрущов уже 13 липня того ж року замінив його на старого більшовика Д. Мануїльського.

Указом президії Верховної Ради УРСР від 11 березня 1944 р. народним комісаром оборони УРСР призначено члена ВК КП(б)У, депутата Верховної Ради СРСР генерал-лейтенанта Василя Ґерасименка. Указ, так би мовити, леґалізував рішення про це, прийняте напередодні Ставкою верховного головнокомандування й Державним комітетом оборони (обидва органи очолював Й. Сталін). За-

уважимо, що в інших союзних республіках наркомів оборони, на відміну від наркомів закордонних справ, призначено не було.

Народився Василь Герасименко 11 квітня 1900 р. (за ст. ст.) на Черкащині, в селі Велика Бурімка (нині Чорнобаївського району Черкаської області). В дев'ятирічному віці разом з матір'ю переїхав до родичів на Кубань, у станицю Березанську. Там 1912 року закінчив сільську школу, потім двокласне міське училище ім. Герасима Нікіля в Катеринодарі.

Події революційних років кінець кінцем привели його до Червоної армії, в 1-й революційний батальйон ім. Сорокіна. Вищу військову освіту здобув у Військовій академії імені М. Фрунзе в Москві, яку закінчив 1931 року. В цей час він одружується з Євгенією Красковською.

Неабиякі здібності сприяли йому в досить швидкому службовому просуванні. У 1938 р. він стає заступником командувача, а через кілька місяців–у званні генерал-майора–командувачем Київського військового округу. 1940 року йому надано звання генерал-лейтенанта й призначено командувати Приволзьким військовим округом.

З початком німецько-радянської війни недовго (липень-жовтень 1941 р.) командує 21-ою армією Центрального фронту, потім його переводять на якийсь місяць на посаду помічника начальника тилу збройних сил, а наприкінці року–командувача Сталінградського військового округу. Протягом січня 1942–листопада 1943 р. В. Герасименко командує 28-ою армією (на цей час припадають найпотужніші спроби німців просунутися від Волги до Кавказу).

У січні 1944 р. командарма призначають командувачем відновленого Харківського військового округу. 10 березня він дістає нове призначення–на посаду командувача Київського військового округу, а 11 березня, як уже зазначалося, стає одночасно й наркомом оборони УРСР. Тоді ходили чутки, що на цю посаду плянувалося затвердити С. Ковпака. Про призначення С. Ковпака як доконаний факт, щоправда, не підтверджений документально–пише О. Субтельний у своїй праці „Україна. Історія", випущеній кількома виданнями англійською і українською мовами.

Дослідники припускають, що своїм призначенням В. Герасименко певною мірою зобов'язаний М. Хрущову, з яким був добре знайомий ще з довоєнних часів.

Новопризначений нарком одразу ж узявся за розроблення структури наркомату, підготовку штатного розпису тощо. Передбачалося створення Генерального штабу Червоної армії УРСР,

політичного управління, а також контррозвідки. Рада Народних Комісарів УРСР уже в березні затвердила поданий наркомом проєкт структури наркомату. Проте справа далеко не пішла. В Україні тоді було чотири військові округи, які, згідно з розробленим у Москві положенням про республіканські наркомати оборони, опинилися в подвійному підпорядкуванні, причому більшість повноважень центр залишив за собою, а республіканський наркомат мав виконувати другорядні функції.*

Такий стан, звичайно, не задовольняв ні наркома В. Герасименка, ні М. Хрущова, вони підготували власний проєкт положення про український наркомат оборони, яким передбачалося, що наркомові оборони УРСР підпорядковуються всі війська й місцеві органи військового управління на території УРСР, за винятком військ діючої армії і резерву Ставки верховного головнокомандування. Нарком повинен був керувати всією діяльністю військ округів, до його компетенції мало належати створення республіканських військових формувань тощо.

Проєкт положення про республіканський наркомат оборони В. Герасименка й М. Хрущова був значно досконаліший за проєкт центру, розвивав відповідні положення Конституції УРСР. Проте Сталін не давав остаточної відповіді, і невизначеність травала. Реально В. Герасименко керував лише військами Київського військового округу, хоч республіканські й місцеві органи влади весь час вдавалися до наркома й наркомату в різноманітних справах, які потребували вирішення по всій території України. Нарком, не маючи влади над іншими військовими округами, навесні 1945 р. вчергове листовно звертається до Сталіна й просить урешті прийняти рішення про статус і права Наркомату оборони УРСР. До цього спонукав і досить скрутний фінансовий стан наркомату–він не мав власного бюджету й фінансувався з Москви на розсуд військових чиновників центру.

З думкою про перспективу В. Герасименко дав завдання головному архітекторові Києва розробити проєкт нового великого будинку наркомату оборони. Нагадаємо, що тоді наркомат і штаб Київського військового округу перебували в одному будинку на початку Повітрофлотського проспекту, де нині міститься Міністерство оборони України.

---

*Властиво, Сталін рішив назначити міністрів оборони і закордонних справ для Радянської України і Білорусії тому, що до тоді організованої Організації Об'єднаних Націй могли належати тільки суверенні держави. А видними атрибутами були міністерства оборони й закордонних справ. *Ред.*

Зрозуміло, зараховувати В. Ґерасименка до українських самостійників було б перебільшенням, проте говорити про патріотизм його як українця є всі підстави. В анкетах він зазначав, що володіє українською мовою, не була вона чужою і в його родині. Розповідають, що генерал полюбляв театр, літературу, у нього вдома гостювали українські актори, письменники. Доки була змога, на службі він користувався українською мовою.Через його українство траплялися непорозуміння з російськими генералами, особливо неприязно ставився до В. Ґерасименка маршал Конєв.

13 листопада 1945 р. рішенням Сталіна, як Верховного головнокомандувача Збройних Сил СРСР, генерал-лейтенанта В. Ґерасименка звільнено з посади наркома оборони УРСР та командувача Київського військового округу й переведено до Риґи, де розташувалося командування Прибалтійського військового округу. Там він служив на посаді заступника командувача округу–спочатку зі стройової частини, потім з військово-навчальних закладів.

Новопризначений командувач Київського військового округу генерал-полковник А. Гречко не став наркомом оборони УРСР, посада залишалася вакантною.

Зняття з посади наркома оборони В. Ґерасименка означало фактичну ліквідацію наркомату. Сталося це незабаром після того, як 24 жовтня набрав чинності Статут ООН і УРСР утвердилася як країна-засновниця й член цієї міжнародної організації. Позірна демонстрація суверенності УРСР була вже непотрібна.

У Ризі В. Ґерасименко пробув до лютого 1947 р., відтак його послали на перепідготовку на Вищі академічні курси при військовій академії ім. Ворошилова. З травня 1949 р., після закінчення курсів, він знову в Ризі. У вересні 1953 р. звільнений у запас за станом здоров'я. Повертається в Київ, де мешкає з родиною до смерті, що настала 13 лютого 1961 р. Поховано його в Києві на Лук'янівському військовому цвинтарі.

Наркомат, а згодом Міністерство оборони УРСР далі існувало на папері, точніше–рядком у Конституції УРСР, аж до 1978 р. У новій Конституції міністерство оборони вже не фіґурувало.

В радянських енциклопедичних виданнях воліли замовчувати, що УРСР у 1944-1945 рр. мала свого наркома оборони. Не було портрета В. Ґерасименка в музейних експозиціях.

Свого часу партійні чиновники не дали дозволу написати на надгробку В. Ґерасименка, що тут похований не лише генерал, а й нарком оборони УРСР.

(Військово-історичний альманах)

ЧИ БАТЬКО ПРЕЗИДЕНТА ПУТІНА ПАЦИФІКУВАВ ВАРШАВСЬКЕ ПОВСТАННЯ?

Під таким наголовком у польському тижневику „Анґора" ч. 31, у 2003 році на першій сторінці була поміщена фотографія групи російських і німецьких офіцерів під час придушення Варшавського повстання в серпні 1944 року.

Друкуємо статтю в скороченні.

Редакція.



Перший зліва–це поручник Владімір Путін, пише Віктор Суворов (справжнє прізвище: Богдан Різун). Суворов був резидентом совєтської розвідки в Швайцарії та в 1978 році перейшов до англійців. Його заочно засуджено на кару смерти, яку досі не скасовано. Суворов автор книг „Акваріюм", „Самовбивство" та ін. Коли він досліджував матеріяли про маршала Ґеорґа Жукова в лондонських архівах, натрапив на світлину шістьох офіцерів з підписом. Офіцери у мундирах козацьких–це росіяни з козацької частини, яка входила в склад армії Власова, 1-ий зліва поручник Владімір Путін, а далі майор Фролов, і поручник Міхальчевський.

Батько теперішнього президента Росії Владімір Спиридонович Путін служив офіцером у внутрішніх військах НКВД до 1941 року. На початку війни попав у німецький полон під Вітебськом, пізніше зголосився до армії генерала Андрія Власова. У 1945 році, правдоподібно, попав в британський полон і в той час ця фотографія опинилася в тайних архівах у Лондоні. Путіна англійці повернули до СРСР, де він знову служив в НКВД.

Його син Владімір Владімірович Путін пішов батьковими слідами–до КҐБ та дослужився ранґи полковника. Був певний час резидентом розвідки в Східній Німеччині.

Під час візити до Польщі у 2002 році президент Путін відмовився зложити вінок під пам'ятником „Польскі вальчонцей" у Варшаві біля будинку Сейму. Щойно під тиском критики, під кінець візити, увечері поклав китицю квітів без офіційної церемонії.

Запитання: „Чи тепер в Росії, як колись в СРСР, Армія Крайова вважається ворогом, а Варшавське повстання–зривом, скерованим проти росіян?"

Юзеф ШАНЯВСЬКИЙ

ПАМ'ЯТЬ ПРО ДРУГУ СВІТОВУ ВІЙНУ

Компанія «Ґарріс Інтерактів» провірила знання про 2-гу світову війну між жителями 13 держав.

Постійно споминають 2СВ: 31 відсотків українців, 27—росіян, 16—італійців, 14—французів, 13—британців, 12%—американців.

На цю темо взагалі не говорить 62 відсотки німців, 52—австрійців, 43—еспанців, 41—англійців і поляків. В Росії не бажали говорити про 2СВ 12 відсотків опитуваних, в Україні—13, в США—30%.

Найбільш поінформаваними про історії 2СВ уважають себе українці (46 відсотків твердять, що повністю знають повну інформацію). В Росії таких 24%, у Великобританії—18%, у США—9 %.

Найбільше число людей, котрі нічого не знають про 2СВ живе в Еспанії (16 %), в Угорщині й США (по 14%).

Найбільше втратили у війні з своїх рідних—це ті, що живуть в Росії—64%, в Україні є таких 60, в Німеччині—39, в Австрії—38, в Польщі—34, у Словенії—31, в Угорщині 27%, в США—14%.

* * *

„Якщо ми хочемо, щоб нас поважали, ми повинні навчитися поважати самі себе".

Павло Загребельний, письменник

Орест КОРЧАК-ГОРОДИСЬКИЙ

ОСТАННЄ ЗАСІДАННЯ ПОЛЬСЬКОГО СЕЙМУ Й СЕНАТУ 2-го ВЕРЕСНЯ 1939 р. У ВАРШАВІ

Хоч польські державні архіви зазнали знищення, дещо збереглось, а дещо відтворили із записок чи пам'яті учасники тих подій.

Чікаґський польський щоденник „Дзєннік звйонзкови" (3-4 жовтня 1986 р.) помістив цікаву статтю Ришарда Терлецького про останню сесію Сейму й Сенату Річипосполитої у вересні 1939 р.

Картини Варшави в першому тижні війни типово воєнні–нервозність, втікачі з заходу, протилетунські алярми й бомбардування, черги перед крамницями, брак води.

2-го вересня відбулось в приміщенні Сейму о год. 3-ій пополудні спільне засідання Сейму й Сенату. Стенографічні записи згоріли в часі облоги Варшави, після війни відтворив їх із своїх нотаток Тадеуш Зґліньський, який був офіційним стенографом і редактором звітів із парляментарних засідань.

Згідно із звітом, прем'єр, генерал дивізії Феліціян Славой-Складковський відкрив спільне засідання Сейму, Сенату, Найвищого адміністративного трибуналу і Найвищого суду. Предсідником був маршалок Сейму Вацлав Маковський, визначний правник, професор Варшавського університету і кількакратний міністер справедливости. Першим промовляв прем'єр Складковський. Оплески переривали патріотичну промову. Закінчив, що „війну виграємо, бо маємо вождя маршалка Едварда Сміглого і виконаємо з твердим вояцьким послухом усі його накази, які поведуть Польщу–в ім'я Боже– до перемоги". Після нього промовляв один із віцемаршалів Сейму полк. Зиґмунд Венда, а наступний–посол Волинського Національного Об'єднання Степан Скрипник:

„Промовляючи в цій важній хвилині, в почутті великої відповідальности, яка лежить на мені як репрезентантові частини українського народу–громадянин Річипосполитої–заявляю:

Почуваю себе щасливим, що можу ствердити, що українське населення Волині належно відчуло велику відповідальність, яка лягла сьогодні на нього у відношенні до держави (Польщі–О. Го.), власного народу й майбутніх поколінь.

На перший заклик Річипосполитої, українське населення Волині найдокладніше виконало все, чого держава вимагала. Вже сьогодні мої брати зрошують власною кров'ю польську землю, свідомо даючи вияв готовості зложити на вівтарі оборони спільних цінностей–найдорожчої жертви–жертви життя і власної крови."

Далі посол Скрипник нав'язав до традицій польсько-української

співпраці, кількакратно згадуючи Й. Пілсудського і С. Петлюру.

Хоч Ст. Скрипник не міг в той час що інше сказати, на мою думку, не потребував складати суперлятивні патріотичні запевнення, які в той час на Волині не відповідали дійсності.

Один із віцемаршалків Сейму представник Українського Національного Демократичного Об'єднання (УНДО) Василь Мудрий, як подає відтворена стенограма, не складав особисто ніяких патріотичних запевнень, зацитував тільки рішення з'їзду УНДО, що Крайовий з'їзд УНДО, який відбувся у Львові 24 серпня 1939 р., прийняв одноголосне рішення, що „у важких часах для Річипосполитої український народ сповнить свій обов'язок відносно держави власною кров'ю".

Виступи обох українських представників були політично оправдані.

В тій статті є згадка про виступ посла Шимона Сайдемана, представника міщансько-сіоністичних організацій. Для порівняння подаю і його промову: „Висока Палато! Не має зараз часу на розважання. Заявляю ще раз, що жидівське населення в Польщі без ніяких застережень віддає себе до диспозиції Головного Командування і готове понести всі жертви, що того вимагає історична хвилина. Могутня Польща є ідеалом жидівського населення як рівноправних громадян. Нехай живе перемога Польщі!"–закінчив.

На тому засіданні рішено, що посли можуть зголошуватись добровольцями до війська, не втрачаючи своїх мандатів, а в разі потреби можуть бути покликані до парляментської праці. В неділю 3 вересня президент Іґнаци Мосьціцький закрив надзвичайну сесію Сейму й Сенату.

Закінчив сесію нарад маршалок Сейму Вацлав Маковський патріотичними фразами і закликами.

До історії І-ої УД УНА

Перші Залізні хрести 1-шої кляси для поручників

Першої української дивізії Володимира Козака та Остапа Чучкевича

Поручник Козак Володимир, якого за бої під Бродами відзначено Залізним хрестом ІІ-ої кляси, виріжнився знову в останніх боях Дивізії. 15-го ц. м. вдерся він на чолі своїх стрільців приступом до замку Ґляйхенберґ, прочищуючи собі дорогу рукопашним боєм, та таким чином визволив оточену ворогом залогу замку і вможливив встановити наново давну бойову лінію.

Поручник Чучкевич Остап виріжнився в днях 6-го та 8-го ц. м. в боях за місцевість Ґляйхенберґ. Не зважаючи на своє життя пішов на чолі своєї сотні у наступ на добре розбудовані становища більшовиків. Своїм завзяттям пірвав за собою своїх стрільців, які здобули певний успіх.

(„До бою", 23 квітня, 1945, ч. 8)

Степан ПАСТЕРНАК

ТАНК „ВАЛЕНТАЙН"

У „Вістях комбатанта", ч. 3, 2005 року, на ст. 53, є довідка п. н.„Україніка" в канадському Воєнному музеї".

Це дуже коротка згадка про танк „Валентайн", вироблений в Канаді фірмою „Канадієн Пасіфік Рейлвей", в скороченні „Сі-Пі-аР" (C.P.R.), в Монтреалі для СРСР в Другій світовій війні.



Тому, що автор цих рядків є ознайомлений з історією повернення цього танка до канадського Воєнного музею в Оттаві, хочу додати деякі цікаві подробиці цієї історії, з котрою був пов'язаний член Монтреальської Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, побратим Петро Кушнір.

В боях Кам'янського району, що на Черкащині, в селі Баландини, танк „Валентайн"провалився на річці Сухий Ташлик і пішов під лід 25 січня 1944 р. Екіпаж врятувався. Всякі спроби витягнути танк, після війни, були безуспішними аж до того часу, коли до справи взявся голова колгоспу сусіднього села Телепине, Іван Маркович Богун, в 1990 році, 46 років від часу, коли потонув цей танк.

Забрало багато зусилля і з допомогою 6 тракторів та 2 потужних кранів танка таки витягнули. Сапери витягнули з танка радіопередавач, стрічки патронів, бінокль, батерію та інші боєприпаси, як міни, гранати, патрони і міномет.

Селяни мали різні думки щодо майбутньости танка. Більшість вважала, що цей танк належить історії, тому звернулись до Корсунь-Шевченківського музею. Музей з радістю прийняв пропозицію забрати танк, але без винагороди. Селяни на це не погодились. Тоді звернулись до канадського Воєнного музею в Оттаві і запросили представників фірми „Сі-Пі-аР" приїхати в гості в село Телепине. В жовтні 1990 року делегацію з п'ятьох канадців зустрічали телепинці короваєм. Представник фірми „Сі-Пі-аР", Андре Лянґва (Andre Langlois), щиро подякував колгоспникам за гостинність і розповів, як багато зробили для їхньої держави переселенці з України у всіх ділянках канадського суспільства, в політиці включно, відмітивши генерал-губернатора Романа Гнатишина.

Обі сторони домовились, що танк відправлять у Ленінград, а звідти в Монтреаль. Фірма „Сі-Пі-аР" погодилась, чого бажали телепин-

ці, прислати машинне устаткуванн для виробу ковбасних продуктів.

В цей час ще існував СРСР і, для пропаґанди, все мусило виходити з Москви, тобто СРСР, але ніколи з якоїсь республіки Союзу, тим більше не з України.

В той час, коли розвалився Союз, танк вже був у Ленінграді. Тому його повернули в Україну, до Одеси. З Одеси пароплавом–до Канади в Монтреаль. Тепер цей танк знаходиться в канадському Воєнному музеї в Оттаві.

Незабаром після повернення танка до Канади, делеґація села Телепине відвідала канадський Воєнний музей разом з представниками фірми „Сі-Пі-аР", між котрими був член Братства, побратим Петро Кушнір, довголітній працівник фірми „Сі-Пі-аР". Тут Петро Кушнір познайомився з головою колгоспу Іваном Марковичем Богуном. Виглядало, що нібито всі справи були полагоджені.

В 1991 році Петро Кушнір, будучи в Україні, відвідав Івана Богуна. Від нього довідався, що обіцянка фірми не була зреалізована. На думку Петра Кушніра, це сталося через зміну президента фірми. Він порадив Богунові написати листа новому президентові. Пригадка увінчалась успіхом. але, замість висилати машини з Канади, була згода закупити їх в Україні за 23,000 ам. долярів.

Ця процедура забрала трохи часу. В 1995 році Петро Кушнір був уповноважений фірмою перевезти ці гроші в Україну. Крім грошей, він віз із собою таблицю і наліпки на машини, в англійській і українській мовах, з канадськими і українськими прапорцями, зазначуючи що це дар від канадської фірми „Сі-Пі-аР".

На домагання П. Кушніра, Іван Богун скликав громаду села, щоб всі були повідомлені про гроші і на яку ціль ці гроші призначено. Привезені гроші підлягали Податковій адміністрації. Пішли, а там бюрократія, бюрократія. Вимагали точного окреслення, на що і від кого ці гроші. Коли П. Кушнір описав, уряд вимагав 30%. Кушнір не погодився. У відділенні зовнішніх зв'язків, заходами директора економічних справ Америки й Европи, пана Богуєвського податок знесено. В Києві йдемо до банку, щоб виміняти доляри на купони. Банк вимагає 5% за виміну. Це означає 1,150 дол. П. Кушнір не погоджується. Ідемо назад до села Телепино. Наступного дня поїхали до містечка Кам'янка виміняти гроші. Директор банку, жінка, знайома Богуна, виміняла доляри на купони за 11 ам. дол.

Автор цих радків брав участь у всіх цих подіях з відеокамерою, на випадок потреби доказу для фірми „Сі-Пі-аР", що все було зроблено як слід. Петро Кушнір одержав листа подяки від президента фірми, пана Рітчі (R. T. Ritchie), за успішне завершення цієї справи.

До історії 1-ої УД УНА



Ми не підем з кривавого бою:
Наші друзі по тюрмах гниють,
Наші друзі в Сибіру конають,
Ми назад їм проложимо путь.

Ми не кинем боротись за волю:
Наші браття упали в борні.
Їхня кров ще гаряча у ранах,
Їхні рани горять ще в вогні.

Ми не зложимо зброї своєї...
Дужі в нас і бажання і гнів,
Ми здобудемо землю і волю,
І загоїмо рани віків.

Ми не підем з кривавого бою:
Наше військо сміється, б'ючись,
Наше військо в боях бенкетує
І від куль умира, сміючись.

(„До перемоги", ч. 1(49), 1945)

Військова Управа видавала для вояків та їх родин тижневу газету „До перемоги". Після довгих зволікань затвердити це видання німецькою владою, газета врешті почала виходити на Різдво 1944 р. і перестала свою появу з ч. 49 –на Різдво 1945 р.

Поміщуємо цю пісню, як доповнення до співаників, виданих Братством дивізійників.

Редакція

Остап СОКОЛЬСЬКИЙ

ДИВІЗІЙНИКИ В ОЧАХ БРИТАНЦІВ

Зимою 1947 р. до табору полонених дивізійників у Ріміні прибула британська Комісія для провірювання втікачів під проводом Д. Галдейна Портера. Після перевірення поверх 200 дивізійників, Портер написав 21 лютого 1947 р. рапорт для британського уряду про українців в Таборі Surrendered Enemy Personnel–„підданого ворожого персоналу" в Італії.

Рапорт цей не тільки надзвичайно прихильно написаний, але Портер у своєму заключенні рекомендує признати дивізійникам статус Ді-Пі, або перевезти їх з Італії, щоб, коли ввійде в силу радянсько-італійський договір, Італія не була змушена передати їх СРСР.

Портер звітує, що на день 16 лютого 1947 р. в таборі перебувало 8 272 старшин, підстаршин і стрільців Першої Української Дивізії, з чого 218 працювали постійно поза табором у „робочих командах". Пересічний вік нижче 30 літ.

Склад табору:

Перший Піхотинський Полк	1,203
Другий Піхотинський Полк	1,058
Третій Піхотинський Полк	1,150
Запасний–Рекрутський Полк	2,230
Гарматний Полк	938
Постачання	320
Сапери	305
Фюзілери	281
Санітарна сотня	221
Зв'язок	205
Протитанкова сотня	156
Дивізійний штаб	125
Робітнича сотня	76
Армійський штаб	4

Комісія Портера устійнила, що до того часу дивізійники ще не були перевірювані британськими властями. Їх провірювала радянська місія в їхньому попередньому таборі в Белярії. Ціль місії була відокремити всіх совєтських громадян, отже, всіх тих, які жили в границях СРСР і тих, які жили на схід від лінії польсько-радянської границі з-перед 1939 р.

Місія прибула до Белярії 13-го серпня 1945 р. під проводом полк. Яковлєва і вже по короткому перебуванні там скаржилася британ-

ським властям, що „мала група фашистів" в таборі не дозволяє більшості голоситись на поворот домів.

Вже 20 серпня 1945 р. прибула додаткова радянська місія під проводом ген. Васільова, але зустріла скрайньо вороже наставлення таборовиків. Дивізійники, всі як один, сіли на дорогу, що вела в табір, і не дозволили місії ані британським танкам в'їхати в табір. Ген. Васільов, разом зі своїм штабом, залишив табір 25-го серпня 1945 р. Місія полк. Яковлєва залишилась і перебувала в британському секторі табору до кінця 1945 р., повідомивши перед від'їздом британські власті, що в таборі майже всі громадяни СРСР.

Комісія Портера стверджує, що українці дивізійники „мають право вибору найкращого з двох світів", бо вони не кваліфікуються, за британською дефініцією, за радянських громадян, бо їхнім місцем народження і перебування була Польща, і тому не підлягали б совєтській карі за допомогу ворогові; а тому, що землі, звідки їх походження, не належать до Польщі, то теж не підлягали б карі польського уряду.

Портер у своєму звіті пише, що помимо того, що більшість дивізійників це добровольці в німецьких збройних силах, які воювали проти британських союзників: СРСР і Югославії і що це вже дає prima facie підставу клясифікувати їх як „зрадників", тобто, не мають права на статус IRO, то все таки потрібно взяти до уваги мотиви, чому дивізійники пішли добровільно служити ворогові, а саме: „надія вибороти правдиву незалежну Україну", нагода відплатити росіянам, яких дивізійники називають „большевиками". Це менше з двох лих–між німцями і совєтами. Були такі, що не знали, що роблять, і пішли за тими, що вже зголосилися.

Рапорт також стверджує, що факт, що українці допомагали німцям, можна уважати припадковим, а не основним.

У своєму заключенні Портер називає поведінку дивізійників у таборі „гідну наслідування" і він „найбільш рішуче рекомендує признати дивізійникам статус Ді-Пі". Крім того, з притиском закликає британський уряд „не великопарними резолюціями", а чином, щоб ІРО чи ІҐСР закріпило цей статус, щоб італійський уряд, згідно з договором зі Совєтським Союзом, не передав їх Совєтському Союзові. В іншому випадку британський уряд повинен перевезти всіх дивізійників „лок, сток енд баррел"–„усіх з усім" з Італії, ще заки совєтсько-італійський договір ввійде в силу.

І справді, британський уряд вже в травні 1945 р. розпочав перевозити дивізійників „лок, сток енд баррел" з Італії до Великої Британії. Завжди будуть вдячні дивізійники британському урядові, Папі Пієві XII, Архиєпископові Іванові Бучкові, а зокрема Д. Ґалдейнові Портеру за їхні заходи, щоб не допустити їх насильній депортації до Совєтського Союзу.

REFUGEE SCREENING COMMISSION
REPORT ON UKRAINIANS IN SEP CAMP NO. 574 ITALY

LACAB/18/ RSC/RIC 21 Feb 47.

1. This camp consists entirely of the Ukrainians who were either captured in German uniform or were working in Germany as civilians and attached themselves to the 1st Ukrainian Division shortly before its surrender. The proportion of civilians is small, and doubt exists about exactly how many come into this category and about exactly when they joined up with the Division. I refer to this in more detail in paragraph 7 below. The number of inmates varies from time to time due to escapes, transfers to hospitals, etc., but the figure on which we have been working, and which was confirmed on 16th February by the British camp authorities as accurate, is a total of 8,272, which includes 215 permanently employed outside the camp on working parties. None had been screened previously by any British authority and no British records either on individuals or of a general nature were available to us here.

2. Individual screening by us being impossible, it was decided to question a small cross section chosen in accordance with their Wehrmacht formations. A full nominal roll broken up into these formations, was prepared for us by the Ukrainian camp leader, Major Jaskewycz, which gave the following breakdown : —

1,203	Offrs and ORs		of the 1st Infantry Regt of the 1st Ukrainian Div.	
1,058	"	"	2nd Infantry Regt	"
1,150	"	"	3rd Infantry Regt	"
938	"	"	Artillery (actually with 4th Regt)	"
320	"	"	Supply Section	"
305	"	"	Engineer Bn.	"
205	"	"	Signals Unit	"
2,230	"	"	Recruiting Regt	"
76	"	"	Workshop Com.	"
281	"	"	Fuzilier Bn.	"
221	"	"	Sanitary Section	"
156	"	"	Anti Tank Section	"
125	"	"	Divisional Staff	"
4	"	"	Army Staff	"
8,272				

At the same time Major Jaskewycz gave us his version of the History of the 1st Ukrainian Division and the various units that composed it. It should be emphasized that all these nominal rolls and the short history of the Division were supplied entirely by the Ukrainians themselves and that we had no information here of any kind against which they could be checked; and virtually none of the men had any identifying documents of any use, such as German Army pay books, though one or two of them had pre-war Polish civilian identity cards. I feel satisfied, however, that Major Jaskewycz has done his best to provide accurate and complete information,

as far as he was able.

Our next step was to select a cross section of these people for questioning. We concentrated on the first three regiments and the Artillery Regiment in order to try and build up a Battle Order. 50 officers and men were chosen at random from the nominal rolls of these four regiments, but in actual practice it proved possible to question only 47 of the 1st Regiment, 49 of the 2nd Regiment, 40 of the 3rd Regiment and 47 of the Artillery Regiment. A few others were chosen from the Signals Unit, the Supply Section and the Engineer Battalion, and 30 from the Recruiting or Reserve Regiment. Except in the case of Mr. Brown, who was able to question the men in Russian, Ukrainian speaking interpreters, who were actually inmates of the camp, had to be used.

5. When the questioning had been completed the individual statements of each man were checked against each other and against the information supplied by Major Jaskewycz about the Division and its various units. No serious discrepancies were discovered, nor did any particularly suspicious individual come to light, except in so far as some of them stated that they had volunteered for armed service with the Germans as early as July 1943, whereas the 1st Ukrainian Division does not appear to have been formed until the late summer of 1944. Nineteen men were therefore selected for further questioning, which disclosed that they had been enlisted in the summer of 1943 in the 1st Galician Division or the 14th Galician Grenadier Division. As it was not clear from the interrogations whether this was one and the same Division or two separate ones, I questioned the three senior officers in the Camp on this point, and established that it was called by the Germans the 14th Galician Waffen Grenadier Division and consisted of three infantry and one Artillery regiments. I do not see anything suspicious in some of the men not knowing exactly what unit they were in, and they probably referred to it as the 1st Galician Division because it was for them the first Division to be formed out of Ukrainians from Galicia. This Division suffered heavy losses at Brody in July 1944 and ceased to exist. The 1st Ukrainian Division was formed round its remnants. One of the officers of the 14th Galician Waffen Grenadier Division has stated that it was originally called by the Germans a Waffen SS Division but the SS was dropped from its title, on the Ukrainians protesting, and that it subsequently became an ordinary German Army Division. It seems, however, to have had some SS training, which would account for some of its officers having given their ranks as "Untersturnfuehrer", which is an SS rank and not an ordinary German Army rank.

6. As far as the 1st Ukrainian Division is concerned, the short history supplied by Major Jaskewycz was borne out by the individual interrogations and we were able to draw up a nucleus of its Battle Order. The Division appears to have been formed about September 1944 and actually to have fought for only about one month in the late stages of the campaign in Austria (April 1945); the rest of its time was occupied in training and guard duties in Austria and Jugoslavia. It surrendered to us in Austria in May 1945. The men we questioned were nearly all of the simple peasant type, and made a good impression, showing no signs of either prevarication or truculence; a high proportion of them, and, from what we have seen, of the whole camp, are under 30 years of age. I myself questioned the three senior officers in the camp. Lt. Cols. Sylenko and Nikitin, and Major Jaskewycz. The other senior officers, namely two full colonels and one Lt. Col., were not available, but I feel sure that their story is similar to the history of the others. These three officers' stories were

much the same. They were all born in the 1890's in Russia, became regular Tsarist army officers and fought in the 1914 war against the Germans. After the revolution of 1917 they fought for the Whites against the Bolsheviks in the Ukrainian Army: and when these hostilities came to an end all three settled in Poland as political emigrees with Nansen passports. None of them has this passport now, but Sylenko produced, as though it were a highly valuable objet d'art, a passport issued in 1918 by the Democratic Government of the Ukraine. He told me with pride that this was now very rare. They kept themselves in Poland from 1922 to 1939 by working in various civil jobs and continued in these jobs during and after the German occupation of Poland in 1939. They claimed that their status as political emigres exempted them from service in the Polish Army and all were insistent that they had never acquired Polish nationality. Some of the men, however, admit to having served in the Polish Army in 1939 and in a few cases were able to produce authentic looking documents in support of their claim to Polish nationality. No officer or man that we saw admitted to having served in the Red Army, nor do I think it likely that any of these Ukrainians did do so. About 10% are of the Orthodox faith. On the crucial point whether any of them are Soviet citizens by our definition we have no evidence other than that supplied by the men themselves. Many of the places which they have given as their Place of birth and/or habitual residence are small villages and hamlets which are not likely to be marked on any but the largest maps; but I think we can safely assume that the great majority of those born after 1919 were born in Poland, and were resident in Poland on 1st September 1939, and that the great majority of those born before Poland existed were not resident in the Soviet Union on 1st September 1939. The general impression which we have formed of all the men in the camp is favourable, as they strike us all as being decent, simple minded sort of people. The national emblem of the Ukraine, in the form of a trident, is freely displayed all over the camp, and the inmates clearly regard themselves as a homogeneous unit, unconnected either with Russia or Poland, and do not seem conscious of having done any wrong.

7. Our attention has been concentrated on trying to build up a Battle Order and a general picture of the Division and we have for this reason paid no attention to any of the miscellaneous units except the Signals Unit, the Supply Section, and the Engineer Battalion. Some of the real villains of the piece, if there are any, may be sheltering behind these innocuous sounding units, but that is a risk which we have to take. We did, however, question 30 of the Recruiting or Reserve Regiment, the largest single unit in the camp. We did not expect those interrogations to throw much light on the Division as a whole, which proved to be the case; but we were anxious to question some men in this regiment, as the camp leader had told us that a fair proportion of them were really civilians such as Todt workers, who had only attached themselves to the regiment shortly before its surrender, as a means of escaping from the Germans. It so happened that of the 50 men we picked, none admitted to having been a Todt worker, although six of men said that they had not been enlisted in the regiment until the early part of 1945, and that before this date they had been working in various factories in Germany. Time prevented us from pursuing the matter further, but this omission is not important, as if any of the men were really civilians that must be considered a point in their favour rather than the reverse.

8.During the course of our enquiries we discovered that nearly all these

Ukrainians had already been screened by an official Soviet Mission (they were then in a different camp at Bellaria) . The first part of the Soviet Mission arrived on 13th August 1945. with the the primary object of weeding out all the Ukrainians who were not Soviet citizens according to the Soviet definition, by which all people who were resident in that part of pre-war Poland bounded on the west by the Curson line and on the east by the then Polish-Soviet frontier were considered Soviet citizens if they were still resident in that area by the time the Red Army occupied it in late September 1939 394 officers and men who had claimed not to be Soviet citizens, were screened by the Soviet Mission and 127 of them were passed as not being Soviet citizens and were forthwith removed from the Ukrainian camp (most of them are now back in it). The remainder were kept in the camp. On 17th August 1945 Col. Jakovlev arrived in order to discuss administrative matters. He maintained that all those left in the camp after the Soviet screening should be administered on lines laid down by the Soviet Union, and that they were eligible for the scale of rations, clothing and pay to which free Soviet citizens were entitled under the Yalta agreement. This contention was rejected. Colonel Jalovlev thereupon decided to begin a drive in the camp for voluntary repatriation, and to break down the general resistance to such repatriation by having what he called the "stubborn Fascist minority" removed from the camp. A supplementary Soviet Mission under General Vasilov arrived on the 20th August for this purpose, but only succeeded in securing 50 volunteers for repatriation, who were forthwith removed from the camp and reclassified as Free Soviet citizens. They are presumably back in the Soviet Union. The General and his personal staff left the camp on the 25th August. having met with a hostile reception and having apparently abandoned any further attempt to secure more volunteers. The task which general Vasilov had begun of identifying the stubborn Fascist minority was continued by the original members of the Mission who had arrived on the 13th August and was not completed until the end of September. Some attempt was made at the thoroughness in dealing with the the officers, but most of the men appear to have been treated in a remarkably high handed and abrupt manner. When the Mission had finished they stated to the British authorities that a minority in the camp was definitely responsible for terrorising the great majority from volunteering for repatriation, and that once this minority had been removed from the camp most of the remainder would eventually come forward as volunteers. 11 men were in fact removed at the request of the Soviet Mission, but were subsequently allowed by the British authorities to return. I am satisfied that there are no grounds for the Soviet Mission's complaint of terrorisation. No official report of their activities was supplied by the Soviet Mission to the local British authorities. and the information given in this paragraph was supplied by Major Hills, GSI(b) of this Sub-Area, who was present when the visits took place.

9. The only effect, which the Soviet Mission's visit appears to have had on the Ukrainians, was to convince any waverers there might have been never to return to the Soviet Union, and to cause a great deal of probably justified anxiety to those who still had relatives there. We must, I think, accept as a definite fact, that all those Ukrainians now in camp 374 who were screened by the Soviet Mission — that is to say the great majority — are now regarded by the Soviet Government as Soviet citizens, and that having failed to secure their voluntary repatriation the Soviet Government will demand their forcible repatriation as War criminals when the

Italian Treaty comes into force.

10. Attached you will find the following results of our activities: —

+ i. Nominal rolls of all the inmates of the camp broken up into their various Wehrmacht Units.
ii. Information about each unit supplied by Major Jaskewycz.
iii. Names of those chosen for questioning.
iv. Case sheets of the results of this questioning (enclosed in a separate folder).
v. Summary of information taken from cases.
vi. Battle Order for the first three Regiments, the Artillery Regiment and the Recruiting Regiment compiled from the individual questionnaires and from Major Jaskewycz's histories.

+ Note: These are not forwarded with this report.

11. We have thus obtained a reasonably consistent picture as far as it goes, and as far as it can go within the limits of our time and resources. The men may be all or in part lying, and even their names may be false. No attempt at cross examination was made except where some obscurity or glaring discrepancy was revealed during the course of the interrogation; the work in fact which the screeners have done has largely consisted of taking down through an interpreter the men's answers to a limited number of set questions. If, however, we are to get anywhere we must, and in my opinion, can safely, assume that by and large the men are what they say they are and did what they say they did. It would seem therefore that the only further screening processes that can usefully be applied:

i. To see if any of the men listed in the nominal rolls figure in UN CC or CROWCASS lists or have been specifically accused by the Russian or other Government of War Crimes.
ii. To see if any of the units to which the men belong have particularly bad war records.
iii. To see if the short history of the various units and of the Division as a whole, as ascertained by interrogation, corresponds to the known facts about them. It might be possible to locate some of the German officers of the Division and have them questioned. None are known to be in this area.

If this further screening confirms the history of the units and produces no bad units and no wanted men, then the solution of the problem resolves itself into taking a decision on the following general considerations.

A. It seems likely that the great majority, at least of the men, are not Soviet citizens by our definition. It must, however, be borne in mind that an official Soviet Mission has questioned nearly all of them, and that the Soviet Government merely regards nearly all of them as Soviet citizens; and that there may be among them a number who are Soviet citizens by our definition. We may therefore, if we get them all accepted as D.Ps render ourselves liable to a valid charge of sheltering Russian traitors. (It might be worth while noting in this connection that on the nationality issue these men are really having the best of both worlds. They do not qualify as Soviet citizens because their place of birth and/or habitual domicile on 1.9. 39 were in Poland, and they therefore by our definition escape all punishment by the Russians for their having assisted the enemy; and they are not presumably eligible now for

punishment by the Polish authorities because that part of the country from which they came is no longer part of Poland.

B. The great majority of them voluntarily enlisted in the German Armed Forces and fought against our Allies, Soviet Russia and Jugoslavia. There are some grounds for believing that some of those whom we have questioned have stated that they were volunteers, because if they said that they had been conscripted they would then be told that they would have nothing to fear if they returned to the Ukraine. The number of volunteers may thus be smaller than would at first appear. None the less, also allowing for intimidation, dislike of forced labour, the majority for our purpose must be regarded as volunteers. There are, therefore, prima facie grounds for classifying them as traitors, i.e. as ineligible for I.R.O. status according to the 1st section of paragraph two of the definition sheet. The term 'traitor' is vague and has been defined for our guidance by Professor Royse as embodying among other things, 'civilians who voluntarily offer their services to the enemy and, in general sense, people who gave aid and comfort to the enemy'. This definition undoubtedly applies to most, if not all, of these Ukrainians.

C. We must however I think take into account their motives for having voluntarily offered their services to the enemy, even though by so doing one might be able, as a reductio absurdum. to prove quisling himself as eligible for I.R.O. assistance. There seem to be four main reasons for their having taken this step.
   (a) The hope of securing a genuinely independent Ukraine.
   (b) Without knowing exactly what they were doing, e.g. because other Ukrainians whom they knew had already volunteered.
   (c) As a preferable alternative to forced labour etc., or to living in Soviet controlled territory.
   (d) To have a smack at the Russians, whom they always refer to as 'Bolsheviks'.

   They probably were not, and certainly do not now seem to be at heart pro-German, and the fact that they did give aid and comfort to the Germans can fairly be considered to have been incidental and not fundamental.

D. The desire among their leaders for an independent Ukraine, naive and unreal as it is, as none the less genuine.

E. They are obsessed by a terror and hatred, bordering in some cases almost on hysteria, of Soviet Russia. It seems clear that when the Russians occupied Eastern Poland in 1939/40 many of these people's wives and families were ruthlessly taken away from their homes to Siberia and other remote parts of the Soviet Union and have not been seen or heard of since. They also seem to have suffered a good deal at the hands of the Red Army during the Russo-German campaign, and also on occasions at the hands of the Germans.

F. None of them wish to return to the Ukraine, with the exception of one man, who, after securing an interview with one of the Commissioners and stating to him that he did wish to return to the Ukraine, was subsequently found to be suffering from the last stages of consumption and was not expected to live very much longer. He is now in hospital.

G. No one in the camp has been sentenced by any British military authority to one year's imprisonment or over. Their behaviour indeed since their surren-

der to us has been exemplary. They have not indulged in any subversive activities, nor do I think they will do so in the future. They seem resigned to the fact that there is now no place in Europe for them and that those of them who have wives and families in Soviet Union will never see them again. We must not, however, expect most of them ever to become well disposed towards the Soviet Union.

12. I am not competent from here to judge the issue as far as our relations with the Soviet Union (or with Poland) are concerned; nor do I know whether our policy is to interpret strictly or liberally the instructions as to who is eligible for DP status and who not. I can only speak from the experience gained from our actually having seen the men and from humanitarian instincts common to us all; and on this basis and taking into account the long time that has elapsed from the end of the war, I recommend most strongly that all these Ukrainians should be classified as DPs; and I would add, with all the emphasis I can command, that if this is accepted, immediate action, not high-sounding resolutions, is necessary either to ensure that the I.R.O. or the I.G.C.R. can give them effective protection as DPs from being handed over to the Soviet Government by the Italian Government under the Treaty, or to have them removed lock, stock and barrel from Italy before the Treaty comes into force.

(sgd). D. HALDANE PORTER
Refugee Screening Commission
In charge S.E.P. Camp 374.

Роман ШУМСЬКИЙ

ОУН–ДИВІЗІЯ–УПА–КАТОРГА

Коротка згадка про життєвий шлях Романа Шумського

Народився 1924 року в Радехові. Після закінчення Рідної школи два роки навчався в Радехівській гімназії. За німецької окупації вчився в технікумі зв'язку у Львові до відправлення нашого технікуму до Кракова в лютому 1942 року.



Роман Шумський із сестрою Любою, Львів 1943 р.

В Кракові ми вивчали механічні спеціяльности, і через короткий час навчання нас привезли в місто Касель на авіяційний завод, де ми працювали як спеціялісти.



Поручник Лев Царук, старшина УГА, вчитель у північній Польщі, за німецької окупації викладав у торговельній школі в Радехові. Служив у 2-ій сотні зв'язку. Вийшов з оточення під Бродами, залишився вдома.

На початку 1943 року я нелеґально повернувся на Львівщину, і пішов у підпілля. Скоро відвідав свого товариша шкільних літ Харківа Віктора, бувшого підстаршину ДУН, котрий проживав у Львові і займав посаду військового референта ОУН; мав псевдо „Хмара". Харків доручив мені зв'язок із Радехівським районним проводом ОУН. На зв'язок я їздив поїздом, і одного разу, коли я мав їхати до Львова, на вокзалі села Вузлова був арештований німецькою поліцією і відвезений до Радехова на жандармерію. При обшуку в мене знайшли набої до пістолета і мали передати мене до ґестапо. Але по старанню міського старости отця Муровича мене відіслали на комісію, котра в цей час набирала добровольців до Дивізії „Галичина". В комісії був батько мого товариша Царук Лев, бувший поручник УГА. Хоч я мав 164 см, він мене зарахував в Дивізію. Одержавши посвідчення, поїхав у Львів до „Хмари", розповів про свої пригоди і хотів залишитися. Він мені сказав, що в Дивізію я повинен піти, а для ОУН потрібні будуть

вишколені вояки. Я уже мав посвідчення жити леґально, а „Хмара" постарався, щоб на вишкіл я поїхав останнім набором. До виїзду я підтримував зв'язок і виконував доручення. Одержавши від нього деякі вказівки, виїхав на вишкіл в Гайделяґер.

Після піхотинського вишколу виїхав в місто Мец на вишкіл радіомеханіків, з котрого повернув в Нойгаммер. За кілька днів з групою дивізійників виїхав в службову поїздку до Львова. У Львові розповів „Хмарі", що в лагері є інтерновані італійці, а їхні офіцери мають пістолі і можна в них купити. „Хмара" дав мені гроші і сказав, щоби я по можливості їх купив і якось передав.



Віктор Харків (Хмара), військовий референт м. Львова, 1943 р.

Мене призначили в 2-гу сотню дивізійного зв'язку радіомайстром. На польові навчання я не ходив, в радіомайстерні видавав і приймав радіостанції і технічно обслуговував їх. В мене було багато вільного часу і я ходив до італійців виконати завдання, яке дав мені „Хмара". Одного дня, коли я прийшов в казарму, мої речі в шафі і на ліжку були порозкидані. Був обшук і знайшли пістолю; видно хтось видав, або сталося припадково, бо обшукували цілу кімнату.



Роман Шумський на вишколі в Гайделяґрі, 1943 р.

Наступного дня закликав мене командир Вутік, повідомив, що в мене найшли пістолю, що є категорично заборонено, і мене подали в суд. Я йому пояснив, що привіз її із службової поїздки і ще не встиг здати у „вафемкамеру". Він відповів: „То будете говорити в суді".

Через день іду зажурений, бачу, що навпроти мене йде поручник, я віддав почесть і пізнав знайомого з цивілля, адвоката Володимира Муровича, брата радехівського старости отця Муровича. Під час розмови я йому розповів про свою біду. Він відповів: „Не журися, я працюю в дивізійному суді, знайди одного свідка, щоби все підтвердив і приходьте сміло на суд". Найшов я свідка, і через короткий час нас покликали на суд. Ми розповіли, як домови-

лися, суд виніс рішення: справу закрити, а пістолю конфіскувати.

До липня 1944 року я виконував роботу радіомайстра і підготовляв радіоапаратуру для виїзду на фронт. На початку липня наша частина виїхала під Броди. Нас вивантажили на станції Ожидів вночі. Заквартирували в селі Кути, біля Олеська. Там я познайомився з командиром боївки УПА самооборони „Лисом". Мій товариш завідував камерою зброї, ми по можливості передавали зброю до боївки. З Кут ми виїхали під Олесько, а пізніше в Підгірці.



Володимир Мурович, адвокат дивізійного суду.

Почався відступ попри Олесько, попід Підлисецькою горою, до Білого Каменя, де нас безперервно бомбила радянська авіяція. Там було велике скупчення військ. Під вечір ми вирушили в сторону Золочева і вночі добилися до села Почапи. Ранком ми зібрали всі сили: було в нас ще два панцирні авта і легка зброя. Позливали з авт бензину до панцирок, і рушили в наступ на прорив у напрямі із села Княже, до залізничної дороги. Як ми ввійшли в долину, на нас посипався ураганний вогонь із катюш артилерії, танків, а також сильно бомбила авіяція. Багато загинуло, а ми відступили до Почапів, де окопалися. Таке пекло тягнулося до вечора. Коли потемніло, обстріл зупинився, тільки кружляли літаки і скидали світляні ракети. Ми повиходили з окопів, напилися води, дещо перекусили, поперев'язували ранених. (Я був легко ранений в стегно). Вимучені скоро позасипали.



Роман Шумський перед виїздом під Броди, 1944 р.

Над світанком ми проснулись від стрілянини і гуркоту радянських танків. Боронитися вже не було в нас чим. Я ще встиг одягнути вермахтівську блюзу, і вскочити до якогось льоху, де вже було кілька вояків. Незадовго двері льоху відчинилися. Біля входу стояли два солдати і кричали: „Виході!"

Нас позганяли на пасовисько під лісом, там поділили на групи: українці-росіяни, поляки, німці; я пішов з німецькою групою. Мою групу відвели під Золочів, на площу обгороджену колючим дротом. Там нас тримали під голим небом кілька днів без їди, тільки пили воду з бочки. Перед вимаршем до Тернополя нам видали на чотирьох одну 400-грамову банку згущеного молока і на вісьмох буханку хліба.

До Тернополя нас гнали два дні. По дорозі випав дощ, ми всі перемокли до нитки. Ночували на пасовиську: хто знайшов сухе місце сидів, а решта стояли. Легко ранені мусіли теж іти. В Тернополі нас завантажили в товарні вагони і привезли до лагеря за Проскурів, де були недокінчені новозбудовані доми, був дах і бетонне перекриття; вже можна було спати на бетоні, під голову була цегла. Тут нас заставляли працювати. Я працював в кочегарці для огрівання будинків.

Через короткий час мені з побратимом Іваном Кривим з Розвадова вдалось втекти. Ми йшли ночами, а вдень ховалися в лісі, сиділи в очереті, в корчах на цвинтарі, а один раз навіть пересиділи на дереві. Напрямок шляху визначали по зорям. Коли перейшли Збруч, в Галичині вже були наші люди, нам дали цивільну одежу і нагодували. Дали нам граблі і вили, і вже йшли полями вдень, бо ще були жнива.

Одного дня дійшли до одної хати, котра була далеко від села, попросили їсти. Ми не встигли поїсти, як із-за хати вискочило два солдати з автоматами, нас відвели в село і здали в міліцію. В міліції служили поляки, а солдати охороняли склади амуніції. Ми зрозуміли, що в хаті жили поляки. Міліціонери посадили нас на віз і відвезли в місто Залізці і віддали в КДБ. Нас посадили в різні камери і вели допити. Не зважаючи на побої, ми твердили, що нас німці забрали до копання протитанкових ровів, й тепер вертаємося додому.

Через тиждень нас відвели на військомат, де вже було багато мужчин. Одного дня нас зібрали і передали офіцерові з конвоєм із місцевих стрибків, котрі мали нас гнати пішки до Тернополя, а звідти товарняком на Донбас.

По дорозі я побачив, що охорона не дуже нами цікавиться, сказав своєму побратиму Івану, що будемо втікати. Він відповів: „Ти, як хочеш, а я втікати не буду". В наступному селі, коли стрибки сіли разом пити самогонку, я переліз через діру в плоті, заліг в картоплинні і по-пластунськи заліз до будівлі, де була солома. Заліз в солому і заснув. Прокинувся. Вже була ніч, подивився на зорі і вирушив в напрямку Золочева. Оминувши Золочів, зайшов в Почапи, де в стодолі, перед полоном заховав свої документи. На жаль, стодола згоріла разом з моїми документами. З Почапів я вирушив в сторону Олеська і добрався до Кут, де ми квартирували. Там стрінув командира боївки „Лиса", котрий допоміг мені добратися на Радехівщину.

На Радехівщині зголосився в районний провід, в котрому були мої старші товариші з гімназії: мій родич Караван Ярослав, псевдо „Семен", районний провідник СБ, Лотоцький Петро, псевдо „Срібний", районний провідник ОУН-УПА. Провід призначив мене військовиком Павлівського куща, із кущевим провідником Співаком Іваном, псевдо „Тарас". Ми зорганізували кущеву боївку самооборони СКВ (Самооборонний кущевий відділ), якої я був командиром. Моє псевдо

„Качалка". До Павлівського куща належало чотири села: Нестаничі, Павлів, Полове, Станин і прилеглі хутори. До боївки вступали молоді добровольці. потрібно було знайомити їх із зброєю, проводити військовий вишкіл та патріотичне виховання.

27 квітня 1945 року моя боївка приймала участь в наступі на районний центр Радехів. Моя задача: знищити телефонний зв'язок Радехів-Львів і тримати заставу на шосе.

Вночі відділи УПА „Перемоги", „Ромка", „Пролом", „Штиля", „Перебийноса", „Черника" та боївка СБ „Клея" ввійшли в Радехів та звільнили 200 людей ув'язнених для висилки. Від серпня 1944 до кінця 1945 року боївка брала участь у багатьох заходах і операціях.

19 грудня 1945 року в місячну ніч я переходив із Павлова до Станина. В селі було тихо. Минувши браму першої хати, несподівано на мене ззаду накинулося кілька солдат, мене звалили, зв'язали руки. Так тримали мене до ранку, і на санях відвезли до Радехова, де передали в КДБ.



Зліва: Іван Співак, кущевий провідник Павлівського куща, псевдо „Тарас". Справа: Роман Шумський, командир СКВ Павлівського куща Радехівського району. Літо 1945 рік.

Перше слідство проводили в Радехові, де приводили двох свідків: Гнатіва Степана. псевдо „Кармелюк", бувшого бунчужного сотні „Черника", котрий працював для КДБ; другий–бувший слідчий СБ Клебан Степан, псевдо „Медвідь", який був арештований. Я зізнання свідків не підтверджував. Тому через короткий час мене відвезли до Львова в тюрму на Лонцкого. Там знайшли третього свідка Купчинського Романа з Полового, котрий був в моїй боївці стрільцем.

На підставі свідчень свідків, через сім місяців мене засудив Військовий трибунал 16 липня на 15 літ каторги і 5 літ позбавлення прав. В серпні 1946 року в товарних вагонах, по двох тижнях, нас привезли до Красноярська, звідти кораблем по Єнісею до Дудінки, а дальше поїздом до Норильська. Вже були морози, нам видали теплу одежу і виводили на каторжну роботу. Робота була тяжка, день роботи був необмежений– від ранку до вечора–конвой водив нас далеко в тундру до 5 кілометрів. Там ми заготовляли гравій (каміння) для будови залізничних мостів і насипів. В зимі тяжка була каторга: мусіли іти снігами, нести з собою дрова, щоби в обідню перерву погрітися, стопити снігу і попити гарячої води, бо обіду нам не давали, хіба кому остався кусок хліба від сніданку.

то міг перекусити. В 1948 році перевели на будову збагачувальної фабрики, а згодом ми працювали на комбінаті будівельних матеріялів, аж до повстання в лагерях, котре почалося після смерти Сталіна в 1953 році. Зі мною в третьому каторжному лагері були: Шумук Данило, Загоруйко Роман, Харків Віктор („Хмара"), Король Константин. Ми всі активно брали участь в повстанні. Шумук, Загоруйко, Король були членами комітету, що складався з 15 в'язнів, котрі керували повстанням в нашому таборі. Моя задача була слухати новини по радіо, записувати і передавати в комітет, а як радіомеханік я обслуговував радіовузол, про що згадують Загоруйко і Король у своїх спогадах. Після розгрому всіх норильських лагерів черга прийшла на наш, каторжний. Несподівано в лагер в'їхало чотири вантажівки із солдатами, котрі були озброєні автоматами, кулеметами і ґранатами. Після ураганної стрілянини всі солдати позіскакували з машин, бо всі каторжани вже лежали на землі. В лагер вбігла група цивільних п'яних мужчин з палками. Вони ходили по спинах каторжан, били палками куди попало. У цьому побоїщі більше сотні було вбитих і біля трьох сотень поранених.



Роман Шумський, Норильськ, 1953 р. (каторга), перша судимість 15 літ каторги

З каторги мене звільнили в 1956 році. В Галичині жити не дозволяли, і там вже не було моєї родини. Тато помер в 1954 році в Радехові, а мама і сестри, Люба і Ірина, виїхали в 1944 році до Німеччини.

На волі через короткий час я купив собі радіоприймач і переробив на 16-метрові хвилі, щоби слухати „Голос Америки" без заглушування. Я переказував всі новини, політичні коментарі серед знайомих, а також на роботі. Так продовжувалося два роки, аж в 1958 році мене знову арештували. Після слідства, на якому було 9 свідків, засудили по статті 58 за антирадянську пропаґанду і аґітацію на 10 літ позбавлення волі. Покарання відбував в Тайшетських лагерях, де працював на будові бараків до 1960 року. З Тайшету в 1960 році нас завезли в Мордовію, де я працював на деревообробному комбінаті. В Мордовії зі мною відбували покарання Шухевич Юрій, Лук'яненко Левко і його товариші, члени його Гельсінкської групи; з Радехівщини: Вірун Степан і Луців Василь. В мордовських лагерях відбував свій термін до кінця 1962 року. Після звільнення в грудні 1962 року, виїхав на Львівщину.

Микола ВІРНИЙ–ФРАНЦУЖЕНКО

ОСТАННЯ ЗУСТРІЧ

Фундація ім. Ів. Багряного перевидала книги Віталія Бендера „Станція Пугаловська", „Фронтові дороги" та „Марш молодости" та статті, що були поміщені в різних роках у багатьох журналах.

Редактором книги про його поневіряння в Червоній армії, німецькому полоні та в дивізії „Галичина", що, має 900 сторінок, є Олександер Шугай–представник Фундації в Києві. Художнє оформлення–Олега Коспи. Упорядником книги та автором вступного слова під назвою „Живи з Україною в серці" є Олексій Коновал. У кінці книги подано кілька поезій та пояснення скорочень назв партій, організацій, газет, журналів, маловживаних льокальних слів, військових термінів, русизмів, солдатського жаргону та ін.

Цю цікаву книгу можна придбати, висилаючи чеки на 30 амер. долярів на адресу:

Bahriany Foundation, 811S Roosevelt Ave.,
Arlington Heights, IL 60005, U.S.A.

З цієї нагоди друкуємо спомин близького друга Віталія Бендера. В. Бендер був постійним дописувачем до нашого журналу.

Редакція

Йдеться про мою останню зустріч з Віталієм Бендером, яка відбулася 17-го серпня 1991 року в Лондоні. Я зупинявся в Лондоні по дорозі з Мюнхену до Сполучених Штатів, додому.

Кілька хвилин перед другою по полудні висів на станції Квінсвей. Зразу через дорогу–великий парк, в якому колись ми часто прогулювались.

Зупинився неподалік від станції. Чи пізнаємо зразу один одного? Адже ми понад тридцять років не бачилися, хоч і листувались, а частіше використовували телефонний зв'язок. Свого часу були чи нерозлучні друзі. Стою, чекаю. І пригадалось те, що зблизило нас, як рідних.

Між нами, якщо можна так сказати, були видимі й невидимі зв'язки. Особисті й близькі розпочались в Белярії в 1945 році. А „невидимі" зв'язки розпочалися перед відступом з Чехо-Словаччини дивізії „Галичина", яка згодом стала Першою дивізією Української Національної Армії.

Мені довелось бути присутнім на різних рівнях, на кількох зустрічах, коли розглядалось питання про те, що робити з совєтськими військовополоненими? Було вирішено запропонувати їм приєднатись до Дивізії і взяти до своїх лав тих, які виявлять невимушене бажання. Відомо було, що серед полонених–чимало українців. Була небезпека,

що тих військовополонених візьмуть під свою „опіку" спеціяльні відділи СС. І ті напевно їх нікуди не везтимуть. Натиск армій СРСР з кожним днем все сильнішав на всіх фронтах.

Військовополонені мали вибір, бо до них звертались не тільки представники Дивізії, а й представники РОА (Русская освободительная армия) і УВВ (Українське визвольне військо). РОА і УВВ були під командуванням генерала Власова. Серед тих, які вирішили приєднатись до Дивізії, був сержант Віталій Бендер. Він пройшов перевишкіл, не зважаючи на неодноразові непорозуміння з побратимами по зброї з Галичини, не втік до партизанів, як це робили інші, а залишився в Дивізії до кінця війни. А після війни понад два роки пробув у таборах військовополонених в Північній Італії.

Особисто ми познайомились в таборі, який був розташований біля Белярії, перед переїздом до Ріміні, в жовтні 1945 року. У нас було спільне зацікавлення. Ми любили писати. Співпрацювали з таборовими часописами, виданнями. Від першої зустрічі стали чи не найщирішими друзями до самої смерти побратима Віталія Бендера.

Ще на початку 1991 р. я вирішив побувати в Німеччині й Англії, зустрітись обов'язково з Віталієм. І написав про можливий приїзд до Лондону. Від друзяки отримав листа:

„26.3. 91

Шанування й уклін, Миколо!

Вийшло незаплянуване мною свинство з мого боку.

Листа твого отримав і відклав, щоб відповісти трішки пізніше. І забув. Сягнув віку, коли треба зав'язувати вузлики на хустинці, які б нагадували про те і це. Провали в пам'яті все частішають. А до того ж всякі болі. Упораєшся з одним, аж насідає інший. А найбільше гнітять похорони. Один за одним. Починає відходити наше покоління, мруть, як змовилися. Оце недавно сконав Віктор Твердохліб, на три роки менший від мене. Смуток і журба... Як будеш в Лондоні, задзвони. Обов'язково зустрінемося–я і ти, походимо, як в молодості, посидимо в ресторані, будеш моїм гостем.

Над вухом вже дзвінки „З далечини", а клопотам нема кінця.

Привіт дружині! Бувай!"

Тільки подумав про лист, як ось і Віталій. Елеґантно вдягнений і пристійніший, як був колись. Обличчя до болю рідне. В очах веселки й усмішки. Обнялись. Тричі поцілувались. Притиснули один одного. А він: „Колю, ходім звідси, а то подумають, що ми ті... ну, як їх там!" З ним легко і зрозуміло. Адже він мені більше, ніж родак. Привітав його з успіхами справжнього письменника і журналіста. А він привітав мене з моїми.

–Знаєш, братухо, я тебе частенько слухав по радіо. Здорово. Ти

завжди знаходив місце там, де треба. –І почав згадувати про те, як ми жили ще неодруженими, коли писались наші перші більші твори, лаяв, що я не опублікував найголовніших своїх творів. А я дивився на нього і радів. Він з своєю щирістю, з козацьким запалом не змінився ані трішечки.

Я запропонував провести інтерв'ю. А він взяв мене за руку і каже: „Колю, давай ось на цій лавці сядемо. Ноги болять."

Сіли. Дякую йому, що додумався, бо я вже також вичерпався з своїми ногами.

–А знаєш, як ми тут колись дискутували?–І очима по знайомому парку.

–Знаю. І, повір, скучав за цими місцями, де ми з тобою вирішували стільки спільних проблем. І як бачиш, таки приїхав. І якщо погодишся, з приємністю проведу інтерв'ю.

–О, ні, Колю, не треба інтерв'ю, не треба. Давай, брате, домовимось так: хто швидше помре, живому і писати, згода?!

–Згода, Віталію. Шкода, звичайно, але не заперечуватиму. Дуже можливо, що наступного року знову зустрінемось, приїду.

–Пиши, телефонуй. Радий буду бачитись з тобою. До того часу може й дружина поправиться зі своїм здоров'ям і зможу до себе запросити. Вона після операції, ледь ходить... –сказав і посумнів мій Віталій.

–Знаєш, Колю, давай висповідаємось один перед одним, замість інтерв'ю.

Сподобалась мені ця ідея. І ми, по черзі, розповідали один одному про своє життя, працю, родинні клопоти, тощо.

І ось пожалівся Віталій, що в правому плечі інколи болем віддає, м'язи аж до пальців терпнуть.

–Ти ж знаєш як багато я пишу...

–Що пишеш багато, то це видно з друкованих матеріялів. Але б я на твоєму місці пішов до кардіологів і попросив перевірити все, розповівши, як ти з плечем і рукою правою почуваєшся.

–Та що ти, Колю! Мені не до кардіолога треба, а, мабуть, на операцію треба йти з шлунком і стравоходом. Скоро їжа в шлунок не проходитиме.

Розповівши йому про свою серцеву хворобу, кажу йому, щоб перед тим, як будуть оперувати, пішов до кардіолога. Та, як видно, ніякі доводи з досвіду не допомогли...

А він мені розповів про свою задавнену хворобу з виразкою шлунку. І я знову сказав йому, що ця хвороба не може мати нічого спільного з тими сигналами, які дістає в правому плечі й руці. Він попросив перестати про це говорити і розпитував про мої письменницькі й академічні успіхи тощо.

Перегодя, коли ми пішли перекусити, Віталій розповів про свою дієту, режим... Ми пообіцяли один одному частіше обмінюватись листами і побути разом значно довше під час наступної зустрічі...

І от у листопаді надійшла страшна вістка: 30 жовтня від серцевого припадку помер Віталій Бендер.

Що трапилось?

Отримав відповідь, що в жовтні Віталій кілька днів почувався зле. Не сприймав їжі. Лікар виписав ліки і порадив викликати швидку допомогу, якщо погіршає. Вже тієї ночі його забрали до шпиталю. Підтвердились і попередні висновки, що ще більше заблькувався стравохідний канал. Віталій мав виразку шлунку, яка загоювалася, то знову не давала спокою і шрамом звужувала прохід до шлунку. Зробили операцію, почав видужувати. Був у доброму настрої, почав ходити. Та раптом заболіло в грудях. За своєю звичкою, відмахнувся. Думав, що пройде. Та біль не вгавав, а навпаки. Обслідування виявило, що в нього інфаркт. Рятувала його ціла бриґада лікарів, але нічого не могли вдіяти.

Бідне серце. Воно втомилось на смерть. А скільки натякало, щоб звернути на нього увагу...

Віталію, друже мій, любив Тебе не тільки за Твою багатосторонню талановитість і працьовитість, коли йшлось про авторське перо, а також і за твою велику простоту, людяність і зрозуміння.

Пригадуєш, як Ти любив пригравати мені на акардеоні, коли я починав співати Твою улюблену–„Сплять кургани"..? Ти був перечулений, і найменша згадка про шахту, про коногонський висвист викликала в Тебе на очах сльози.

Ти заснув тепер також. І я не ховаю своїх сліз, думаючи про Тебе. Спи спокійно. високодостойний нащадку славного шахтарського роду.

Мій, наш смуток великий. І слів не вистачає передати його, хіба перефразовуючи слова поета:

Серце, серце з твоїм вогнем
І в чужу, далеку землю...

МИКОЛА ВІРНИЙ-ФРАНЦУЖЕНКО – письменник, поет, драматург, публіцист, критик, журналіст, радіожурналіст, першовідкривач багато невідомих сторінок життя відомих людей. впродовж півстоліття відомий в діяспорі та Україні (через його радіопередачі), друкувався під псевдонімами й криптонімами.

Видані твори: *Долі.* Поезії, оповідання, повість, драма. *Портрет поета* (Василь Барка). *Дещо про життя, діяльність, творчість проф. д-ра протопресвітера Ігоря Губержевського. Нащадок славного роду* (Проф. Валеріян Ревуцький). Інші твори.

Роман ІВАНИЦЬКИЙ

МАЛА НАТАЛКА

Приємні часи з вишколу в Гайделягрі, біля Дембіци.Станція „Коханівка".

Суботи ми чистили кімнати, зброю й інше приладдя. Чекали на неділю. В неділю по св. Службі Божій ми мали приємність стрічати родичів, наречених і „позичених" у знайомих кошиками різної їди. То при столах ми мали добрий апетит, як вдома.

Я пережив трагічну годину. Мені забили мою рідну сестру і вкинули її тіло в Дембіці у польський жіночий монастир. Ми поховали її в Перемишлі. То я сам ішов, щоб прощати знайомих, що приїжджали до нас.

Жовтень. Неділя. Ішла незнайома і валізочку несла. До неї приступив один стрілець і каже: „Служу пані". І бере з рук валізочку і вони прямують до станції Коханівки.

–Як Вам, на ім'я–Стефа чи Маруся?–питаюся.

–Ні, я Наталкою зовуся, так назвала мене матуся.

На краю лісу зупинилися, почали говорити про кохання, про почування. На небі світив місяць, ясно моргали зорі. Але ось час поїзду відходити. Так почалось наше знайомство. А що сталось і сьогодні не знаю. Лиш ця мала Наталка кохає, як полтавка, про стрільця Романа мріє звечора доранку.

Мала Наталка, що кохає як полтавка, посилала пачочки з яблуками і тістечка завинені в серветки з листом або карткою щодня. Я відписував картку: „Повій вітре на Україну". То все!

Хлопці взяли собі до серця і створили пісеньку „Любив я Наталку як нікого в світі":

Ох Наталко, ох, Наталко, мила
Від тебе не відірве жодна сила.
Хоч би ти змінилась, я любитиму тебе все.
Змінися в корівку біленької масти.
Я бичком зроблюся і будемо разом пастись.

Рефрен: Ох, Наталко...

Змінися у свинку. Хрунеком стану.
Ти тільки захрунькай, то я відозвуся.

Рефрен: Ох, Наталко...

Змінися у хмарку, сонечком зроблюся і усміхнуся!

P.S. При чищенні зброї кликали йти на пошту. Я не курив, давав хлопцям за картку від Наталки один папірос, а за листа–два. То кожен біг по мою пошту.

Мені 19 вересня 2003 року 88 років.

Флорида, 19 вересня 2003

Роман Іваницький помер 9 вересня 2005 року (Див. „ВК", ч. 3,2005)

ВІЙНА І МИР

Недавно прочитав я велику «мудрість»: кожна війна—це дурість. Одначе така мудрість-дурість дуже популярна. І то на цілому світі. Як не дивно, завжди хтось війну пічне, а люди, набираючи витривалости, відваги, геройства, «б'ються-б'ються, не здаються», як співається у нашій пісні, аж до переможного кінця! Чи переможеного. Бо кожна медаля, а особливо воєнна, має дві сторони.

Чому?

Бо на таку дурість хитрі провідники придумують фантастичні причини й оправдання, які не придумав би найбільший геній. Навіть Айнштайн. І обдурюють людей, хоч англосаксони кажуть: людей можна обдурити—але не всіх і не завжди.

Погляньмо в не дуже то давню історію. Коли американці вступили у Першу світову війну, їхній президент Вудро Вілсон твердив: для того, щоб покінчити з війнами на всі часи. Очевидно майбутні. Покінчили... на кілька років. Про Другу світову війну тяжко згадувати, бо кожний провідник мав свої кличі. Найближчий до нас Сталін: щоб визволити братів-українців з польських кайдан. А далі пообіцяв: щоб відкрилася для визволених «широка страна родная»...аж до Льодовитого океану!

Одного разу я запитався японського дипломата, чому Японія напала на США в 1942 році, знаючи американську потужність. Він відповів, що той, хто починає війну, не знає, як вона скінчиться. І на цю тему не хотів більше говорити.

Ніби так. Гітлер знав, як його війна скінчиться... аж прийшла хвилина, і тому пустив собі кулю в лоб.

Сталін не знав, як його війна, котру розпочав спільно з Гітлером, закінчиться, і вийшов переможцем.

Чи щось змінилося в наш час? Нічого. Війна слідувала за війною. І слідує. Ось президент і головнокомандувач збройних сил США Буш-сеньйор пішов війною проти Іраку під романтичною назвою «Буря в пустині». Щоб визволити вільнолюбних кувейтців, яких поневолив Саддам Гуссейн. І визволив, але... Вже за Буша-юньйора почалася нова історична ера в Нью-Йорку—9/11. З тим серйозна загроза для Америки на її території. Імперіяльна доктрина наказує: бий ворога на його території! Друга війна в Іраку. Цю війну вже просліджують під мікроскопом, як азійський курячий гриповий вірус. Дивна війна—за що вона почалася і за що продовжується?

Дебатують. Одні несміло кажуть—це війна президента Буша за нафту, бо життя у США без нафти, було б гірше, як весілля без музики. І безпеку Ізраїлю, бо Саддам Гуссейн один з тих, що не визнав права Ізраїлю на існування. І далі не визнає—тепер уже з тюрми.

Ніби сенс є, бо ця теперішня війна запустила свій корінь вже в часах Мойсея. Кажуть, що коли Мойсеєві розступилося Червоне море,

вийшовши на другий берег, він помішав дорожні знаки, куди йому далі йти. Блукав по пустині сорок років і, врешті, попрямував наліво. Мабуть, був майкут, як казали на ліворучну людину в Галичині. Зайшов до обіцяної Землі. Думав, що добре зробив. Але тоді транспорт базувався на горбах верблюдів, які годувалися будяками, котрих було поспіль в обіцяній землі. Не на нафті, як тепер. Як би знаття, що в кума пиття... Як би Мойсей знав, завернув би направо, й не треба було б американцям воювати за нафту. І за права Ізраїля.

Однак американці, як американці, хоч вірують у Старий заповіт, не схотіли б воювати, якби їм президент сказав, що мусять направити помилки Мойсея. І він у політиці не може послуговуватися релігійними леґендами, бодай з одної причини: його найкращий союзник прем'єр-міністер Британії Тоні Блер на телебаченні заявив: We don't do God. Як це перекласти? Якось ще пївбіди, але як розуміти?

Події розвивалися так: Буш представив Конґресові США, що має докази переховування Саддамом Гуссейном зброї масового знищення, що загрожує безпеці світу. Конґрес дав зелене світло Бушові.

Війна почалася. Закінчилася. Американці шукали за зброєю масового знищення, як Візенталь за воєнними злочинцями, і... не дошукалися. Бо її не було. Отже, треба іншого оправдання. Буш каже: війна була за повалення Саддама Гуссейна, який був тираном і вбивав невинних людей. І встановлення демократії.

Чи треба було починати війну за одного розбишаку, десь там далеко на кінці світу? Треба, бо демократія важливіша. І почався процес заведення демократії у Іраку. З забезпеченням прав людини для усіх меншин. І навіть більшости—жінок. І свободи слова і релігійного визнання. Відбулися вибори до парляменту, вибрали президента й опрацювали конституцію. Але демократії як не було, так нема. І не знати, чи буде. Отже, президент Буш думав-думав і таке придумав: ми не можемо забути жертв наших вояків, які полягли в Іраку. Тому наш національний обов'язок продовжувати боротьбу, аж до остаточного миру.

Деякі коментатори скоментували: Вбивання на війні оправдуєтьєся дальшим вбиванням? Для якого миру?

Кому війна, а кому мир і спокій. Буш-юньйор, як обрахували політичні математики, до кінця серпня 2005 року провів 339 днів на вакаціях. Майже рік. Далі не рахують... Йому треба спокою для роздумуваня воєнної стратегії миру.

Бо казали старовинні римляни: хочеш миру, готуйся до війни. А новітня американська доктрина твердить: без війни не буде миру.

Все це діється, як приписана знахором курація для вилікування невилікувальної хвороби. Бо ніби, яка війна мала б бути справедлива? На мою думку, тільки одна: та, на якій людина людину не вбивала б. Але у такій війні треба вояків, котрі мали б їм Богом дану свобідну волю і нею користувалися розумно. А де ї взяти?

ФІНАЛ ЕПОПЕЇ

„Українська військова еміґрація у Польщі 1920-1939" Ю. Колянчука



Це докторська дисертація активіста „підпольських" українців.

У *Вступі* автор пригадує, що економічна і політична еміґрація з України, особливо притаманна XIX і XX століттям, вигнала на скитальство коло 20 млн. людей, тобто майже половину українського населення нинішньої держави; що в 1919 р. в Чехословаччині інтерновано близько 10 000 вояків УГА, а в 1920 р. в Польщі перебувало майже 50 000 українських біженців, полонених та інтернованих, у тому 40-тисячна Армія УНР і Державний центр УНР.

Розділ I – *Історіографія і джерельна база.* Автор слушно вважає, що історія військової еміґрації належить до найменш вивчених в українській науці, бо в УРСР вартими уваги були лише трудівники, а решта–це жменька ворогів народу. На щастя, документація тієї „решти"збереглася в архівах Европи й за океаном, а найбільше в Польщі–у Варшаві, Перемишлі, Кракові та Ряшеві.

У розділі *Інтернування Армії УНР в Польщі* автор цитує квітневий договір 1920 р., в якому Польща забов'язалася не вступати в антиукраїнські угоди, а Україна–в антипольські, та пізніший, який Польща уклала з червоною Росією, тим самим зриваючи умову і військову конвенцію з Україною. Пілсудський одним наказом дякував недавнім союзникам у спільній боротьбі, іншим–перепрошував за зраду. Зраджені союзники воювали ще два тижні з більшовиками самі. Та половина війська не мала зброї, бракувало амуніції і тому понад 41-тисячна армія мусила перейти Збруч. 21 листопада 1920 р. поляки її роззброїли і розвезли майже до 20 таборів. Почалося животіння, протести, голодування.

Державний центр УНР в екзилі–це табу, недоступне дослідникам перед відродженням державності. Симон Петлюра сформував у січні 1921 р. в Тарнові Раду Республіки, в лютому ВВР (Вищу Військову Раду), а в квітні УЦК (Український Центральний Комітет). Рада Республіки–була еміґраційним парляментом, покликаним головно для контактів з Сеймом. Складалася вона з 42 депутатів основних українських партій під керівництвом голови–Івана Фещенка-Чопівського, заступника Пилипа Пилипчука і секретаря–Сергія Бачинського. ВВР займалась життям інтернованої армії, УЦК–координацією відносин між інтернованими і польською владою, працевлаштуванням підопіч-

них та їх виїздом за кордон після розпуску таборів. Ще у тридцяті роки під опікою УЦК було понад 10 тисяч еміґрантів, але постійну роботу мало з них тільки 15%.

Заголовок 4 розділу–*Створення та діяльність таборів інтернованих вояків Армії УНР*–говорить сам за себе. Розглядається тут широчезна робота в Пикуличах, Ланцуті, Валовицях, Домб'ю, Александрові Куявському, Ченстохові, Пйотркові Трибунальському, Стшалкові, Каліші, Шипйорні й Тухолі. Кожний табір мав свою історію, свій цвинтар, куди червінка і тиф переселяли й по сто людей на добу. На 193 стор. автор накреслив ескіз цвинтарів і могил вояків Армії УНР на території Польщі, додаючи списки місцевостей. Крім вищезгаданих 11 таборів, є там ще Варшава, Влоцлавек, Ґданськ, Ґдиня, Грубешів, Дубини, Кельце, Краків, Лодзь, Ломжа, Люблін, Познань, Сопот, Сосновець, Сувалки, Тарнів, Торунь, Холм, Янів Підляський–всього 29 місцевостей.

Інтернування в Польщі було продумане як перепочинок для дальшої боротьби. Пора була сприятлива–в Україні діяло понад 40 тисяч повстанців. Їх підкріплювали старшини з польських таборів, підготовлені до партизанської боротьби. Покликаний в лютому 1921 р. в Тарнові Повстансько-партизанський штаб під командуванням ген. Юрка Тютюнника підготував кілька тисяч вояків до весняного рейду для розбурхання всеукраїнського повстання.

У таборах було 35% неписьменних і малограмотних. Створено для них мережу початкових і середніх шкіл загального і військового типу, а також матуральних екстерністичних курсів для кандидатів, які хотіли студіювати в польських або чехословацьких вищих школах. Навчанням охоплено 20-тисячну армію інтернованих. Понад 4000 старшин–артисти, журналісти, художники, письменники і майже сто генералів–стали вчителями. Сформовано дві офіцерські школи, в усіх восьми дивізіях і спецвідділах–підофіцерські, ще й Народний університет, де на факультетах зібралось понад 700 слухачів.

Годі було це робити без солідної бази. Батьківщина, залита „русскоязычными" наїзниками та доморощеними більшовиками на подобу Юрка Коцюбинского (віце-міністра військових справ першого більшовицького уряду УРСР), допомогти не могла–та й не мала чим. Але справжня Україна була в Польщі: в готелі у Тарнові–уряд і парлямент, в таборах–народ. Податків не ввели, але дипломати добилися в Сеймі субсидій, в Америці й Канаді–дарунків, ентузіясти відкрили бібліотеки, читальні й видавництва, видали півсотні журналів, півтораста–книжок. Заспівав „Український наддніпрянський хор ім. Кошиця при Всеукраїнській спілці військових інвалідів під орудою Дмитра Котка", вийшли на сцену драматичні гуртки.

Мозольну роботу припинила ліквідація таборів у середині 1924 р. Еміґранти розповзлися–за кордон, по Польщі, радо їхали на Волинь з

православними церквами, тільки тут земля цінилася втридорога; її роздряпували з парцеляції без гроша по 25, 30 і 50 гектарів заслужені (у боротьбі за цю ж таки загарбану землю) комбатанти з Леґіонів Пілсудського.

Останній розділ–це *Суспільно-політичне життя і військова служба після ліквідації таборів*. Тут автор переповідає політичний заповіт Петлюри, виданий в кінці 1923 р. в табірному видавництві Шипйорна п. н. „Сучасна українська еміґрація та її завдання", характеризує післятабірну діяльність УЦК, Управи Української станиці в Каліші, організацію Штабу військового міністра УНР. врешті контрактової служби в Польському війську.

Моє покоління–ровесники Центральної Ради чи Директорії, що дружили з книжкою й газетою, у тридцяті роки чуло краєчком вуха, що кілька „наших" попало в Генеральний штаб, але навіщо, скільки і як–ніхто не пробував дошукуватись, бо це „воєнна таємниця", не наше діло. Час її розсекретив, докторант описав, завершуючи по багатьох роках нову, цікаву сторінку історії українських визвольних змагань. Її заповнювали головно діячі прометеївського руху з екзильного уряду УНР при підтримці маршала Пілсудського. Він акцентував погляд, що червону імперію можна розвалити спільними силами поневолених народів, то й погодився прийняти на контрактову службу Генерального штабу давніх творців Армії УНР. Склалася з них група біля 60 осіб, створено Штаб військового міністра УНР як штаб дружньої держави, виділено секції: І–організаційно-мобілізаційну, ІІ–розвідки та контррозвідки, ІІІ–пропаґанди. Міністром призначено ген. Володимира Сальського. На 1 серпня 1927 р. зібрано в Польщі облікові дані понад 1000 генералів і офіцерів, підготовлено списки Генштабу Армії УНР (29 осіб), вищого командного складу (40), кандидатів на другорядні посади (20) і т. д. Автор публікує персональні списки. Перша секція мала завдання створити протягом 30 днів після проголошення години „Х" стотисячну Армію УНР. Як це можна було виконати–не пояснено. А шкода. У резерві було ще 50 000 членів спортивно-пожежного товариства „Луг", які одного дня, отримавши наказ, мали стати військом.

Та в 1939 р. прийшли німці. Більшовики трохи спізнилися. 2 вересня 1939 р. на останньому засіданні Сейму посол Степан Скрипник і віцемаршалок Василь Мудрий заявили, що українці підтримують поляків. Дійсно–150-200 тис. українців з комплектом контрактових офіцерів вийшло в польських рядах на фронт, з них сотні лягли в боях, майже 100 тис. попало в німецький полон, коло 25 тисяч–в більшовицький, навіть у Катинь. Серед варшавських повстанців також були наші комбатанти. Решту забрав другий тур „визволителів" 1944 р.–в останню путь...

Без визвольного зриву УНР ми навряд чи спромоглися б на здобуття незалежності, не заскорузли на взір „сябрів", що з одним президентом не

справляються. Правда, і в нас є двійник Лукашенка, але є ще й „красні" хохли, прем'єр у світі за ґратами, навіть „иноязычные" області. Проте. є й держава під тризубом.

Книжку закривають *Висновки. Статути товариств* (Бувших вояків Армії УНР, УЦК в Польщі, Громадського суду Української політичної еміґрації в Польщі), список *Військові міністри України у 1917-1939 рр., Список джерел і літератури, Іменний покажчик,* Streszczenie, Summary. Текст ілюстрований, символічна обкладинка.

Микола СИВІЦЬКИЙ

(„Наше слово")

Видання варті уваги

МИКОЛА ГАЛАН. З МОЇХ СПОМИНІВ (1880-1920). Документально-художнє видання– опрацьоване Т. Осташко та В. Соловйова.

Видавництво „Темпора", Київ, 2005 р., 656 ст.

У спогадах відомого українсько-громадського діяча і дипломата Миколи Галана читач знайде чимало цікавої інформації про національно-визвольний рух в Україні в 1890–початку 1920 р. У центрі уваги автора споминів–процес організації перших українських соціялістичних партій (РУП. „Спілка" та УСДРП), революційні перетворення в армії, робота в першому українському парляменті, Українській Центральній Раді, дипломатичних представництвах УНР в Румунії та Угорщині, українських громадських та політичних організаціях на еміґрації. Документальні матеріяли слідчої справи М. Галана. а також його офіційне листування з проводом УНР.

Доля М. Галана, як і доля багатьох українських еміґрантів, склалася драматично–після складного еміґраційного життя у Відні та Празі, йому судилося десять років відбути у сталінських таборах. Документальні матеріяли слідчої справи М. Галана дозволять краще зрозуміти життєву позицію цієї без сумніву неординарної постаті.

Треба відмітити. що праця включає у формі коментарів 392 енциклопедичних гасел, які поширяють спогади інформаціями та поясненнями тогочасних подій та постатей. На жаль, не має покажчика імен, щоб джерелознавцям краще сприймати працю.

Увічнення пам'яті полк. Петра Болбочана

Колектив авторів видання про трагедію українського державника полковника Петра Болбочана, та при співучасті представників видавництва „Темпора", 28 липня 2005 р., зложили в Балині, на місці розстрілу. ґранітну плиту, як акт увічнення пам'яті полеглого.

Ігор ГРИНЕВИЧ

П'ЯТИЙ З'ЇЗД ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ ВЕТЕРАНІВ

12 листопада 2005 року у Києві, в приміщенні військового ліцею ім. Івана Богуна, відбувся 5-ий З'їзд, на який з усіх областей України з'їхались делеґати від ветеранських організацій, щоб підсумувати виконану громадську роботу й визначити нові завдання. За годину до початку З'їзду провела своє засідання Рада ВОВ під керівництвом голови І. Р. Юхновського, затвердивши на ньому порядок денний та головні організаційні питання щодо виборів керівних органів.

Про підсумки діяльности ВОВ за звітний період (листопад 2003 р.– листопад 2005 р.) і завдання Об'єднання в умовах нинішньої соціяльно-економічної і політичної ситуації в Україні та у зв'язку з наступними виборами до Верховної Ради та інших представницьких органів з доповідями виступили голова Секретаріату В. О. Ґуменюк та голова ВОВ І. Р. Юхновський.

Доповідачі відзначили важливу ролю ветеранських організацій у складі ВОВ у громадсько-політичному житті суспільства, вказали зокрема на їх активну участь у пропагандистській та аґітаційній роботі під час президентських виборів. За час між з'їздами зросли кількісно лави ветеранів у Сумському обласному відділенні, ветеранських організаціях Кіровоградщини, Тернопільщини, Івано-Франківщини і в інших областях. Проте не всі ветеранські відділення виконали завдання 4-го З'їзду ВОВ щодо залучення нових членів до лав ВОВ.

У доповідях названо добрі приклади тісної співпраці ветеранських організацій при проведенні патріотично-виховної роботи з політичними партіями і громадськими організаціями національно-патріотичного спрямування, використання засобів масової інформації, звернено увагу на стан соціяльного захисту ветеранів.

І. Р. Юхновський охарактеризував соціяльно-економічну і політичну ситуацію в Україні та у зв'язку з наступними виборами до Верховної Ради та органів місцевого самоврядування, назвав її складною, зокрема у розв'язанні економічних проблем, висловив упевненість у тому, що ветеранські осередки ВОВ у цей складний і доленосний час стоятимуть твердо на державницьких позиціях, підтримуватимуть дії уряду і Президента.

Зі звітною доповіддю виступив голова Наглядової ради ВОВ Гірник Я. І. При обговоренні доповідей виступаючі делеґати визнали роботу Ради та виконавчого органу–секретаріату ВОВ задовільною, привернули увагу до проблем у ветеранській діяльності, гостро засудили деструктивні дії певних сил, спрямовані проти політики уряду та президента. Різкій критиці піддано несправедливий підхід з боку уряду та Верховної Ради щодо призначення надто завищених зарплат і пенсій високим по-

садовим особам у порівнянні зі зарплатами і пенсіями трудівників. Учасники З'їзду вимагають внести у паспорти громадян України графу „національність". Запропоновано надіслати звернення до Президента, Прем'єр-міністра і Голови Верховної Ради з вимогою визнати на державному рівні вояків УПА борцями за незалежність і узаконити їх соціяльний захист.

З'їзд обрав керівні органи Всеукраїнського об'єднання ветеранів: Раду, Секретаріат і Наглядову раду. Головою ВОВ обрано Юхновського І. Р., першим заступником–В. О. Ґуменюка та ще трьох заступників.

Ухвалено також:

Звернутися до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України з пропозиціями щодо зняття пам'ятників в Україні колишнім імперським і комуністичним діячам.

Звернутися до Міністра оборони України Гриценка А. С., як випускника Київського військового ліцею та до голови Київської міської державної адміністрації щодо фінансування виготовлення та встановлення на території ліцею пам'ятника Івану Богуну.

V з'їзд ВОВ висловлює тверду впевненість, що в цей складний і відповідальний час члени Всеукраїнського об'єднання ветеранів зуміють подвоїти свої зусилля з подальшої співпраці з органами державної виконавчої влади, місцевого самоврядування щодо розбудови демократичної, правової України та добробуту її народу.

Юхновський І. Р.

Голова Президії V з'їзду Всеукраїнського об'єднання ветеранів, народний депутат України

ПРИМИРЕННЯ ВЕТЕРАНІВ?

Уже тривалий час ведеться інтенсивна робота щодо примирення ветеранів Другої світової війни, які воювали по різні боки барикад: вояків ОУН-УПА і вояків радянської армії. Наполеглива робота ведться із „низів" і „зверху". Радянські ветерани, вояки-фронтовики–за примирення, але їх живими залишилося дуже мало. Недавно в присутності Президента В. Ющенка відбулась зустріч лідера радянських ветеранів, генерала Ґерасімова, і голови ВОВ І. Юхновського. Якщо ж І. Юхновський на авдієнції в Президента вів себе цивілізовано і коректно, то І. О. Ґерасімов дозволив собі перейти на чисто російську лексику і на ноті істерики заявив: „Примирення настане тільки тоді, коли подохнет послєдній бандєровєц". Експерти стверджують, що Ґерасімов перебуває під сильним вливом і тиском тих ветеранів, які на фронтах не воювали, а служили в типових з'єднаннях таких, як „заградотряди", „Смерш" та ін. каральних, охоронних воєнізованих структурах. Вони стріляли своїм воякам у спину.

Нестор ЧОРНІЙ, *делегат з'їзду ВОВ*

ВІДЗНАЧЕННЯ ПАМ'ЯТІ ПОЛЕГЛИХ ВОЇНІВ і ЗУСТРІЧ З ОФІЦЕРАМИ УКРАЇНСЬКИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ

Кожного року, на початку листопада, українська громада Торонта відзначує пам'ять воїнів, які згинули в боротьбі за свободу Канади й України, перед Пам'ятником полеглим воїнам-українцям Канадських збройних сил в Українсько-канадському парку. В останніх роках у відзначеннях беруть участь українські офіцери, які перебувають на навчанні англійської мови в таборі канадського війська Camp Borden.

В неділю, 6 листопада 2005 року, після Панахиди, яку відправили єпископ УКЦ Степан Хміляр із священиками українських церков, відбулося покладання вінків. Від Королівського Канадського Леґіону, Українського відділу поклали вінок заслужені українські ветерани: офіцер Канадської армії, колишній міністер провінційного уряду дост. Іван Яремко і офіцер Армії Андерса у складі Британської 8-ї Армії Дмитро Назаревич, удекорований за відвагу у боях за Монте Косіно в Італії під час Другої світової війни.

Прапороносцями Станиці були Іван Крупка і Іван Бурда, які з іншими побратимами усіх українських ветеранських організацій маршували від місця збірки до пам'ятника.

Промовляв ветеран теперішнього канадського летунства капітан Богдан Соханівський. Він підкреслив велику допомогу й жертовність канадських українців у 2-ій світовій війні та боротьбу



Складають вінок від Братства дивізійників, зліва: Василь Чупринда, Лев Бабій, супроводжувач Леґіону Михайло Назаревич.

Фотографував Іван Корець

українців за свою державність, що врешті здійснилася в 1991 році.

Крім нього, промовляли: посол до Федерального парляменту Борис Вжесневський, генеральний консул України д-р Ігор Лоссовський, голова КУК Маркіян Швець, а від офіцерів з України полк. Ігор Одноралов.

Згодом відбулася зустріч з українськими офіцерами, яку влаштовують ветеранські організіції по черзі. Цього року припала черга на Станицю Братства дивізійників.

Зустріч відбулася в залі УНО на вул. Блюр захід. Присутніх приблизно 50 представників організацій та 12 офіцерів. Господарем був голова КУ Лев Бабій. З словом виступили: д-р Ігор Лоссовський, Маркіян Швець і полк. Ігор Одноралов. Кожний офіцер теж коротко розповів про свою службу у війську та про себе.

Р.КОЛІСНИК

ЗУСТРІЧ—ПРИМИРЕННЯ ВЕТЕРАНІВ 2-ої СВІТОВОЇ ВІЙНИ

З ініціятиви генерального консульства України, в ресторані „Золотий лев", відбулася перша такого роду зустріч, у якій взяли участь ветерани УПА, Червоної армії, 1-ої УД УНА, Канадського легіону, УСГ, а також офіцери Збройних сил України, які проходять навчання в Канаді, були теж керівники громадських організацій, україномовні медії (близько 80 осіб). Зустріч відбулася 10 листопада 2005, напередодні державного свята Дня пам'яті полеглих



Лев Бабій, голова КУ Братства кол. вояків 1-ої УД УНА і полковники Збройних сил України–Ігор Одноралов (зліва) і Сергій Гніденко.
Фотографував Іван Корець

вояків, що припадає на 11 листопада, в контексті Року ветеранів, проголошеного Урядом Канади. Ведучий програмою: генеральний консул д-р Ігор Лоссовський.

Історик проф. О. Субтельний на початку підкреслив, що 2-гу світову війну розпочали тоталітарні режими, спочатку союзники, а згодом запеклі вороги. Україна була окупована й у тій війні українці змушені були воювати одні проти одних. За ідею української державности вони вмирали. Повинно прийти до порозуміння поміж ветеранами, хоч би так, як в Еспанії.

Під час зустрічі показано телефільм «Між Гітлером і Сталіном. Україна в 2-ій світовій війні», українською мовою, в якому, між іншим, дав інтерв'ю про Українську дивізію д-р М. Малецький, кол. голова ГУ Братства дивізійників. Цей фільм продукції Дослідно-документаційного центру в Торонті (УКДДЦ) демонстрували цього року в Україні.

Професор соціології Торонтського університету В. Ісаїв, голова УКДДЦ, підкреслив, що український народ у тій війні не стояв осторонь пасивно, а активно боронився перед ворогами. Боротьба за незалежність України не нове явище, а історична тяглість. Україна втратила під час голодоморів і війни половину свого населення. Була зруйнована у війні. Боротьба залишила психологічні наслідки на спосіб думання українського «я». Як пояснити й поєднати в теперішній Українській державі те, що брат виступав проти брата? Червоноармійці не воювали за Сталіна, а проти Гітлера, упівці воювали не за Гітлера, а проти Сталіна. Так діється, коли нема власної держави.

Проф. П. Потічний ствердив, що УПА не воювала проти Червоної Армії, а проти каральних військ НКВД. В УПА служили інші національності, навіть росіяни. Боротьба була жорстока. Проте ми зберегли свою культуру. Чи правильно чи ні, але робили в ім'я ідеї— соборної незалежної України.

На зустрічі були представники громадських організацій, зокрема голова СФУЖО М. Шкамбара, голова відділу КУК М. Швець, голова ОУК О. Романишин, міністер І. Яремко.

Була дискусія, в якій прихильно висловлювалися за примирення ветеранів, однак ветерани ЧА не виступали. Щойно в інтерв'ю, показаних на телепрограмі, деякі з них висловлювали свої думки про примирення. Однак не було в них ясного погляду.

Спонсорами зустрічі були Генконсульство України в Торонті, Кредитова спілка „Будучність" і Українська кредитова спілка.

Р. КОЛІСНИК

У ФРАНЦІЇ ВШАНУВАЛИ УКРАЇНСЬКОГО ГЕРОЯ



("ВВС"). –Пилип Коновал–єдиний кавалер найвищої військової відзнаки Британії–Вікторіянського хреста.

У Франції в понеділок, 22 серпня, відкрили меморіяльну дошку героєві Першої світової війни українцеві за походженням–Пилипові Коноваловi.

Ця подія відбулася у м. Ленс поблизу поля бою, де він у серпні 1917 року вийшов на вершини вояцької мужности і героїзму.

Капрал Коновал воював у канадському експедиційному корпусі і став єдиним українцем нагородженим за мужність у бою найвищим орденом Британської імперії–Вікторіянським хрестом.

В імені української спільноти Канади на відкритті пропам'ятної таблиці в честь Пилипа Коновала д-р Любомир Луцюк сказав: „Сьогодні хоробрість Коновала уже відзначено пропам'ятними таблицями не лише скрізь в Канаді і в його родинному селі Кутківцях, що на Поділлі в Україні, але тут поблизу горба №70, де він доказав ділом своє бажання воювати за свободу країни, де воля, братерство і рівноправність були проголошені ідеалами, за які усі праведні чоловіки і жінки мають боротися. Від імени української канадської спільноти і наших прихильників тут, у Франції, Канаді, Україні і Великобританії складаємо подяку усім, хто причинився до сьогоднішнього акту визнання. Цим ми вшановуємо не лише пам'ять Пилипа Коновала, але також тисяч інших канадських воїнів, які прибули сюди більше ніж 90 років тому і багато з яких тепер спочиває у французькій землі, розплатившись найвищою ціною–життям–у Великій Війні за Цивілізацію".

Напис на пропам'ятній таблиці на пошану Пилипа Коновала є трьома мовами: українською, англійською і французькою.

Окрім заслуг у визволенні від німців Франції, він також відзначився у висадці союзників проти більшовиків на російському далекому сході.

Як вважає канадський історик Любомир Луцюк, Пилип Коновал, можливо, сподівався дістатися таким чином до свого рідного села на Хмельниччині, звідки він виїхав на заробітки до Канади перед війною і де мешкала його дружина і донька.

За іронією того часу, українці в Канаді, які були походженням з Австро-Угорщини, були інтерновані, оскільки та держава воювала з союзниками.

Організаторами цього заходу були відділ ч. 360 Канадського Королівського Леґіону у співпраці з мерією м. Ленс, Royal Westminster Regiment Association і Українською Канадською Асоціяцією Громадянських Свобід, головою якої є адв. Іван Григорович, а д-р Любомир Луцюк керівником дослідного відділу асоціяції. У заході теж взяли участь урядові представники України, Франції, Великобританії і Канади.

ПОБРАТИМИ У БРИТАНІЇ ВШАНУВАЛИ ПАМ'ЯТЬ Д-РА М. МАЛЕЦЬКОГО

Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців у Великобританії звернулася до Крайової Управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Канаді. щоб у їх імені зложити вінок на гробі д-ра сотника Мирослава Малецького, кол. голови ГУ, голови Світової Ради Комбатантських Організацій і редактора журналу „Вісті комбатанта", похованого на дивізійній секції цвинтаря св. Володимира в Оквіл.

У 40-й день (21 вересня 2005 року) від його смерти (13 серпня 2005) делеґація в складі: М. Головатого–голови ГУ, Л. Бабія–голови КУ і членів ГУ А. Коморовського, М. Ромаха і Р. Колісника, в присутності дружини Покійного інж. Кароліни та його дітей і внуків, зложили вінок з написом: „Побратимові М. Малецькому на вічну пам'ять–ОБВУ, Великобританія".



Делеґація з вінком під пам'ятником „Борцям за волю України", зліва: М. Ромах, А. Коморовський, М. Головатий, Л. Бабій, Р. Колісник.

У видавництві Головної Управи Братства появилася нова книжка д-ра Василя Вериги п. н. **„Слідами батьків: нарис історії 30-го полка дивізії „Галичина"**–2-го полку 1-ої Української Національної Армії". Тоді як загальні історії Дивізії обговорюють діяльність куренів і полків та їхніх командирів, „Слідами батьків" обговорює життя і сотень, і чот та рядових вояків, що вони робили, чим займалися і т. п. 243 сторінки і коштує 20 дол. (з поштовою пересилкою). Книжка отримала прихильні рецензії в Україні і в діяспорі. Замовляти можна у адміністрації „Вістей комбатанта".

Галицьке Братство

ЛИСТ З ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА

Дорогі Побратими!

Хоч положення ветеранів УНА в області, місті Івано-Франківську та в цілому в Україні складне, члени станиці не думають здаватися. Будемо далі боротися за свої права і за справедливість та правду, поки ще маємо сили в головах і руках. Так вирішено на загальних звітно-виборних Делеґатських Зборах Станиці.

Хоч ми чули у Львові, на засіданні КУ, що не треба понижатися і випрошувати визнання, на нашу думку, ми не можемо мовчати, хоч нас дуже мало залишилося, бо тоді про нас зовсім забудуть і подумають, що за нами дійсно є якісь злочини проти людства і що ми дійсно були коляборантами.

Ми тут у станиці зверталися до високих влад у Києві та отримували від них відписки, мовляв є комісія, яка провіряє не тільки ОУН-УПА, але також дивізію, отже, зачекайте на результати, або зовсім не отримували відповідей.

До місцевих влад ми ходили також особисто і отримували запевнення, що місцева влада мусить до виборів до Верховної Ради чекати, бо місцеве визнання дивізійників може пошкодити Президентові Ющенку і його партії на виборах. А ось після виборів, коли він переможе, тоді його більшість у ВР визнає ОУН-УПА на державному рівні, а місцева влада тоді визнає ветеранів Дивізії. Це теж очевидна „обіцянка-цяцянка", бо що буде, коли партія Ющенка не виграє? Отже, ми тут на місці далі будемо боротися. Місцева преса не хоче нас друкувати.

Деколи буває прорив, посилаю копії статтей, які лежать в редакціях майже рік. Минулого місяця був в Івано-Франківську побр. М. Когут з Торонта і при мені віддав гол. редакторові газети „Галичина" статтю, що її й досі не надруковано. Посилаю копії деяких статтей. Перший раз газета КУН „Надія і держава" помістила мою статтю про І. Рембаловича (скорочено). Показано нам також фільм про дивізію „У рамках долі" Т. Химича. Фільм про дивізію „У рамках долі" варто би показати по всій Україні, або хоч би відеокасети.

Також ми бачили фільм „Молитва за Мазепу". Там є фраґмент, що Червона армія, коли в 1944 р. зайняла Молдавію, то викинула з могили останки Мазепи, а якийсь маршал стоїть і дає команду стріляти з автоматів офіцерам і солдатам до останків гетьмана. Цар Петро І в присутності Патріярха, що кидає анафему на Мазепу, пісяє на чучело Мазепи, яке пізніше спалюють. Тому не показують фільм.

***Володимир МАЛКОШ,** 12 грудня 2005 р.*

Вияснення Управи Станиці

Час іде і по собі залишає різні наслідки, які не поминули й нашу Станицю. У 2005 році з управи нашої Станиці відійшли у вічність Лев Бекесевич, касир Михайло Мельник і голова Петро Дем'янюк, який по смерти секретаря Маркіяна Комара у 2003 році виконував і його функцію. Його довга хвороба дещо припинила нормальне функціонування Управи. Врешті на останньому засіданні, на пропозицію побр. І. Кушніренка, переформовано склад Управи: на голову покликано побр. **Маркіяна Когута**, діловодство скарбника перебрав побр. **І. Кушніренко**.

З огляду на такі обставини річні загальні збори не відбулися на час. Управа перепрошує за припізнення діяльности, однак ці справи наладнає і відбуде загальні збори, згідно з статутом. Не зважаючи на виниклі обставини, Станиця продовжувала свою діяльність, є членом КУК, Відділ Торонто, члени Станиці беруть участь у заходах КУК та імпрезах інших організацій.

Коляда 2005

Пожертви на Коляду в 2005 році, як допомогу побратимам в Україні, принесли 4 145 дол. Щиро дякуємо жертводавцям.

61-ша річниця боїв під Бродами

В четвер, 21 червня, Станиця відзначила цю річницю відправою Панахиди в церкві св. о. Николая, з участю членів українських ветеранських організацій з прапорами та громадськістю. Проповідь сказав о. д-р Роман Лобай. Станиця провела збірку на Братство охорони воєнних могил „Броди-Лев", роздаючи видані жетони в пам'ять цих роковин. Збірка принесла 350 дол.

Станиця була господарем 28-го Крайового делеґатського з'їзду

Господарем З'їзду, котрий відбувся 7 вересня 2005 в залі УНО, була Станиця Торонто. На З'їзд прибуло 24 делегати. Гостей було 3.

Присутній був представник Ґалицького Братства Роман Шумський зі Львова. Він прибув з візитою до своєї сестри д-ра Ірини Мороз, і підчас кількамісячного перебування він встановив побратимські контакти з членами Управи. Слід відзначити особливу увагу побр. В. Чупринди, М. Рудзіка та д-ра Б. Лялюка, котрий влаштував перед його від'їздом „прощальний вечір". (Див. спогад Романа Шумського, ст. 67).

У попередньому обіжнику Станиці та в дописі про З'їзд в ч. 4 „Вістей комбатанта" було пропущено у складі Крайової управи прізвище побратима ***мгра. Михайла Ромаха.*** *Перепрошуємо за помилку.*

За Управу Станиці:

В. Любка—протоколярний секретар

Д-р Володимир ТРЕМБІЦЬКИЙ

КИЇВ ВІДЗНАЧИВ ЯРОСЛАВА БАБУНЯКА

Маестро Ярослав Бабуняк, кол. хорунжий Української дивізії, пройшов воєнні дороги з зброєю і бандурою. Згодом продовжував музичну діяльність в полоні в Італії, а в Англії вже в 1949 р. організує змішаний, а згодом чоловічий хор „Гомін", який став репрезентативною мистецькою одиницею Союзу Українців у Великобританії. Хор став гордістю світового українства, в тому числі й на рідних землях.

Ярослав Бабуняк видатний хормайстер, лавреат престижних міжнародних фестивалів у солоспівах (бас, баритон), грі на бандурі.

Нагороджений багатьма відзначеннями, йому першому у західному світі за указом Президента України надано високе мистецьке звання „Заслужений діяч мистецтв України за вагомий особистий внесок в утвердження міжнародного авторитету України, зміцнення співробітництва і дружніх зв'язків з історичною батьківщиною та з нагоди 10-ї річниці незалежности України".

8 листопада 2005 р., в домі п-ва Бабуняків у Манчестері секретар посольства України Всеволод Роговий у Великобританії вручив альбом м. Києва з дедикацією посольства. Теж передав герб Києва та посвідчення на медалю „Заслуженого діяча мистецтв".



Герб Києва



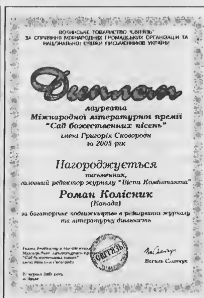
Зліва Ярослав Бабуняк і Всеволод Роговий.

РОМАНА КОЛІСНИКА НАГОРОДЖЕНО В УКРАЇНІ


"ТРІУМФ"

Нагороджується

Роман КОЛІСНИК


ВОЛИНСЬКЕ ТОВАРИСТВО "СВИТЯЗЬ"
ЗА СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА
НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ

Диплом

лауреата
Міжнародної літературної премії
"Сад божественних пісень"
імені Григорія Сковороди
за 2005 рік

Нагороджується
письменник,
головний редактор журналу "Вісті Комбатанта"

Роман Колісник
(Канада)

за багаторічне подвижництво в редагуванні журналу
та літературну діяльність

СВИТЯЗЬ

Василь Слапчук

Чернігівський інтернаціональний центр за сприяння Національної Спілки письменників України та міжнародних громадських організацій нагородив письменника Міжнародною літературною премією „Тріумф" за сатиричні твори на сторінках української періодики Канади.

Волинське товариство „Свитязь" за сприяння міжнародних громадських організацій та Національної Спілки письменників України нагородило Дипломом лавреата Міжнародної літературної премії „Сад божественних пісень" ім. Григорія Сковороди за 2005 рік письменника й редактора журналу „Вісті комбатанта" за багаторічне подвижництво в редагуванні журналу та літературну діяльність.

СТРІЛЕЦЬКИЙ ГУРТОК 1963-1986 РІК

У 1963 році ентузіясти стрілецького спорту заснували Стрілецький гурток при Станиці Братства Торонто. Ініціятором був Юліян Вільшинський, який очолив Стрілецький гурток. Почалась будова стрільниці на оселі „Ґоверля" (т. зв. „Дивізійна оселя"), яка дала площу. Будовою зайнявся В. Тивонюк, при допомозі заінтересованих в цьому членів Станиці. Також побратими В. Тивонюк, В. Гузар і В. Ґуляк давали до диспозиції свої дачі в часі стрілецьких змагань.

Збудована стрільниця була апробована Міністерством оборони. Виготовлено правильник, згідно з яким проводилися змагання, як групових команд, так і поодиноких стрільців. Змагання відбувалися ранньою весною, восени та зимою. Кожного року змагання відбувалися за першенство поодиноких стрільців за чаші: 1-ше, 2-ге і 3-тє місце. За переходову чашу змагалися команди Станиць Торонта, Гамільтону і Ст. Кетеринс.



На стрільниці, зліва клячать: І. Гусак., М. Засідко, В. Радевич, А. Роговський, Ю. Вільшинський, Я. Слободян, М. Піцюра; стоять: С. Ґуляк, Міськів, В. Гузар, Д. Ковч, В. Тивонюк, Е. Коструба, Р. Колісник, Я. Ґунька, М. Малецький, М. Рудзік, Л. Андрійчук, А. Семанишин.

Старанням гуртка було зорганізовано змагання молодіжних команд: Пласт, СУМ, і ОДУМ за переходову чашу. Вони кілька разів брали участь, а на останніх змаганнях чашу здобула СУМ.

Останні змагання відбулися 17 листопада 1985 року між командами Станиці Торонта і Гамільтону, де переходову чашу завоювала команда Гамільтону. З часом діяльність занепадала, щораз менше учасників

з'являлося на змагання, і так 1986 р. Стрілецький гурток самозліквідувався. У пам'яті учасників залишились гарні спомини незабутніх зустрічей на стрільбищі, де в дружній атмосфері проводили спортово-відпочинковий час.

Всі видатки: будова стрільбища, всі потрібні речі до проведення стрільбищ покривались учасниками стріляння та нашими спонсорами, між якими слід згадати Маріяна Когута і Степана Ґулу.

Ю. ВІЛЬШИНСЬКИЙ

ВІДЗНАЧЕННЯ АВТОРА ІСТОРІЇ ДИВІЗІЇ МАЙКЕЛА МЕЛЬНИКА

21 червня 1999 року Братство кол. вояків 1-ої УД УНА відзначило Майкела Мельника Золотим хрестом за особливі заслуги. Зустріч відбулася в домівці СТ „Україна", Торонто (Див. „ВК", ч. 4, 1999 і ч. 2, 2004).



На світлині (зліва), сидять: Ярослав Куницький, Андрій Коморовський, Майкел Мельник, Лев Бабій (голова КУ), Роман Колісник, д-р Василь Верига; стоять: Мирон Пазій, Іван Падик, Степан Ґорлач, Михайло Василик, Михайло Рудзік, Степан Климців, Михайло Грицишин, д-р Василь Сірський, Ярослав Ґунька, Микола Засідко, Ярослав Гнатків, Микола Бойко, Лев Бекесевич, Василь Чупринда, Евген Логаза, Петро Дем'янюк (голова Станиці).

P.S. Повний наклад книги–1600 примірників–в ціні 50 анг. фунтів (80 ам. дол.) розпродано й видавництво плянує другий наклад. Тепер М. Мельник працює над історією полону УД.

ПРЕСОВИЙ ФОНД

В днях від 1 листопада 2005 р. до 31 січня 2006 р. надійшли такі вплати на розбудову журналу:

по дол. 5.00: М. Щербанюк–Торонто, В. Свобода–Монтреаль, Б. Кандюк–Нью-Йорк **разом 15.00**

по дол. 10.00: В. Катереняк–Торонто, Моліцький–Англія **разом 20.00**

по дол. 15.00: Т. Повідайло–Квебек, Д. Салючок–Торонто, Б. Баб'як–Монтреаль, В. Король–Флорида, Я. Колодій–Пенсільванія, С. Секрета–Нью-Йорк, М. Височанський–Квебек, Р. Бойко–Квебек, М. Білик–Торонто, О. Лишнецький–Нью-Джерсі, пані Е. Швець–Торонто, П. Ґелей–Торонто, пані О. Бойко–Едмонтон, Р. Хоміцький–Онтаріо, І. Дудусь–Торонто, С. Климців–Торонто, І. Савка–Сидней, Г. Савка–Україна, А. Савка–Україна **разом 285.00**

по дол. 20.00: М. Дендера–Торонто, М. Бохно–Торонто, Е. Бочан–Торонто **разом 60.00**

по дол. 25.00: В. Мотика–Флорида, М. Рудзік–Торонто, Я. Ґородник–Ґамільтон, П. Макрич–Нью-Ґавен, Н. Бурбеля–Нью-Джерсі, О. Шайда–Ст. Кетеринс, В. Цепенко–Флорида **разом 125.00**

по дол. 30.00: М. Романюк–Вінніпеґ **разом 30.00**

по дол. 35.00: М. Маців–Монтреаль, А. Дрецейко–Саскачеван, І. Давидович–Монтреаль, Р. Стефаник–Нью-Йорк, Я. Сиваник–Саскатун

разом 175.00

по дол. 50.00: В. Мота–Монтреаль, Станиця Детройт, д-р Е. Стецьків–Флорида **разом 150.00**

Е. Корчак–Франція **204.00**

Як нев'янучий вінок...

В шосту річницю смерти сл. п. хорунжого д-ра Мирослава Мичковського, замість квітів на „ВК" жертвує дружина Любомира **40.00**

Замість квітів на свіжу могилу бл. п. Мужа Івана Лоґуша жертвує на „ВК" горем прибита дружина Ірена **200.00**

В незабутню пам'ять бл. п. братів Ярослава та Володимира Кришталовичів на розбудову „ВК" жертвує брат Ігор **100.00**

Як нев'янучий вінок на могилу друга та побратима бл. п. Романа Явнюка складає пожертву на пресфонд „ВК" Ігор Мірецький **100.00**

На видавничий фонд „ВК" в пам'ять недавно померлого

побратима Степана Романика, голови Станиці Братства у Філядельфії, жертвує Ю. Ференцевич **25.00**

Замість квітів на могилу, у пам'ять св п. Побратима Степана Романка, голови Станиці Братства Дивізійників у Філядельфії, жертвують на пресфонд „ВК": **50 дол. :** Ярослав і Калина Козаки; **по дол 25 дол.:** Петро і Марія Кондрати, Іванна Мазурок: **по 20 дол.:** Ігор Чижович, Стефан Ярема, Марія і Теодор Олійники, Володимир Яримович; **по 10 дол.:** Зеновій Яримович, Микола Бойчук, Григорій Походжай **разом 210.00**

В незабутню пам'ять Побратима Михайла Білика, секретаря Станиці Братства Дивізійників у Філядельфії, жертвують на пресфонд „ВК": **по 50 дол.:** Мирон і Святослава Біласи, Олександер і Іванна Білики; **40 дол.:** Богдан і Роксоляна Сірі; **по 25 дол.:** Петро і Марія Кондрати, д-р Ярослав Заліпський, Володимир Романів, Ліда і Зенон Завадовичі, Іванна Мазурок; **по 20 дол.:** Микола Бойчук, Стефан Білик, Ярослав і Степанія Колодії **разом 325.00**

Як нев'янучий вінок на могилу коханої дружини Наді Коструби, котра відійшла у вічність 21 лютого 2004 р., жертвує на розбудову журналу „ВК" горем опечалений муж Евген Коструба **1000.00**

У ПАМ'ЯТЬ св. п. ОРЕСТА ЩУРА на допомогу інвалідам 1 УД УНА в Україні склали

(продовження з „ВК"ч. 4, 2005 року):

300 дол.: Гук Євгенія з дочками–Торонто; **200 дол.:** Храплива Марія–Матаван, Н. Дж.; **по 100 дол.:** Крупа Любомира і д-р Теодосій–Морріставн, Н. Дж., Гойдиш Евстахія–Вестбурі, НЙ, Бень Тереса–Сілвер-Спрінґс, Мд., Огаренко Любомира–Чікаґо, Мариняк Марія і д-р Олег–Вернон, БК, Ґанкевич Ольга–Міссіссаґа; **по 50 дол.:** Воронін Олександер–Сілвер-Спрінґс. Мд., Даниленко Наталія–Сомердейл, Н. Дж., Кузишин Оксана–Фордс, Н. Дж., Кохановська Ґалина–Торонто, Якібчук Зена й д-р Юрій–Ст. Кетринс, Бошко Оксана–Торонто; **по дол. 25:** Чмола Ольга–Депю, НЙ, Юзенів Олександра–Нью-Йорк, Кіцюк Ярослав–Йонкерс, НЙ, Цьолко Люба–Чіктоваґа, НЙ, Бережницька Оксана–Баффало, НЙ; **20 дол.:** Когут Микола–Лювен, Бельгія **разом 1545.00**

Разом 3364,45 дол. післано до Галицького Братства в Україні.

Щиро дякуємо всім жертводавцям,
котрі не забувають про піддержку журналу.

За Крайову управу: Л. Бабій–голова, І. Кушніренко–касир



Відійшли у вічність...

МИХАЙЛО БІЛИК

1.I. 1924 – 9.XII. 2006



Похоронні відправи відбулися в четвер 15 грудня 2005 р. в українській католицькій церкві Христа Царя, а відтак на цвинтарі св. Марії у Факс-Чейс, ПА, США.

Посмертна згадка

Сьогодні ми попрощали на дорогу до вічности нашого бойового товариша і заслуженого громадського діяча Міська Білика. Ще так недавно він розважав нас на дивізійних вечірках своїми вдалими монологами і жартівливими гуморесками і ми називали його дивізійним „Баб Гопом". Але як писав Шевченко, до нього закрався грізний косар, „що не мина і царя", і перетяв нитку його трудолюбивого життя та спрямував його на неповоротний шлях, що веде до містерійної вічности, де немає ні болісні, ні печалі, но жизнь безконечна...

Місько–це наш стриєчний брат. Він народився у патріотичному селі Свистільниках, що на Рогатинщині. Той, хто знає нашу улюблену стрілецьку пісню „Як з Бережан до кадри січовики манджали", то догадається, що ця „кадра" наших усусусів була приміщена саме у нашому селі Свистільниках. Там народився Місько і я, а також двоє моїх братів. Там ми виростали, учились у сільській школі, а потім вписались до української гімназії у Станиславові (тепер Івано-Франківськ), там учились, а також працювали конспіративно у таємних звенах ОУН. А коли почався набір до дивізії „Галичина", ми були одними із перших, що зголосились добровільно до її рядів. А за нами пішли й інші наші ровесники.

Після нашого рекрутського вишколу в Нойгаммері, нас приділено до курення радіозв'язку. До нього був також включений і Місько. Після того ми знову разом брали участь у небезпечних воєнних акціях на Словаччині, в Юґославії і в Австрії. А по капітуляції Німеччини ми знову опинились разом, крім його брата, в англій-

ському полоні в Ріміні, Італія.

І саме там, у полоні, Місько одержав болючу звістку з України. Його батько, який перевозив таємно харчові продукти для наших упівців, загинув трагічно від куль московських каґебістів поблизу своєї хати, а за кілька тижнів, у розпачі за своїм чоловіком померла і його мати. Місько пережив цю родинну трагедію дуже боляче. В хаті залишилась його одинока сестра круглою сиротою і Місько допомагав їй, чим міг, впродовж довгих років.

Перебуваючи постійно у Філядельфії. після переїзду з Англії, Місько відразу тут включився до громадської праці. Але з особливим запалом він довгі роки працював у Станиці Братства дивізійників на пості секретаря аж до кінця свого життя. Його патріотична наснага надавала динамічного імпульсу кожному членові нашої Станиці, які його поважали і любили. Але Місько перейшов безповоротно свій життєвий рубікон. Його невиліковна хвороба позбавила його ентузіязму і зруйнувала його особисте „контра спем сперо" (проти надії сподіваюсь)...

І Місько знав докладно, що йому зближається кінець. Це я відчув у розмові з ним. Він бачив кінець своєї життєвої мандрівки– він бачив цю останню зупинку, на якій майорів таємничий напис „смерть". Він бачив ключ відлітаючих журавлів, які прощали його тужливим співом „кру, кру, кру"! І ми знаємо, що йому: „останній уже раз заграють тони Ліпта... І скотиться зоря самітня за обрій... Ми спомини сумні про тебе, Місько дорогий, з собою заберем в заулки темні міста"...

Прощай же наш незабутній побратиме. Нехай гостинна американська земля буде Тобі такою привітною, як наша рідна українська, а пам'ять про Тебе між нами буде довготривалою. Твоїй дружині і родині складаю від нас усіх вислови глибокого співчуття.

Вічна Йому пам'ять!

Олександер БІЛИК

ІВАН ЛОЩУК

27.IX. 1927 – 17.10. 2005



Іван Лощук був один з п'яти побратимів дивізійників, які відійшли у вічність в часі п'яти місяців 2005-го року в Едмонтоні. Інші: Пилип Косик, Михайло Боднарук, Дмитро Радьо і Семен Костюк. Можна сказати: „Відлітають сірим шнурком...", залишаючи ще в станиці Братства 30 членів з колишніх 134 дивізійників в Едмонтоні.

Іван Лощук народився в селі Заривинці Бучацького повіту. Став вояком дивізії „Галичина" в червні

1944 р., де був приділений до гарматної батерії, маючи функцію радиста. З дивізією пройшов решту воєнного часу на Словаччині і в Австрії під Фельдбахом, звідки після капітуляції Німеччини опинився в полоні в Італії, а дальше в Англії, де в 1948 р. був звільнений з полону. До Канади Іван прибув 1951 р., де через 3 роки працював на півночі при встановленні оборонної радарної сітки, т. зв. DEW Line, а через 43 роки був знаний в Едмонтоні як „таксі драйвер"–таксист в трьох різних компаніях. Членом Братства Іван був від початку його заснування та був сталим передплатником „Вістей комбатанта". Був він також членом Ліґи Українців Канади та клюбу сеньйорів, на сходини яких і на різні імпрези завжди учащав, помимо труднощів мобільности після ампутації долішньої частини одної ноги.

В Едмонтоні Іван одружився з Іриною Ґлова, урядничкою в статистичнім бюрі посілостей. В родині було 3 дочки: Анна, Віра і Оля та 11 внуків.

Похорон відбувся з церкви св. Юрія Побідоносця на цвинтар св. Михаїла. Побратими попрощали свого друга почесною стійкою з прапором в часі панахиди і відспіванням „Видиш брате мій..." на цвинтарі. В часі похоронної гостини пані Ірина подякувала всім за участь в похороні, а в пам'ять свого мужа пожертвувала 200 долярів на допомогові цілі Братства. Даток переслано до Крайової управи Братства для відповідної розпорядимости.

Б. Небожук
станичний секретар

СТЕПАН РОМАНКО

20.I. 1926 – 17.XI. 2005



Відійшов від нас у вічність наш побратим і щирий друг, бл. п. Степан Романко, людина непересічної інтеліґенції, культури і знання, а пошана до нього серед наших дивізійників та української громади була подивогідною.

Степан народився в галицькій Україні на Самбірщині. В Самборі він закінчив початкову школу і учительський семінар. У 1944 році зголосився до Дивізії „Галичина" і відбув рекрутський вишкіл в Чехословаччині, а згодом службу в 14-му артилерійському полку, брав участь у бойових діях у Словаччині, в Юґославії і Австрії.

Після капітуляції Німеччини в 1945 році, перебуває в англійському полоні, спочатку в Белярії, а відтак в Ріміні, Італія. Цей табір був гарно зорганізований. Крім мистецьких і спортивних об'єднань, там було створено чисельні висококваліфіковані курси з різних практичних ділянок. Найбільше успішно діяли матуральні курси, які дали можли-

вість молодим воякам Дивізії закінчити середню освіту іспитом зрілости. До них належав і Степан Романко. Після переїзду до Англії, Степан дістав можливість одержати стипендію на студії у Мадридському університеті у 1952 році, де закінчив фармацевтичний факультет у 1959 році, у тому ж році переїхав до Америки, поселившись у Підсбурґу, Па. Але інтелектуальна вдача Степана не дає йому спокою і він у Пітсбурґському університеті завершує свої студії ще одним дипломом з біології.

Опісля він одружується і переїжджає до Філядельфії. Але і тут його аґресивний інтелект запровадив його до Сан Джозеф університету, де він закінчує дипломом хемічної інженерії. Ми, його приятелі, жартома називали його „містер трьох дипломів". У подальшому житті у нього було двоє дітей: син і дочка лікарка.

Степан був дуже активним у громадському житті. Він був головою Братства Дивізійників у Філядельфії, скарбником Української Федерації Америки, діловодом Суспільної Служби Комбатантів, членом дирекції УОКЦентру, членом управи УСО „Тризуб", членом управи Українських Сеньйорів. Степан пожертвував поважну грошову суму на будову католицької церкви у його рідному селі в Україні.

Нехай пам'ять про цю заслужену людину, вояка, науковця і патріота буде між нами довготривалою, а гостинна американська земля буде йому легкою. Родині Покійного управа Станиці та її члени складають щирі співчуття.

Олександер БІЛИК

Д-р ЯРОСЛАВ ПЕТРУЩАК

13.III. 1923 – 2.XI. 2005



На 83-му році життя відійшов у вічність член колишнього Студентського Товариства „Обнова", Відділу Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії та опісля Української Асоціяції в Еспанії д-р медицини Ярослав Петрущак.

Покинув горем прибитих дружину Марію Люз, двох синів Андрія і Михайла та друзів, членів Української Асоціяції в Еспанії.

Ярослав народився в Кристинополі біля Сокаля, в сім'ї учителів. По закінченні гімназійного навчання в Сокалі почав студіювати медицину у Львові. Разом зі своїми університетськими друзями вступив у ряди Української Дивізії „Галичина". Після рекрутського вишколу Ярослав працював як санітар у дивізійному шпиталі. По капітуляції Німеччини він попав до табору полонених в Ріміні, Італія, де продовжував працю санітара.

Коли за старанням Архиєпископа Івана Бучка були виєднані стипендії на студії в Еспанії , він був включений до групи перших 18 студентів. Від кінця грудня 1946 року

до весни 1952 року, будучи стипендистом еспанського благодійного товариства "Obra Catolica de Asistencia Universitaria", студіював медицину у Мадридському університеті. Після здобуття в 1955 році ступеня доктора медицини і хірургії працював в Анастезіологічному Центрі Мадриду.

Разом зі своїми рімінськими друзями заснував в 1947 році Товариство Українських Студентів „Обнова", щоб дати знати еспанцям, хто ми та чому покинули Батьківщину. Маючи гарний голос і здібності до українських танців, він включився до хору „Обнова", який давав концерти співу і танцю.

По закінченні студій, Ярослав одружився з докторкою медицини Марією Люз і в 1959 році вони еміґрували до США, де після нострифікації своїх студій, працював спочатку в Memorial Hospital, Johnstone, PA, а опісля як Assistant Professor of Clinical Anesthesiology. University of Pittsburgh School of Medicine. Був членом American Society of Anesthesiologist і Ukrainian Technological Society of Pittsburgh та був співавтором чисельних наукових праць з ділянки своєї професії.

Будучи на пенсії, Ярослав повернувся до Еспанії, де помер.

Похоронні відправи відбулися на цвинтарі і в церкві Буен Суцесо 6 листопада 2005 р., де о. Іван Липка, в присутності його друзів та членів Української Громади, відправив Панахиду.

Він теж згадав усіх покійних членів нашої Громади: інж. Барабаша Романа, д-ра Бучинського Дмитра, його дружину Іванну і сина Ярополка, інж. Ваврова Романа, проф. Варжанського Всеволода, фармацевта Войцєха Романа, мґр. Волинського Миколу, д-ра Гавриша Степана, інж. Ґичку Михайла, о. Давидка Маріяна, д-ра Кострубяка Василя, мгр. Листка Андрія, д-ра Левицького Ростислава, інж. Маслія Дмитра, мґр. філософії Музичку Степана, мґр. Пласкача Богдана, інж. Романика Нестора, д-ра Скоробогатого Анатолія, економіста Ярослава Тріску, інж. Угрина Любомира. політолога Федюка Семена і д-ра Яримовича Ярослава.

Українська Асоціяція в Еспанії

МИРОСЛАВ ГЕЛЬО

18.I. 1921 – 17.IX. 2005



Мирослав (Славко) Ґельо народився в м. Добромиль, Львівської області. Українську гімназію закінчив у рідному місті, а після того вступив на курси лісничих і в цій ділянці працював до часу, коли вступив у ряди Української Дивізії „Галичина". Він був учасником боїв під Бродами, а також–в Юґославії та Австрії.

Після закінчення війни Славко перебував в таборі полонених в

Ріміні, Італія. Там він був активним у групі таборового театру, і мав замилування до музики, граючи вміло на акордеоні.

Після перебування в таборі полонених Славко перейшов до Австрії і там одружився з Іреною Скалатською, а після того молоде подружжя еміґрує до Австралії і там вони живуть до 1958 року, а відтак виїжджають на сталий побут до Америки і поселяються у Філядельфії. Тут Славко відкриває свою власну кравецьку майстерню і т. зв. „драй клінер". Після тривалого періоду він продає своє підприємство і включається до стейтової праці у Пенсильванії, а також виконує обов'язки „вард лідера" (провідника) у республіканській партії аж до часу своєї емеритури. З цього приводу він теж багато допомагав нашим людям у різних проблемах.

Славко був веселої вдачі, дуже привітний і жартівливий. Був щирим українським патріотом і щедро допомагав нашим церковним і громадським організаціям і установам. Славко був прикладним мужем і люблячим батьком своїх чотирьох синів та добрим дідусем сімох внуків і трьох правнуків. Він був активним членом філядельфійської станиці Братства дивізійників та невтомним діячем в нашому громадському житті.

Нехай пам'ять про нього між нашими побратимами буде довготривалою, а гостинна американська земля буде Йому легкою.

Дружині Ірені, синам і їхнім родинам управа Станиці та її члени складають щирі співчуття.

Вічна Йому пам'ять!

Олександер Білик

Краєзнавець з Полтавщини шукає за матеріялами, що стосуються життя та діяльності його земляків– **ген. Михайла Крата, полковника Петра Дяченка–** чільних осіб першої та другої Дивізій УНА, як також майора УПА **„Байди" Петра Миколенка** (Миколи Савченка) для написання про цих визначних осіб розвідки.

Просив би відгукнутись рідних та побратимів за такою адресою:

Україна, 37200, Полтавська область, м. Лохвиця, аб/скр. № 1, Олександер Панченко.

Потребую світлин, документів, можу надіслати поштою одну з своїх розвідок, де є згадка про цих славних земляків.

З листів до редакції

Дорогий Пане Редакторе!

Великою радістю було для мене Ваше ч. 4, 2005, „ВК". Це була свого роду сенсація побачити майже подвійне (грубістю) видання, із вартісними статтями, які мають і науково-дослідний характер.

Прекрасний добір тем: Статистичні дані втрат України, стаття д-ра Бориса Ґудзяка: „Київ на колиску християнства вибрав сам Господь", про ватиканське ставлення до нашої Церкви, стаття В. Сиротенка з моїм вступом та моя публікація про воєнні втрати України.

У моїй статті я старався представити виїмковість української перемоги на полі воєнних операцій та за геройство й мілітарний розум добитися міжнародного признання. Присутність України в ООН з непоганою репутацією впродовж 46 років та тим самим бездискусійна повновартість у колі великих держав улегшили Україні перехід до повної незалежноти. Цей факт підтвердили численні дипломатичні акредитації симпатиків України до Києва в 1991-92 роках. Наш загал цього не розумів і досі багато не знає проблеми делікатности нашого утвердження суверенного „я".

Зараз копію мого еляборату та статтю про Сиротенка таку знаменитість вишлю до Львова та може й у Київ.

Знаменито вославлено сл. п. Мирослава Малецького, якого я знав. Добре сталось, що вшановано В. Кубійовича, з яким я стояв в контакті від 1946-го року.

Стаття Шпарика зі статистикою совєтського підрахунку з волі Щербицького має досить недокладностей по втратам за 1938 рік та в часі війни. Можу дати мою точно створену статистику.

Першорядної вартости є стаття про погляд Гітлера на Україну. Ніхто досі таке щось не знайшов!

Вартісні й „Спомини".

Ґратулюю Вам за важливий труд зложити журнал з таким складним та важливим матеріялом. Є чимось Вам похвалитись в журналістичній та видавничій праці. Пришліть Ваші „Вісті", щоб я міг зразу зареєструвати під різними гаслами в НТШ бібліотеці.

Не знаю, чи відомо Вам про появу „Української Дипломатичної Енциклопедії", унікальної вартости тематикою на 1750 сторінках друку, у 2-ох томах із 3500 статтями та біля 100 рефератами про історію української дипломатії за тисячу років нашої історії. Маю контакт з редколегією в Києві, яка помістила мій консулярний еляборат в Енциклопедії.

Д-р В. Трембіцький, Нью-Йорк, США
25 грудня 2005

Шановні Панове!



В кінці минулого року в нас виникла переписка відносно долі гауптштурмфюрера Ярослава Казанівського (брата моєї покійної матері). Справа полягала в тому, в якому полку він відбував службу–чого, на жаль, ми не знаємо. Тим часом в додатку до ч. 3 „Вістей комбатанта", присвячених пам'яті бл. п. Богдана Підгайного, на 1-ій сторінці поміщено фотографію його з підписом „Пор. Б. Підгайний з невідомим старшиною після перевишколу в Лєшанах, 1943". Отже, цей „невідомий"–з певністю саме Ярослав Казанівський.

Ярослав Казанівський на початку 30-х закінчив польську підхорунжівку. Отже, в Дивізію „Галичина" попав зразу на старшинський перевишкіл, після якого одержав ранґу оберштурмфюрера. На гауптштурмфюрера був авансований майже безпосередньо перед Бродівською битвою. Це наскільки мені відомо (з непевних джерел) і згинув.

З повагою, щиро Ваш

Роман Макітра
Львів 14, вул Кошова 23
Україна 79014

В офіційних німецьких списках від 3 липня 1944 р. подано, що Ярослав Казанівський отримав ранґу Waffen-Untersturmführer (хорунжий) 1.IX. 1943, а ранґу Waffen-Obersturmführer (поручник)–1.XI. 1943.

Редакція

Замість квітів на могилу бувшого вояка дивізії „Галичина" 1-ої УД УНА, бл. п. Володимира Лотоцького, слідуючі особи зложили датки на потреби Суспільної Служби Комбатантів в ЗСА:

по $100 – Ю. Данилів, Степан Кушнір; **по $50** – Христина і Юрій Ференцевичі, Ліда і Зенон Завадовичі; **$40** – Фредеріка Лотоцька (дружина); **$30** – Анна Клос, **$25** – Христина Масюк

Разом $395

За Управу ССК в ЗСА

Зенон Завадович
секретар

Новий-Ульм 14.12. 2005

До „Вістей комбатанта"!

Вітаю Вас з Різдвом Христовим, Новим Роком та Йорданськими святами. Бажаю Вам радісно і щасливо зустріти ці свята. Нехай Господь пішле Вам всім здоров'я та всього найкращого.

Щиро дякую Вам за журнали „Вісті комбатанта". Перечитавши Ваші журнали, я їх відсилаю на Україну до музеїв, там вони зацікавлені дописами, які виходять в діяспорі і зберігають їх. Багато відіслала вартісних матеріялів про працю бл. п. В. Вацика з різними організаціями, за що мені вдячні.

З Братством „Броди-Лев" ще дотепер маю зв'язок. Цього року, будучи на Україні, говорила з організаторами УПА про спорудження пам'ятника майору „Пруту" Павлові Вацику. Пообіцяли в новому році зробити в його селі, де він народився, тільки це пов'язано з коштами. Він був в УПА, загинув в Чорному лісі біля села Пациків від більшовицького ката. Ще раз бажаю веселих свят і щасливого Нового року.

Остаюсь з глибокою пошаною до Вас

Марія Вацик

Maria Wacyk, Memminger Str. 171, 89231 Neu-Ulm, Deutschland

12.01. 2006 року

Вельмишановний Побратиме Кушніренко!

Пересилаю до Ваших рук передплату на „Вісті комбатанта" на 2006-ий рік $35.00 і $35.00 на пресфонд.

З Новим Роком вітаю Вас і працівників редакції. Хай добрий Господь держить Вас усіх при добрім здоров'ю для корисної праці, яку Ви виконуєте на добро рідної нам України, Дивізійного Братства і Канади. Щасти Вам Боже!

З пошаною до Вас остаюсь,

Ярослав Сиваник

12.01. 2006 року

Вельмишановний пане Адміністраторе!

Вчора 11 січня вислав поштовий мандат на адресу „Вістей комбатанта" на суму 200 евро. Це є: передплата на 2005, 2006 роки – 70 евро, на розбудову „ВК" – 130 евро.

Бажаю Вам особисто і всій команді „Вістей комбатанта" кріпкого здоров'я аби далі продовжувати видавати наш корисний і цікавий журнал. Браво Редакції за цікавий зміст. Навіть сам вигляд „Вістей" є позитивним, так що приємно брати цю книжечку в руки.

Бажаю всього найкращого в 2006-му році!

Омелян Корчак

Ліон, Франція

ЗМІСТ (*Закінчення*)

МУЗЕЇ

ДО ІСТОРІЇ 1-ої УД УНА

ДОКУМЕНТИ

СПОМИНИ

ГУМОР І САТИРА

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ

З ВЕТЕРАНСЬКОГО ЖИТТЯ

БРАТСТВО кол. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА